

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra ekonomiky

PODPORY Z FONDŮ EU PLYNOUCÍ DO ZEMĚDĚLSTVÍ JAKO FAKTOR
ROZVOJE VENKOVA V KOMPARACI REGIONŮ ČR

The subsidies from the funds of the European Union flowing in agriculture
as a factor of rural development in comparison of the Czech regions

disertační práce

Autor: Ing. Jana Zbíralová

Školitel: prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc., prof. h.c.

České Budějovice 2010

SOUHRN

Předkládaná disertační práce je zaměřena na využití fondů Evropské unie (EU) pro oblast zemědělství jako faktoru rozvoje rurálního prostoru. Hlavním cílem práce je provedení analýzy poskytovaných finančních podpor plynoucích do oblastí zemědělství a venkova dle jednotlivých programovacích období EU a postoje České republiky (ČR) (tj. předvstupní období, zkrácené programovací období let 2004 – 2006 a aktuální programovací období 2007 – 2013) s tím, že detailní analýze je podroben v současné době probíhající programový dokument Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 (PRV). PRV je analyzován dle jednotlivých opatření v komparaci krajů ČR.

Součástí práce je dále SWOT analýza venkova a vyslovení určitého doporučení autorky pro budoucí zacílení podpor, které směřují do oblastí rozvoje rurálního prostoru.

Klíčová slova:

Evropská unie, Fondy EU, zemědělství, rozvoj venkova, diverzifikace, SWOT analýza

SUMMARY

This submitted dissertation thesis is focused on usage of the funds of the European Union for the agriculture area, which presents one of the rural development factors. The main aim of this thesis is a creating of an analysis of the provided financial subsidies, which are flowing in agriculture and rural areas according to the particular programming period of the EU and the actual attitude of the Czech Republic (i.e. the pre-accession period, the abbreviated programming period 2004 - 2006 and the actual programming period 2007 - 2013) with it and that the main focus is aimed on the detailed analysis of the Rural Development Programme of the Czech Republic for 2007-2013 (RDP). RDP is analysed according to its particular groups of measures in the comparison of Czech regions.

As a part of this thesis it has been created a SWOT analysis of the rural area and it is also pronounced an exact recommendation of the author for the future aiming of subsidies which are focused on the rural development.

Key words:

European Union, EU Funds, Agriculture, Rural development, Diversification, SWOT analysis

OBSAH

1 Úvod	5
2 Cíle práce a metodika.....	6
2.1 Cíle práce	6
2.2 Metodika	7
2.2.1 Metodický postup.....	7
2.2.2 Metody práce	7
2.2.3 Zdroje dat.....	11
3 Literární rešerše	14
3.1 Obecné vymezení základních pojmů.....	14
3.1.1 Agrární sektor.....	14
3.1.2 Společná zemědělská politika EU	15
3.1.3 Multifunkcionalita zemědělství	18
3.1.4 Mimoprodukční funkce zemědělství	23
3.1.5 Diverzifikace	25
3.1.6 Rozvoj venkova	25
3.1.7 Rurální politika.....	27
3.2 Podpory z fondů EU plynoucí do zemědělství.....	29
3.2.1 Programy předvstupní pomoci EU pro Českou republiku	29
3.2.2 Dotační politika po přistoupení ČR k EU	30
3.2.3 Období 2007 – 2013.....	38
4 Vývoj unijních dotačních titulů ve vztahu k zemědělství a rozvoji venkova České republiky.....	44
4.1.1 Předvstupní období	45
4.1.2 Zkrácené programovací období 2004 – 2006.....	46
4.1.3 Programovací období 2007 - 2013.....	58
5 Podpory poskytované v rámci Programu rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013	65
5.1 Charakteristika porovnávaných regionů ČR	65

5.1.1	Souhrnná charakteristika krajů.....	65
5.1.2	Členění půdy	68
5.1.3	Velikostní struktura zemědělských podniků.....	70
5.1.4	Převažující zaměření podnikatelských subjektů v zemědělství dle právní formy	71
5.2	Program rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 v komparaci regionů ČR.....	74
5.2.1	Program rozvoje venkova jako celek	74
5.2.2	Osa 1.....	81
5.2.3	Osa 2.....	94
5.2.4	Osa 3.....	97
5.2.5	Osa 4 – LEADER	110
5.2.6	Osa 5 - Technická pomoc	111
5.3	Zemědělské podniky provozující nezemědělské činnosti pro rozvoj venkova	111
5.4	Právní formy žadatelů	116
6	SWOT analýza venkova a navržení možných strategií pro jeho další rozvoj	119
6.1	SWOT analýza	119
6.2	Autorkou navržené strategie v souvislosti s provedenou SWOT analýzou	123
6.2.1	Rozvoj malých a středních podniků a podpora oblastního zpracování místní produkce.....	124
6.2.2	Diverzifikace činností podniků ve venkovských regionech a pobídky pro investory na venkově.....	125
6.2.3	Podpora vzdělanosti a informovanosti venkovského obyvatelstva....	127
6.2.4	Zvýšení přitažlivosti života na venkově pro mladé generace a podpora jejich zájmu o zemědělství a s ním související obory činností.....	128
6.3	Další doporučení.....	129
6.4	Vymezení nejdůležitějších faktorů pro rozvoj venkova.....	132
7	Závěr.....	135
8	Seznam literatury a zdrojů informací	140
9	Přehled použitých zkratk a pojmů.....	145
10	Přílohy	148
11	Seznam tabulek, grafů a obrázků	156

1 ÚVOD

V rozvoji venkova hrají významnou roli zemědělské aktivity, které jsou často dotovány jak z českých, tak i z evropských zdrojů. Přesto dochází vlivem institucionálních a strukturálních změn v zemědělství ke zhoršeným socio-ekonomickým podmínkám na venkově (např. vylidňování, vyšší dlouhodobá nezaměstnanost, špatná infrastruktura apod.).

Zemědělství a agrární politika České republiky prodělaly v posledních několika letech výrazné a významné změny. Nejprve docházelo k přechodu a orientaci na tržní systém, poté bylo nutné připravit se na změny, které s sebou přinášel plánovaný vstup do EU a od 1. května 2004 bylo nezbytné, aby se celý systém co nejrychleji přizpůsobil podmínkám, které členství v EU přineslo, tj. orientovat se na principy agrární politiky EU a stát se tak plnohodnotnou členskou zemí.

Základní rozdíl mezi evropským modelem zemědělství a modelem jeho konkurentů leží v multifunkcionalitě evropské přírody a v roli, jakou hraje v ekonomice a životním prostředí, ve společnosti a v ochraně venkova.

Převážná část strukturálních změn v sektoru zemědělství již proběhla, a proto se v současné době zemědělství zaměřuje především na diverzifikaci činností a svůj multifunkční charakter. V této oblasti jsou stále velké rezervy pro posílení trvale udržitelného rozvoje venkovských oblastí a zachování jejich kulturního a společenského dědictví.

Dle článku 2 Důvodové zprávy k Nařízení Rady Evropského společenství (ES) o podpoře rozvoje venkova z prostředků Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD), je zemědělství jako faktor rozvoje venkova důležitým prvkem politiky, neboť ve venkovském prostoru, který zaujímá 92% území EU, žije více než polovina všech obyvatel EU.

V ČR zajišťuje působení EAFRD na prováděcí úrovni Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, jehož podpory jsou podrobeny bližšímu zkoumání v praktické části předkládané práce. Na základě provedených analýz byly dále navrženy strategie, které by měly přispět ke zlepšení situace v oblasti rozvoje venkova.

2 CÍLE PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíle práce

Evropská unie prostřednictvím svých politik a programů poskytuje ze svého rozpočtu významné finanční prostředky ve formě dotací jednotlivým členským státům, které je na základě nároku či zpracovaných a schválených projektových žádostí dále rozděluje na konkrétní žadatelské subjekty.

Vzhledem k rozsáhlému tématu dotační politiky v kontextu Evropské unie si zpracovávaná disertační práce klade za svůj obecný cíl provedení analýzy poskytovaných finančních podpor plynoucích do oblasti zemědělství dle jednotlivých programovacích období a fondů EU a postoje ČR (tj. předvstupní období, zkrácené programovací období let 2004 – 2006 a aktuální programovací období 2007 – 2013) s tím, že detailní analýze je podroben v současné době probíhající programový dokument Program rozvoje venkova České republiky 2007 – 2013.

Další cíle předkládané práce je možné shrnout do následujících okruhů:

- Sestavení SWOT analýzy rozvoje venkova
- Návrh strategií a doporučení, která by pomohla eliminovat zjištěná ohrožení a slabé stránky a naopak s pomocí silných stránek podpořila využití příležitostí pro rozvoj venkova v budoucnosti

Hypotézy:

- Z dlouhodobého historického hlediska, především díky centrálnímu plánování z dob před rokem 1989, je možné ČR charakterizovat v oblasti investic jako výrazně soudržnou. Za tohoto předpokladu mohou dotace napomoci k odchýlení určitého regionu, což by znamenalo jeho odlišný směr od vývoje ostatních krajů.
- Na meziregionální rozložení přiznaných dotací z PRV má vliv složení žadatelských subjektů vzhledem k jejich právní formě podnikání.
- V rámci Podopatření 3.1.1 PRV (Diverzifikace činností nezemědělské povahy) se vzhledem k regionálním alokacím a výši schválených dotací projevuje již současný stav počtu a struktury zemědělských podniků s nezemědělskými činnostmi, tj. diverzifikujících podniků.

2.2 Metodika

2.2.1 Metodický postup

Metodika předkládané disertační práce vychází z uvedených cílů práce a odpovídá metodám užívaným při zpracovávání výzkumných prací, tj. je založena na využití teoretických poznatků ze studia odborné literatury a vzhledem k tématu práce i podkladů Ministerstva zemědělství a Státního zemědělského fondu, dále na vztahové a příčinné analýze vzájemných souvislostí, které napomáhají k zhodnocení zpracovávaného tématu a odvození a formulaci adekvátních závěrů.

Vzhledem k tomu, že tématem této práce jsou podpory z fondů EU plynoucí do zemědělství jako faktoru rozvoje venkova v komparaci regionů ČR, je nezbytné shromáždit dostatečné množství informací a dat v adekvátním členění, které by tuto analýzu umožnily.

Na vlastní analyzované podpory bude dále nahlíženo způsobem, který z časového hlediska odpovídá jednotlivým programovacím obdobím EU a postoje České republiky (tj. z pohledu tzv. předvstupního období, zkráceného programovacího období let 2004 – 2006 a aktuálního programovacího období).

Pro zpracování disertační práce budou využity softwarové programy Microsoft Office Word 2007, Microsoft Office Excel 2007, Abbyy FineReader 10 Professional (využit pro převod dat uložených ve formátu PDF do obrazové formy), Microsoft SQL Server 2008 Developer Edition (využit pro tvorbu databáze). Veškerá schémata byla vytvářena v programech Microsoft PowerPoint 2007 a Microsoft Office Visio 2007.

Metodická část disertační práce se dále věnuje popisu zvolených metod práce a charakteristice jednotlivých zdrojů dat a jejich zpracování.

2.2.2 Metody práce

V disertační práci jsou použity následující výzkumné techniky.

A) Rozhovor

Tato technika byla použita v době, kdy byla získávána potřebná data a informace k vytvoření kompletní databáze podpor. Jednalo se o rozhovory s pracovníky Ministerstva zemědělství a Státního zemědělského intervenčního fondu.

B) Analýza dokumentů

Jedná se o rozbor dokumentů, které nevznikly za účelem výzkumu, tj. jde o veřejné materiály ministerstev ČR, Evropské komise, Českého statistického úřadu, Státního zemědělského intervenčního fondu a dalších zdrojů, které jsou uvedené v seznamu použité literatury na konci disertační práce.

C) Deskripce

V případě této metody jde o charakterizování vývoje v oblasti poskytovaných podpor z fondů EU plynoucí do zemědělství jako faktoru rozvoje venkova a to v rámci jak předvstupního období a programovacího období let 2004 – 2006, tak i aktuálního programovacího období 2007 – 2013.

D) Komparace

Vzhledem k tématu lze hovořit o komparativní analýze časové i prostorové, která umožňuje srovnání různých časových období a územních jednotek – v tomto případě krajů ČR.

E) Grafická analýza

Kromě výše uvedené komparativní analýzy lze za významnou metodu práce považovat i grafickou analýzu, kdy je řada sledovaných ukazatelů znázorněna graficky pomocí grafů a obrázků, které slouží k lepší představě o vývoji či stavu zkoumaného jevu a které jsou průběžně uváděny v textu. Nejčastějším typem grafu je graf sloupcový, výsečový a spojnicový (tzv. graf trendu).

Grafické zpracování dat doplněné o tabulky usnadňuje vizuální analýzu a celkové posouzení datové konfigurace.

Pro číslování grafů, obrázků a tabulek bylo využito číslování, které na prvním místě obsahuje číslo kapitoly, což zlepšuje přehlednost a samotnou orientaci v textu.

Pro další zpracování a vyhodnocení je nutné data vhodně upravit. V případě malých souborů dat lze úpravu provést výpočtem určitých ukazatelů, které v koncentrované formě s dostatečnou přesností charakterizují základní rysy zkoumaného souboru. Tyto ukazatele se nazývají statistickými charakteristikami (více o těchto charakteristikách např. HENDL, 2006 nebo HINDLS, 2000). Z těchto charakteristik byl v práci využit především aritmetický průměr.

F) Analýza časových řad

Analýza časových řad představuje metodu, která slouží k popisu těchto řad. V případě předkládané práce byly popisovány tzv. neperiodické časové řady, tj. řady s časovým intervalem 1 rok.

Využito bylo i informačně zajímavého hodnocení pomocí hodnot elementárních charakteristik - tzv. absolutních a relativních diferencí hodnot po sobě následujících období.

G) SWOT analýza

Na základě prostudované literatury, legislativních podkladů, získaných zkušeností při zpracovávání přeložené práce, vlastního pozorování a průniku dílčích analýz připravených dle jednotlivých os PRV v kontextu regionů ČR je dále sestavena SWOT analýza, která je zaměřena na rozvoj venkova.

SWOT analýza¹ umožňuje identifikovat silné (z anglického: Strengths) a slabé stránky (z anglického: Weaknesses), příležitosti (z anglického: Opportunities) a hrozby (z anglického: Threats), spojené s určitým projektem, typem podnikání, podnikatelským záměrem, politikou apod. Jedná se o metodu analýzy užívanou především v marketingu, ale také např. při analýze a tvorbě politik. S její pomocí je možné komplexně vyhodnotit zkoumaný problém a nalézt příležitosti a nové možnosti pro budoucnost. Analýza je považována za důležitou součást strategického (dlouhodobého) plánování.

Základ SWOT analýzy spočívá v klasifikaci a ohodnocení jednotlivých faktorů, které jsou rozděleny do 4 výše uvedených základních skupin. Vzájemnou interakcí faktorů silných a slabých stránek na jedné straně vůči příležitostem a nebezpečím na straně druhé lze získat nové kvalitativní informace, které charakterizují a hodnotí úroveň jejich vzájemného střetu. Více o této analýze např. TICHÁ, 2002; MICHAELI, 2006; DOLEŽAL, 2009.

Grafické znázornění SWOT analýzy představuje obrázek č. 2.1.

¹ Tato analýza byla vyvinuta Albertem Humphreym, který vedl v 60. a 70. letech výzkumný projekt na Stanfordově univerzitě.

Obrázek č. 2.1: SWOT analýza

		Vnitřní prostředí	
		Silné stránky Strengths	Slabé stránky Weaknesses
Vnější prostředí	Příležitosti Opportunities	<i>S-O-Strategie:</i>	<i>W-O-Strategie:</i>
	Ohrožení Threats	<i>S-T-Strategie:</i>	<i>W-T-Strategie:</i>

Zdroj: KOTLER, 2001; JAKUBÍKOVÁ, 2008; SRPOVÁ, 2010

Strategie možných přístupů při využití závěrů SWOT analýzy:

- SO strategie – jak využít silné stránky na získání konkurenční výhody zhodnocením příležitostí identifikovaných ve vnějším prostředí. Výsledkem příznivých okolností by měla být růstově až agresivně orientovaná strategie. V reálném životě se tato strategie vyskytuje zřídka a tento kvadrant proto spíše vymezuje požadovaný stav.
 - WO strategie – jak překonat slabé stránky využitím příležitostí.
 - ST strategie – jak využít silné stránky k odvrácení hrozeb. Výsledkem je tzv. diverzifikační strategie.
 - WT strategie – vývoj strategií, díky nimž je možné minimalizovat náklady a omezit hrozby, ohrožující slabé stránky, tzv. ochranná, defenzivní strategie.

H) Fullerova metoda párového srovnávání

Poslední využitou metodou je tzv. Fullerova metoda párového srovnávání, jejíž princip spočívá v tom, že v případě většího počtu kritérií je výhodné srovnávat navzájem vždy pouze dvě kritéria, o kterých snáze rozhodneme, které z nich je důležitější.

Jednu z možností pro vyhodnocení těchto srovnání poskytuje tzv. Fullerův trojúhelník, jehož předpokladem je, že jednotlivá kritéria jsou pevně očíslována pořadovými čísly 1, 2, ..., n. Fullerův trojúhelník je poté tvořen dvojřádky, v nichž se každá dvojice kritérií vyskytne právě jednou (viz obrázek č. 2.2). U každé dvojice hodnotitel zakroužkuje nebo jinak vyznačí čísla těch kritérií, která při srovnání s jiným faktorem byla důležitější, takže pro jednotlivé kritérium představuje počet

zakroužkovaných čísel počet jeho celkových preferencí. Při počtu kritérií „ n “ je počet párových srovnání roven kombinačnímu číslu $\binom{n}{2}$.

Obrázek č. 2.2: Obecné schéma Fullerova trojúhelníku

1	1	1	...	1
2	3	4	...	n
	2	2	...	2
	3	4	...	n
			...	
			$n-2$	$n-2$
			$n-1$	n
				$n-1$
				n

Zdroj: FOTR, 2006; FIALA, 1997

2.2.3 Zdroje dat

2.2.3.1 Požadavky na zdroje dat

Vzhledem k tomu, že je předkládaná práce zaměřena na analýzu poskytovaných podpor v komparaci jednotlivých regionů ČR (za základní region byl zvolen kraj – NUTS III), je nezbytné shromáždit dostatečné množství informací a dat, která jednoznačně identifikuje dotace v rámci členění jednotlivých krajů ČR, opatření, podopatření a záměrů PRV, kol příjmu žádostí, schválených projektových žádostí a právní formy subjektů.

Jelikož se nepodařilo takto seskupená data získat, byly zvoleny jako zdroj databáze jednotlivé dotace pro konkrétní subjekt.

Část analytického členění bylo možné provést na základě registračního čísla schválené projektové žádosti. Zbylá data, u kterých nebylo možné toto analytické členění stanoveným způsobem zpracovat, byla zařazena ručně na základě dotazování se jednotlivých subjektů, příp. vyhledání údajů ve veřejných registrech (Obchodní rejstřík, Živnostenský rejstřík, atd.).

2.2.3.2 Tvorba databáze

Jako zdrojová data byla použita data poskytnutá SZIF na základě zákona 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím a ostatní veřejně poskytovaná data.

Data ve formě souhrnných hlášení za jednotlivá opatření a jednotlivé výzvy byla uložena ve formátu PDF. Pro převod do databáze byl zvolen program Abbyy FineReader 10 Professional, který jednotlivé soubory převedl na obrazovou formu (cca 2 GB), která byla pomocí OCR zpracována dále do tabulek. Vytvořené tabulky byly uloženy do formátu Microsoft Excel.

V tomto programu se data filtrovala od poznámek a popisných textů za pomoci skriptů založených na programovacím rozhraní Visual Basic for Application (VBA). Z vyfiltrované tabulky byla data převedena do MS SQL Server, kde byla z jednotlivých schválených žádostí o dotaci generována analytická pole se zatříděním dle krajů, opatření, podopatření, kola příjmu žádosti a roků. K jednotlivým tabulkám a jejich polím byly následně vytvořeny databázové indexy, které byly dále využity pro propojování jednotlivých tabulek, jejich dalšímu třídění a sloužily zejména pro celkovou funkčnost databáze jako takové.

Analytika jednotlivých právních forem pro dotace schválené v rámci PRV byla tvořena za pomoci klíčových dotazů na tabulku souhrnných dat, pomocí fulltextového vyhledávání a za pomoci skriptu na jednotlivé registry subjektů (Administrativní registr ekonomických subjektů (ARES), Obchodní a Živnostenský rejstřík).

Jak bylo uvedeno již výše v textu, vyhodnocování probíhalo na základě více zdrojů, a proto bylo nutné dále vyhodnotit jednotlivé možné nesrovnalosti a určit jejich členění. Tyto nedostatky byly dále zpracovávány a odfiltrovávány ručně. V tomto případě se celkově jednalo o cca 850 záznamů, u kterých je možné konstatovat, že hlavním zdrojem chyb byl zejména SZIF, který do názvu subjektu z 92% neuvedl jeho přesné obchodní jméno.

Konečná databáze pro vypracování analýzy schválených dotací v rámci PRV obsahuje 3 hlavní a 2 tabulky pomocné tabulky. Celková velikost dat činí 570 MB, včetně indexů jednotlivých polí. Hlavní tabulky se záznamy o dotacích přitom obsahují 360 tis., 12 tis. a 500 záznamů, pomocné tabulky zahrnují jednotlivá členění dle krajů, včetně rozloh zemědělské půdy a PSC jednotlivých obcí České republiky, která byla získána licenční formou od České pošty a slouží k roztřídění dotačně podpořených podnikatelských subjektů do jednotlivých regionů.

2.2.3.3 Ověření dat

Po vytvoření základní databáze, byla celá forma obsahu zálohována. Následně byla provedena kontrola možné duplicity jednotlivých záznamů, která zjištěné duplicitní údaje odstranila. Na základě analytiky byl proveden kontrolní součet vůči jednotlivým podkladovým souborům. Ze souhrnných zpráv byly použity celkové částky jako kontrolní součty za jednotlivá kola příjmu žádostí, popř. opatření.

Tabulka veškerých vyplacených dotací SZIF a dotací PRV byla analyticky srovnávána na věrohodnost dat, co se týče jednotlivých regionů a jednotlivých subjektů. Tato věrohodnost byla ověřována pomocí výchozí analytiky v tabulce dotací PRV s napojením na tabulky veškerých dotací na jednotlivá PSČ a tabulku obsahující rozdělení krajů dle PSČ.

2.2.3.4 Konečné zpracování dat

Vzhledem k velikosti databáze bylo upuštěno od použití služeb OLAP Services, a data byla rekonstruována do „datové krychle“ za pomoci kontingenčních tabulek v Microsoft Excel. Kontingenční tabulky byly přes OLE DB připojeny přímo do databáze Microsoft SQL Server a umožňovaly jednotlivé vyhodnocení a sestavení kontingenčních grafů, které byly následně jako objekty ActiveX přeneseny do Microsoft Word, ve kterém byla zpracovávána celá disertační práce. Zvolená forma zpracování tak vykazuje vysokou možnost ověření validity dat a práce nad zdrojovými daty, kdy jednotlivé dotazy v rámci přepočtu řádkového kombinačního propojení o velikosti do 1 mil. by neměly být do konečného grafu zpracovány za více než 3 - 8 sekund.

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 Obecné vymezení základních pojmů

V této kapitole je věnován prostor vymezení základních pojmů souvisejících s tématem disertační práce, představení jejich definic a možných úhlů pohledu na danou problematiku.

3.1.1 Agrární sektor

Do tohoto sektoru jsou podle klasického členění zahrnována tato odvětví (BEČVÁŘOVÁ, 2001):

- a) zemědělská prvovýroba, lesnictví, vodní hospodářství,
- b) potravinářský průmysl,
- c) krmivářský průmysl,
- d) služby pro zemědělství a potravinářství (zásobování, nákup, opravárenství, šlechtitelství a semenářství, plemenářské služby, aplikovaný výzkum, školství, poradenství apod.),
- e) dodavatelské odvětví inputů do zemědělství a potravinářství (specializované strojírenství, chemie, energetika atd.),
- f) potravinářský obchod a veřejné stravování.

Jako agrárně potravinářský komplex se označují odvětví pod písmeny a) až d), pokud připojíme ještě odvětví inputů (ad e) jedná se o agrárně průmyslový komplex. Spolu s odvětvími obchodu (ad f) hovoříme o tzv. agrobyznysu.

Uvedený přehled dle BEČVÁŘOVÉ, 2001 je dále vhodné doplnit i o odběratelské odvětví outputů ze zemědělství a potravinářství (energetika, farmacie atd.), které je dále možno zařadit stejně tak jako dodavatelské odvětví inputů do agrárně průmyslového komplexu.

Základní společenský význam tohoto sektoru je dán zejména nezastupitelností a nenahraditelností produkce potravin a plošným charakterem zemědělské výroby, která působí na životní prostředí a vzhled krajiny.

K funkcím agrárního sektoru řadíme jeho (SVATOŠ, 2001):

1. produkční úlohu, která spočívá v produkci potravin (resp. potravinářských surovin) a nepotravinářských komodit (např.: textilní a kožedělné suroviny, oleje a suroviny k jejich výrobě aj.)
2. mimoprodukční funkce – viz kapitola č. 3.1.4.

3.1.2 Společná zemědělská politika EU

Zemědělství patří ke klíčovým resortům a to především díky dlouhodobé zemědělské tradici a také díky tradičně velkému politickému vlivu zemědělců. Výsledkem této situace jsou obrovské sumy, které každoročně plynou do zemědělství zemí Evropského společenství. V letech 1988 - 2000 zemědělská politika EU dlouhodobě spotřebovávala přibližně polovinu až dvě třetiny komunitárního rozpočtu (viz též graf č. 4.1).

V současné době je vynakládáno na Společnou zemědělskou politiku z rozpočtu Evropské unie okolo 45 procent (LAPKA, 2008).

Zárodek společné zemědělské politiky (SZP) byl obsažen již v Římské smlouvě podepsané dne 25. 7. 1958, kdy jedním z hlavních cílů bylo rozvíjení zemědělské výroby tak, aby bylo dosaženo potravinové soběstačnosti a došlo k odlehčení obchodních bilancí jednotlivých států (Německa, Francie, Itálie a zemí Beneluxu).

Konkrétně mělo být dosaženo:

- zvýšení objemu produkce růstem produktivity práce,
- stability příjmů zemědělských producentů, aby nebyla jejich životní úroveň negativně ovlivňována výkyvy v nabídce a poptávce na agrárních trzích,
- stability trhu se zemědělskými produkty a jeho plynulého zásobování,
- „rozumných“ spotřebitelských cen potravin,
- zabránění „živelnému“ odchodu obyvatel venkova do měst (BOHÁČKOVÁ, 2003).

Společná zemědělská politika se rozvíjela na následujících zásadách:

- společný trh pro zemědělské výrobky při společných cenách,
- preference produktů Společenství,
- finanční solidarita (BOHÁČKOVÁ, 2003).

Během 70. a 80. let se ukázalo, že cenová podpora byla až příliš efektivní a potravinová výroba se dostala do fáze značné nadprodukce, což zapříčinilo volání po reformě SZP.

Krise z nadvýroby a iracionální podpůrný cenový systém byl hlavní výzvou pro zásadní reformování SZP. Prvním krokem v tomto směru byl tzv. „Mansholtův plán“ uveřejněný Komisí v roce 1968. Plán navrhoval restrukturalizaci zemědělství založenou na podpoře menších zemědělců rozhodnutých odejít ze zemědělství a dále na snížení cenové hladiny tak, aby se dosáhlo odchodu méně výkonných farmářů z odvětví.

Další významný tlak na změnu koncepce subvencování evropského zemědělství přišel v 80. letech, a to hlavně kvůli stále rostoucím nákladům na evropské zemědělství, ekologickým dopadům a externím tlakům, které představovalo především Uruguayjské kolo GATT, jehož značnou částí agendy byly otázky obchodu se zemědělskými výrobky.

Dalším reformním návrhem byla tzv. „Mac Sharryho reforma SZP“, z roku 1992. Jejím cílem bylo zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství na světových trzích, omezení finanční náročnosti SZP, ukončení dlouhodobého trendu vedoucího ke zmíněným přebytkům a zajištění stability příjmů zemědělců (BOHÁČKOVÁ, 2003).

Zásadní principy MacSharryho reformy tvořilo snižování intervenčních cen, uvádění půdy do klidu a využívání zemědělské půdy pro jiné účely. Objevily se také náznaky ekologického zemědělství a poprvé došlo k tomu, že podpora farmářů nebyla nutně vázána na produkci.

Z dlouhodobého hlediska bylo nutné přijmout taková opatření, která evropské zemědělství nasměrují cestou trvalé udržitelnosti. Systém musí být schopen udržovat produktivitu i v podmínkách vystavení stresu či poruchám, které vedou k narušení některých funkcí (FARSHAD, 1993).

Na jaře roku 1999 byl přijat další reformní dokument „Agenda 2000“, resp. pro oblast zemědělství „Agenda 2000 pro zemědělství“, jež posiluje proces z roku 1992.

Uvnitř Společné zemědělské politiky dochází k diferenciaci na dva pilíře. První pilíř se orientuje na vlastní zemědělskou produkci, zatímco druhý pilíř na opatření sloužící k podpoře rozvoje venkova (PĚLUCHA, 2006).

Obsah reformy měl zajistit, že zemědělství bude multifunkční, udržitelné a konkurenceschopné a že zahrne celou Evropu, včetně regionů, které mají specifické problémy, že bude schopno uchovat krajinu, chránit přírodu a výrazně přispívat k vitalitě života na venkově a že bude odpovídat potřebám a požadavkům spotřebitelů,

pokud jde o kvalitu a bezpečnost potravin, ochranu životního prostředí a zajištění dobrého zacházení se zvířaty (VANĚK, 2009).

Dalšími cíly byla např. větší orientace na trh, stabilizace zemědělských příjmů, zjednodušení a posílení decentralizace.

Všechny tyto cíle a opatření měly vést k dosažení cíle komplexního, a to vytvoření tzv. „Evropského modelu zemědělství“ (BOHÁČKOVÁ, 2003).

V sérii reforem SZP je zatím posledním velkým zásahem reforma z června roku 2003, tzv. „Poločasové hodnocení“, nebo-li „Mid-term review“, čímž byl završen dlouholetý proces dohody dosavadních členských zemí EU a současně s tímto byl též navržen postup aplikace reformy SZP pro nové budoucí členské země, které k EU přistoupily v roce 2004.

Tato reforma zahrnuje dvě oblasti:

- horizontální oblast,
- tržní opatření.

Horizontální oblast představuje následující opatření (PĚLUCHA, 2006):

- odstranění vazby podpor na zemědělskou produkci (decoupling) zavedením jednotné platby na farmu,
- respektování standardů na úrovni farmy, které se týkají kvality a bezpečnosti potravin, pohody zvířat a agroenvironmentálních opatření (cross compliance),
- modulaci² (přesun určitého procenta z přímých plateb na opatření venkovského rozvoje, jinými slovy přesun z I. pilíře SZP do II. pilíře SZP, přičemž I. pilířem se rozumějí tržní opatření a II. pilířem venkovský rozvoj)³,
- zavedení zemědělského poradenského systému,
- nová opatření v rámci venkovského rozvoje.

² Modulací, resp. odlišením má být docíleno vytvoření základny pro řešení problémů v oblasti změny klimatu, řízení rizik, bioenergie, vodního hospodářství a ubývající biologické rozmanitosti.

³ Nové členské země EU, včetně Bulharska a Rumunska nedostávají z rozpočtu EU zemědělské dotace ve stejné výši jako původní členské země. Výše podpor pro ČR byla stanovena na 25% nároku starého členského státu se zemědělským sektorem podobné velikosti a struktury. Rozdíl v dotacích bude vyrovnán v roce 2013 a do této doby má ČR v oblasti modulace úlevu, tj. nemusí povinně převádět část prostředků z I. do II. pilíře SZP.

Tržní opatření se týkají obilí, rýže, bramborového škrobu, sušených krmiv, ořechů, mléčných výrobků, hovězího masa a úprav půdy vyjmuté z produkce (set-aside).

V důsledku reformy Společné zemědělské politiky z roku 2003 se stala povinností členských států EU implementace tzv. politiky Cross compliance⁴.

Česká agrární politika je s principy Společné zemědělské politiky EU harmonizována od roku 2001.

Agrární politika představuje dílčí oblast všeobecné hospodářské politiky a společenské politiky, jejíž těžiště je soustředěno na zemědělství a s ním spojená hospodářská odvětví a skupiny obyvatelstva (SVATOŠ, 1999).

Představuje souhrn činností spočívající ve stanovení cílů, vymezení, konstrukci a fungování nástrojů k realizaci těchto cílů a institucionální zabezpečení objektů a subjektů agrární politiky včetně organizačních a řídicích forem (BEČVÁŘOVÁ, 2001).

Agrární politika musí zajišťovat především důchody ze zemědělství a multifunkčnost zemědělství, musí podporovat diverzitu, která napomáhá rozvoji venkovského prostoru (FISCHLER, 2003) a trvalou udržitelnost.

3.1.3 Multifunkcionalita zemědělství

Multifunkcionalita je definována jako charakteristika činnosti, která produkuje vícenásobné a vzájemně propojené efekty. Tyto efekty mohou být pozitivní nebo negativní, záměrné nebo neúmyslné, synergické nebo konfliktní a mohou mít tržní i netržní hodnotu (GARZON, 2005).

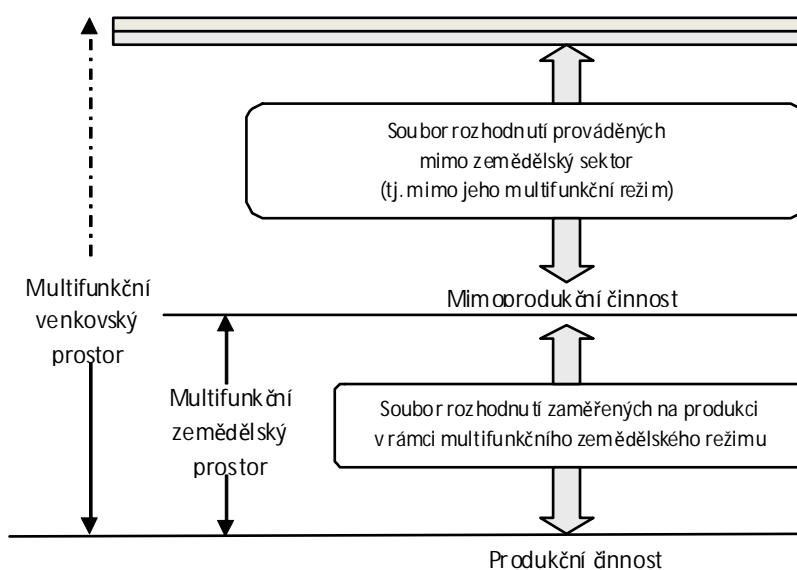
Multifunkcionalita zemědělství, nebo-li též mnohotvárné zemědělství (FISCHLER, 2001), bylo poprvé uznáno na mezinárodní úrovni v Deklaraci o trvale udržitelném rozvoji z Ria v roce 1992 a v roce 1996 též na Světovém samitu FAO.

Multifunkčnost demonstruje potřebu ochránit různé role, které zemědělství plní navíc ke své produkční úloze (FISCHLER, 2000).

Evropské zemědělství musí být multifunkční, trvale udržitelné, konkurenceschopné a plošné. Schopno pečovat o krajinu, udržovat přírodní prostory a přispívat k hospodářské síle venkova. Zajistit kvalitu a bezpečnost potravin, ochranu životního prostředí a zvířat (SVATOŠ, 2001).

⁴ Tzv. zákonných požadavků na hospodaření a dobrých zemědělských a environmentálních podmínek

Obrázek č. 3.1: Prostor multifunkčního zemědělství a venkova

Zdroj: WILSON, 2007, upraveno autorkou

Obecně lze konstatovat, že zemědělství, lesní hospodářství a rybářství by mělo jít cestou tzv. udržitelnosti, tj. zachovat krajinu a vodu, chránit pestrost druhů a genetické zdroje. V tomto smyslu by dle HILDEBRANDA, 1990 mělo též dojít k uplatnění vědeckých a novátorských kapacit pro vytvoření setrvalejších faremních systémů.

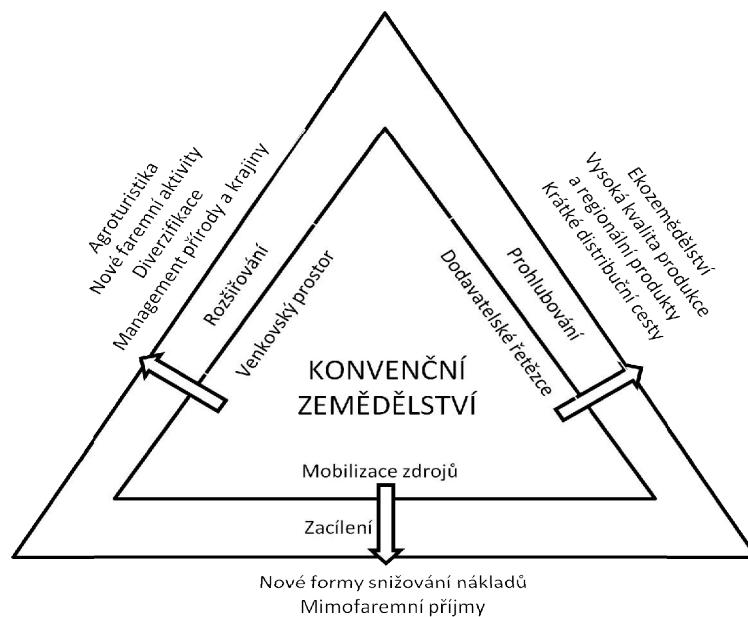
Zemědělství by v tomto smyslu mělo umět využít a aplikovat zkušenosti a moudra tradičního zemědělství v kombinaci s nejnovějšími vědeckými poznatky za účelem vytvoření integrovaných agroekosystémů, založených na přírodních zákonitostech, principech soběstačnosti a ochraně přírodních zdrojů v dlouhodobém výhledu (KROME, 2004; SATTLER, 2004).

Multifunkčnost zemědělství představuje jeho různé role v produkci potravin, v produkci zemědělských výrobků nepotravinářského určení, v rozvoji mimoprodukčních funkcí, zejména v údržbě krajiny apod; k tomu je třeba zahrnout podporu služeb, které zemědělci poskytují (HRABÁNKOVÁ, 2001).

Na základě výše uvedeného lze tedy multifunkcionalitu chápat jako koncept, který může dát nový směr a smysl farmářské profesi a zemědělství.

Cestu od konvenčního zemědělství k novým formám zemědělského managementu znázorňuje následující obrázek č. 3.2.

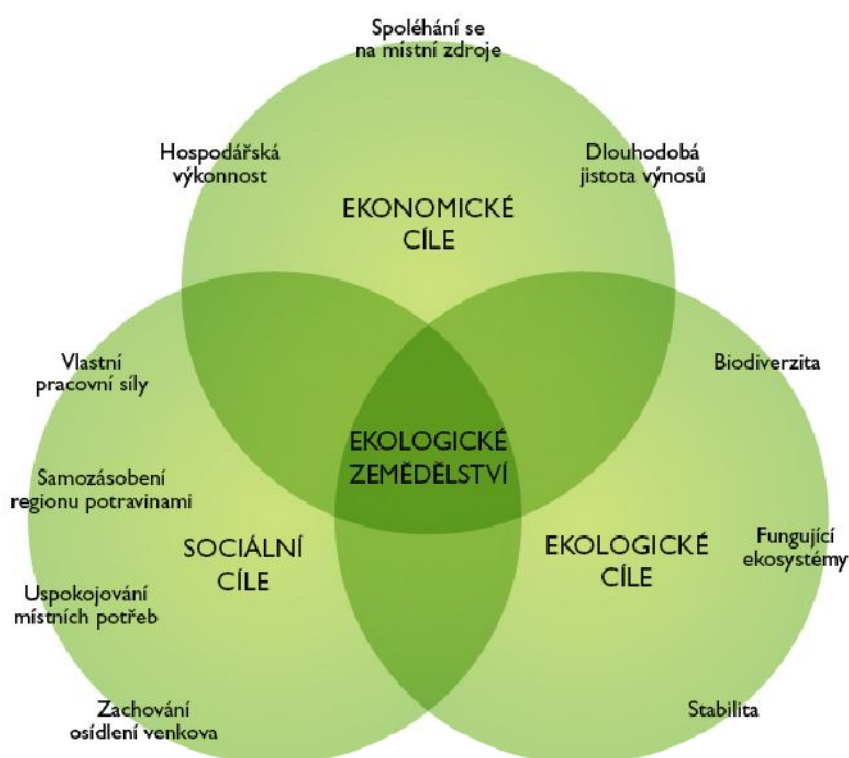
Obrázek č. 3.2: Přechod od konvenčního zemědělství k multifunkčnímu

Zdroj: autorka, podkladem HUYLENBROECK, DURAND 2003

V Evropě začíná převažovat komplexní hodnocení významu zemědělství pro společnost, a proto je v současné době kladen veliký důraz na evropský multifunkční model zemědělství – viz kapitola č. 3.1.4.1 . Jak mimo jiné znázorňuje obrázek č. 3.3, je jednou z cest přechodu od konvenčního zemědělství k jeho multifunkční variantě zaměření se na ekologické zemědělství, které má k ideálnímu multifunkčnímu modelu zemědělství EU nejbližší.

Obrázek č. 3.3: Multifunkční koncept ekologického zemědělství dle Altieriho

Zdroj: ALTIERI, 1994

Významnou část multifunkčního zemědělství a potenciální zdroj a šanci rozvoje pro venkovské oblasti představují i obnovitelné zdroje energií, po kterých bude poptávka díky vlivu EU a národních politik nadále stoupat (OECD, 2007)

3.1.3.1 Evropský model zemědělství

Evropský model zemědělství (EMZ) je nositelem celé řady hodnot, které sdílejí členské státy Evropské unie. Byl navržen v době, kdy Evropa stála před novou výzvou, jmenovitě před rozšířením směrem ke střední a východní Evropě, před dalším růstem mezinárodní konkurence a vnitřní redukcí finančních prostředků (KRAUS, 2007).

Budoucnost EMZ je spatřována v konkurenceschopnosti, multifunkcionalitě a diverzifikaci (FISCHLER, 1999) a trvalé udržitelnosti (FISCHLER, 2000).

Dle FISCHLERA, 2002 je při stručném vymezení EMZ důležité klást důraz na multifunkční roli, kterou evropské zemědělství hraje a jeho výchozí cíle, kterými jsou: podporování konkurenceschopnosti zemědělského sektoru a výrobních

postupů, ochrana životního prostředí a dodávky kvalitních produktů, podpora venkovské společnosti a srozumitelnost a subsidiarita v zemědělské politice.

Evropské zemědělství dodává tzv. veřejné statky - chrání venkovskou krajinu a životní prostředí, udržuje venkovské regiony, jejich ekonomiky a jejich infrastrukturu (FISCHLER, 2000).

Cíle, formulované v souvislosti s Agendou 2000 jsou nadále platné a tvoří náplň EMZ, s výjimkou konkurenceschopnosti (VANĚK, 2007).

Tento ekonomický cíl SZP, podmiňující udržitelnost evropského zemědělství, se za obsahový znak EMZ nepovažuje. Snaha o posilování konkurenční schopnosti není zvláštností zemědělské politiky Unie, ale je předmětem zemědělských politik všech zemí s tržně orientovaným zemědělstvím. Konkurenceschopnost je proto posuzována mimo rámec EMZ (VANĚK, 2007).

Výslovně nejsou mezi složkami EMZ uváděny ani rodinné farmy, které ve většině členských zemí EU představují klíčový prvek pro zajišťování cílů EMZ a tvoří tak ve skutečnosti – vedle multifunkčnosti – druhý, vnější pilíř tohoto modelu (VANĚK, 2009).

Jádrem EMZ je vícefunkčnost daného národohospodářského odvětví. V podstatě tedy poskytování mimoprodukčních, nekomoditních výstupů, resp. služeb typu „veřejného zboží“ a omezení negativních externalit (DOUCHA, 2005).

Vzhledem ke stěžejnímu významu multifunkčnosti je možno hovořit o Evropském modelu multifunkčního zemědělství (VANĚK, 2009).

Úlohy modelu multifunkčního zemědělství dle LACKO-BARTOŠOVÉ, 2005:

- vytvoření produkčně výkonného, moderního a konkurenceschopného zemědělství a potravinářství;
- zabezpečení dostatku cenově přístupných plnohodnotných, kvalitních a zdravotně neškodných potravin domácí výroby, pro uspokojení domácí poptávky, při současném využívání výhod mezinárodní obchodní výměny;
- zabezpečení plošného využívání disponibilních výrobních zdrojů zemědělství, obzvláště půdy, v maximálně ekonomicky zdůvodněném rozsahu, jakož i přiměřená starostlivost o zemědělskou půdu, jejíž udržovaný stav je významný pro zachování rázu krajiny, kulturní dědictví, rekreační a jiné nezemědělské využívání území;
- zabezpečení přiměřených důchodů v zemědělství a potravinářství, jakož i přiměřená úroveň osobních důchodů lidí, existenčně závislých na zemědělské činnosti;

- modernizace a restrukturalizace potravinářského průmyslu obzvláště z důvodu zabezpečení vyšší přidané hodnoty, kvality a hygienické nezávadnosti potravin;

- přizpůsobení zemědělství environmentálním požadavkům na ochranu půdy, vody, ovzduší a zachování přírodního prostředí, druhové rozmanitosti a ochrany původního genofondu;

- podpora rozvoje regionů, obzvláště ve vědeckých oblastech s významným podílem zemědělství a nízkou hustotou obyvatelstva, prostřednictvím rozvoje alternativních ekonomických činností a tvorby doplňkových zdrojů pro udržování zaměstnanosti a hospodárné využívání zdrojů v mezích trvale udržitelného rozvoje.

3.1.4 Mimoprodukční funkce zemědělství

Mimoprodukčním funkcím zemědělství je v současné době připisován velký význam, neboť jsou chápány jako funkce, které obohacují život lidí (SCHULTZ, 2008).

Mezi mimoprodukční funkce je standardně řazena funkce:

- *sociální* (udržení zaměstnanosti ve venkovského prostoru, zajištění příjmu obyvatelstva),
- *demografická* (osídlenost venkova),
- *přírodoochranná a krajnotvorná* (péče o udržování přírodní rovnováhy, ochrana a podpora biologické rozmanitosti zemědělských ekosystémů, uchování ekologické stability přírodních ekosystémů, včetně ochrany přírodě blízkých společenstev rostlin a živočichů (KENDER, 2004),
- *rekreační/turistická a zdravotní* (volnočasové, zájmové a zdravotní využívání krajiny, lesa a vodních ploch, od pobytů, agroturistiky až po využívání léčebných médií) (STRÍBRNÁ, 2005; MIKULA, 1995; PÁSKOVÁ, 2002),
- *servisní* (rozšíření rejstříku místních služeb a zajištění určitého standardu kvality života na venkově).

Tyto funkce je dále možné doplnit o funkci *vzdělávací/naučnou* (pořádání školicích pobytů, exkurzí, výstav), *kulturní* (spočívá v ochraně historické krajiny, krajinného rázu i v ochraně kulturně historických hodnot a kulturních památek), *sekuritativní* (diverzita osídlení) a *historickou* (zachování, revitalizace a nové budování tradičních přírodních prvků, např. rybníky, terasy a kanály)(PENK, 2001). Dalšími uváděnými funkcemi jsou funkce *surovinová* a *energetická*, funkce

servisní, neboť zemědělci mohou s využitím existujícího zázemí rozšířit rejstřík místních služeb (SVATOŠ, 2001) a zajišťují určitý standard kvality života na venkově (VANÍČEK, 1997) a v neposlední řadě se mezi mimoprodukční funkce řadí i funkce *zajištění kvality a bezpečnosti potravin*, funkce *estetická* (estetický ráz krajiny, architektura) a velmi důležitá funkce *environmentální*⁵, jež zahrnuje řadu oblastí, ke kterým patří především funkce *půdoochranná*, *protierozní*, *vodoochranná* (SAMSONOVÁ, 2005), *přírodoochranná* a *krajinotvorná* (VÁCHAL, 2002).

Nejvýznamnější mimoprodukční funkce zemědělství tvoří komplex regionálních funkcí, které zabezpečují udržení minimální populace v regionu a plnou zaměstnanost pracovníků nezávislou na vnějších investicích. (SVATOŠ, 2001)

Mimoprodukční funkce zemědělství jsou vyzdvihovány především v tzv. marginálních oblastech, ve kterých se produkční funkce dostává na samotnou hranici ekonomické efektivity.

Zatímco dříve byly mimoprodukční funkce plněny pouze mimochodem a zemědělství byla připisována hlavně produkční úloha, nyní je potřeba je považovat za plnohodnotnou součást hospodaření v krajině. Reálný prostor pro prosazování mimoprodukčních funkcí v zemědělství a venkovském prostoru vytváří především řada poskytovaných finančních podpor.

Samotné oceňování přínosů na základě jednotlivých mimoprodukčních funkcí je z ekonomického hlediska do značné míry problematické. Funkce, jejichž efekty spočívají v zajištění péče o krajinu, agroenvironmentální činnosti, zajištění kvality zemědělských produktů a další, patří svým charakterem mezi specifické činnosti, jejichž výsledky nejsou předmětem koupě ani prodeje a tudíž není možné stanovit jejich tržní cenu. Dle SAMUELSONA, 1991 je navíc z ekonomického hlediska v tomto případě důležité, že nejde zajistit exklusivnost spotřeby pro určité spotřebitele.

Z výše uvedeného vyplývá, že zemědělství zajišťuje celou řadu mimoprodukčních funkcí, které nejsou i přes svůj nemalý význam pro společnost dostatečně oceňovány. Z tohoto důvodu je za nezbytnou považována agrární

⁵ Podle tzv. Nitrátové směrnice EU (EHS, 1991) je 42 % zemědělské půdy a 36 % celkové výměry ČR zařazeno do tzv. zranitelných oblastí dusíkem se zvýšenými nároky na péči o vodu jako složku životního prostředí (KENDER, 2004).

politika, protože právě tyto výkony musí být dlouhodobě uhrazovány prostřednictvím této politiky.

3.1.5 Diverzifikace

Jak již několikrát ve svých výrocích uvedla Mariann Fischer Boel, komisařka EU pro zemědělství a rybolov od 22. listopadu 2004 – 9. února 2010, měli by se drobní zemědělci připravit na to, že v budoucnosti nebudou moci počítat s tím, že by je užívala pouze zemědělská výroba. Musí se zaměřit i na jiné, byť se zemědělstvím související, aktivity.

Diverzifikace může být rozdělena na dva typy (OECD, 1993):

- diverzifikace od konvenčních plodin k alternativním plodinám,
- diverzifikace do nezemědělských, příjem přinášejících aktivit.

Možnosti českého zemědělství spočívají jednak v rozvoji produkce výhodných komodit pro vnitřní spotřebu, případně export, dále v diverzifikaci zaměřením do netradičních výrob jako je bionafta, bioetanol (produkce obnovitelných zdrojů energie) a konečně v zaměřením na údržbu krajiny, čistotu vodních zdrojů, environmentální služby, které bezprostředně s předchozím souvisejí. Tyto záměry jsou v souladu s nosnými principy zemědělství EU, které preferuje výrobní metody šetrné k životnímu prostředí, udržování krajiny a rozvoj aktivit venkova s udržením pracovních příležitostí (ŠROLLER, 2001).

Týká se to rovněž diverzifikace zemědělských podniků do výroby netradičních surovin pro nepotravinářské využití a do nezemědělské činnosti.

3.1.6 Rozvoj venkova

Podle definice OECD založené na hustotě obyvatel představují jen v zemích EU-25 venkovské regiony⁶ 92% území⁷. Navíc 19% obyvatel žije v převážně venkovských regionech a 37% žije ve výrazně venkovských regionech. Tyto regiony v zemích EU-25 vytváří 45% hrubé přidané hodnoty a poskytují 53% pracovních míst, ale ve srovnání s nevenkovskými oblastmi mají tendenci zaostávat v mnoha

⁶ Definice OECD je založena na podílu obyvatelstva bydlícího ve venkovských komunitách (tj. s méně než 150 obyvateli na km²) v daném regionu NUTS III.

⁷ Podle této metodiky je v případě ČR celková rozloha venkovských regionů NUTS 3 78 370,9 km², tj. 99,37 % území státu, a žije v nich cca 9,05 mil. obyvatel, tj. 88,55 % obyvatel státu.

sociálně ekonomických ukazatelích, včetně strukturálních ukazatelů. (EVROPSKÁ KOMISE, 2006)

Ve venkovských oblastech je přibližně o třetinu nižší příjem na obyvatele, nižší míra zaměstnanosti žen, odvětví služeb je méně rozvinuté, vyšší úroveň vzdělání jsou obecně méně zastoupeny a menší podíl domácností má přístup k internetu. V některých venkovských regionech činí velké problémy odlehlost a okrajovost.

Venkovský prostor v současné době téměř nevytváří nová pracovní místa, protože zájem o zaměstnávání ze strany zemědělských podniků je velmi nízký. Se snižováním zemědělské výroby, především některých výrob náročných na ruční práce (chmel, ovoce, zelenina apod.), klesá i potřeba sezónních pracovníků. Pro venkov je aktuálním problémem řešení stabilizace venkovského obyvatelstva prostřednictvím diverzifikace činností zemědělských podniků směrem k nezemědělským činnostem. Cílem diverzifikace je udržet a vytvořit pracovní místa na venkově a udržet nebo zvýšit příjem hospodářství (MZE ČR, 2007).

Dle HRDP (2004-2006) bylo strategickými cíly rozvoje venkova (HUDEČKOVÁ, 2006):

- zachování zemědělství ve znevýhodněných oblastech, zlepšení příjmové situace zemědělců zejména v méně příznivých oblastech a působení proti jejich odlivu ze znevýhodněných oblastí,
- udržování a ochrana životního prostředí (s důrazem na vodní složku) a kulturní krajinu,
- zlepšení struktury pracovníků v zemědělství (věkové, vzdělanostní),
- zajištění alternativního využití zemědělské půdy zejména vysazováním lesa,
- sdružování producentů při uplatňování produktů na trhu,
- podpora obnovitelných energetických zdrojů šetrných k životnímu prostředí.

Ve vztahu rozvoj venkova - zemědělství lze aplikovat funkční profil zemědělství tak, jak znázorňuje obrázek č. 10.1, který je uveden v příloze práce a ze kterého vyplývá vzájemná závislost mezi agrárním sektorem, přírodou (vliv na životní prostředí a krajinu), společností (produkce a výkony) a regionem (spoluúčasť na utváření venkova, stabilitě a rozvoji regionu).

Veškerý rozvoj venkovského prostoru a nejen jeho je nutné chápat jako rozvoj trvale udržitelný.

Trvale udržitelný rozvoj představuje takové zatížení území lidskou činností, při kterém nedochází k poškozování životního prostředí, zejména jeho složek, funkcí ekosystému nebo ekologické stability.

Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným a budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů (NĚMČANSKÝ, 1996).

Další definicí dle SVATOŠE, 2001 je trvale udržitelný rozvoj vymezen jako rozvoj, který umožňuje zajistit naše dnešní potřeby tak, aby nebyla narušena práva budoucích generací na stejný přístup ke zdrojům a bohatství přírody světa.

Rozvoj venkova je přímo závislý na stavu krajiny. A v rurální kultuře platí tato teze i obráceně – stav krajiny je přímo závislý na rozvoji venkova (LAPKA, 2008).

3.1.7 Rurální politika

Rurální politika jako komplexní rozvojový koncept lokálního rozvoje venkova je založena zejména na vytváření multifunkčního a konkurenceschopného zemědělství spolu se zvyšováním kvality životního prostředí, s čímž kombinuje podporu farmářům (oddělenou od produkce) (BROUWER, 2004).

Tyto výchozí podmínky tvoří základnu pro dlouhodobý ekonomický růst, rozvoj v oblasti služeb a dalších aktivit. Základem konkurenceschopnosti venkovských oblastí by tak mělo být vytváření alternativních pracovních příležitostí cestou zvyšování jejich přitažlivosti pro podnikatelské investice. Důležitým cílem je rovněž snížení nezaměstnanosti a zabránění vylidňování venkova.

Obecně by Politika rozvoje venkova měla vést k (HUDEČKOVÁ, 2006):

- usnadnění pokračování restrukturalizace zemědělství,
- udržitelnému rozvoji venkovských oblastí,
- vyváženému vztahu mezi venkovem a městskými oblastmi.

Venkovský rozvoj se v rámci Agendy 2000 stal druhým pilířem SZP a pro Politiku rozvoje venkova byly vytvořeny následující tři osy:

- osa 1 na podporu konkurenceschopnosti,
- osa 2 na podporu péče o životní prostředí, přírodu a krajinu,
- osa 3 pro řešení úbytku pracovních příležitostí v zemědělství.

V návaznosti na fundamentální reformu SZP v roce 2003 a 2004 přijala Rada (ES) v září 2005 na základě návrhu Komise z 14. července 2004 zásadní reformu Politiky venkovského rozvoje pro období 2007-2013. Komise provedla pečlivou

analýzu Politiky rozvoje venkova včetně rozšířeného hodnocení vlivu budoucí Politiky rozvoje venkova. Závěry tohoto hodnocení se odrážejí v nařízení o rozvoji venkova č. 1698/2005, které lze charakterizovat slovy „kontinuita a změna“.

Toto nařízení i nadále nabízí celou řadu opatření, která členské státy mohou využívat a na která dostávají finanční pomoc Společenství v kontextu integrovaných programů rozvoje venkova. Budoucí Politika rozvoje venkova se zaměřuje na tři ústřední osy (EVROPSKÁ KOMISE, 2008):

1. zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví,
2. zlepšování životního prostředí a krajiny,
3. kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova.

Podpora v rámci této politiky musí být diverzifikována jak do oblastí ekonomických činností, tak do oblastí sociálních, a musí vést k podpoře trvale udržitelného růstu. V rámci Politiky rozvoje venkova musí být důsledně uplatňován princip subsidiarity, decentralizace a spolupráce (PĚLUCHA, 2006).

Novým prvkem pro období 2007 - 2013 je větší důraz na ucelenou strategii rozvoje venkova v celé EU. Toho se dosahuje pomocí národních strategických plánů, které musí vycházet ze strategických směrů EU.

Tento přístup by měl pomoci (EVROPSKÁ KOMISE, 2008):

- stanovit oblasti, v nichž použití podpory EU na rozvoj venkova vytvoří nejvyšší přidanou hodnotu na úrovni EU,
- vytvořit spojení s hlavními prioritami EU (například s prioritami stanovenými v rámci Lisabonské a Göteborgské strategie),
- zajistit soulad s ostatními politikami EU, a to zejména v oblasti hospodářské soudržnosti a životního prostředí,
- napomáhat provádění nové, tržně orientované Společné zemědělské politiky a zajištění potřebné restrukturalizace.

3.2 Podpory z fondů EU plynoucí do zemědělství

3.2.1 Programy předvstupní pomoci EU pro Českou republiku

V roce 2000 se podnikatelům a ostatním institucím v České republice naskytla možnost požádat o předvstupní pomoc v rámci programů Evropské unie. Evropskou unií byly uznány za podporovatelné např. následující priority: agroenvironmentální aktivity, údržba krajiny, obnovitelné zdroje energie apod.

Z programů předvstupní pomoci se mohly finanční prostředky čerpat v období 2000-2006. Strukturální fondy bylo možné začít využívat až po vstupu České republiky do Evropské unie, tj. od května 2004.

Mezi programy předvstupní pomoci patřil program PHARE (Hospodářská a sociální soudržnost), ISPA (Výstavba infrastruktury v oblasti dopravy a životního prostředí) a SAPARD (Rozvoj multifunkčního zemědělství a venkova).

V souladu se zaměřením předkládané práce bude další pozornost věnována předvstupnímu programu SAPARD, který byl Evropskou unií přijat v červnu 1999 a který byl u nás nejvíce využívaným programem předvstupní pomoci.

3.2.1.1 SAPARD

(Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)

Cílem SAPARDU bylo trvale udržitelné zemědělství a trvale udržitelný rozvoj venkova. Jeho základním stavebním kamenem pro aplikaci v ČR byl „Plán rozvoje zemědělství a venkova České republiky na období 2000 – 2006“. Garantem programu bylo MMR ČR a za finanční a administrativní zabezpečení odpovídalo MZE ČR. Základní priority programu SAPARD se v souladu s evropskými prioritami soustřeďovaly na:

- zavedení *acquis communautaire*,
- udržení konkurenceschopnosti zemědělských a potravinářských podniků,
- udržitelný hospodářský a společenský rozvoj,
- stabilitu venkovských regionů zlepšením životního prostředí, životních podmínek a oživením podnikání.

Program vycházel z Nařízení Rady ES č. 1268/1999 ze dne 21. června 1999 o podpoře Společenství na předvstupní opatření pro zemědělství a rozvoj venkova v kandidátských zemích střední a východní Evropy v předvstupním období.

Evropská komise pověřila dne 15. dubna 2002 v ČR řízením pomoci z programu SAPARD Agenturu SAPARD.

Než bude přistoupeno k další kapitole, která se týká již samotných zdrojů finančních prostředků pro členské země EU, bylo by na tomto místě vhodné zmínit, jaké přístupy EU k zemědělství v souladu s Agendou 2000 zastává a jaká zaměření zemědělských podniků byla ze strany strukturálně politických opatření především podporována.

Pro zemědělství byla připravována opatření Strukturální politiky vedoucí k diverzifikaci činností ve venkovském prostoru a k orientaci na programy pro životní prostředí. Znevýhodněné oblasti byly orientovány extenzivně, tj. chov skotu bez tržní produkce mléka + kulturní krajina + ekologické programy.

Problémové okruhy modelu zemědělství:

- problém výroby a venkovského prostoru,
- hospodářské výsledky ve vazbě na sociální klima,
- multifunkčnost zemědělských podniků včetně služeb.

3.2.2 Dotační politika po přistoupení ČR k EU

K datu přistoupení ČR k EU bylo ze strany ČR nutné zajistit stabilizaci vlastního agrárního sektoru a institucionální přípravu na vstup do EU (tzv. revitalizace) a jeho co možná nejrychlejší plošné přizpůsobení podmínkám Společné zemědělské politiky (tzv. adaptace). Základním dokumentem v tomto ohledu byla Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU, která byla schválena usnesením Vlády ČR č. 49 ze dne 12. ledna 2000. Hlavním cílem Koncepce bylo dosažení konkurenceschopnosti ČR vůči EU a světu při zachování intenzivního i extenzivního zemědělství na co největší ploše, při dostatečné úrovni příjmů zemědělců a při respektování všech dohodnutých závazků ČR v mezinárodním agrárním obchodu.

ČR dále musela prokázat, že je pro potřeby vyplácení podpor z unijních prostředků schopná vytvořit a zajistit bezchybný provoz Integrovaného administrativního a kontrolního systému (IACS), který tvoří systém evidence dat sloužících ke kontrole administrace, plnění závazků a vyplácení vybraných

dotačních schémat Společné zemědělské politiky EU, čímž napomáhá předcházet nesprávnému nárokování nebo vyplácení těchto podpor. Povinné komponenty IACS stanovuje nařízení Rady (ES) č.73/2009. Každá členská země EU však IACS implementuje podle národních podmínek, struktury svých registrů a organizačního uspořádání administrace a kontroly dotací.

V podmínkách ČR mezi základní registry patří:

- Registr půdy (LPIS),
- Integrovaný zemědělský registr (IZR),
- Společný zemědělský registr (SZR),
- Evidence zemědělského podnikatele (EZP),
- speciální registry (vinice, chmelnice, intenzivní sady, registr množitelských porostů).

3.2.2.1 Zkrácené programovací období 2004 - 2006

Vstupem České republiky do Evropské unie, tj. od května 2004, byla předvstupní pomoc nahrazena strukturálními fondy.

Strukturální fondy byly a jsou významným nástrojem pro uskutečňování Strukturální politiky EU, která se zabývá zmírňováním rozdílů mezi jednotlivými členskými zeměmi. Uplatňuje se zde princip solidarity, kdy jsou zaostávající regiony podporovány zeměmi s vysokým ekonomickým potenciálem a dochází tak k postupnému vytváření ekonomické a sociální rovnováhy. Strukturální fondy jsou součástí rozpočtu EU. Všeobecná ustanovení o strukturálních fondech pro dané období předepisovalo Nařízení Rady (ES) č. 1260/1999.⁸

EU měla ve svém programovacím období v letech 2000 - 2006 pro řešení Strukturální politiky a odstraňování regionálních rozdílů pro členské státy k dispozici celkem 4 strukturální fondy (SF):

ERDF	Evropský fond regionálního rozvoje
ESF	Evropský sociální fond
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond
FIFG	Finanční nástroj na podporu rybolovu

⁸ V současné době bylo toto Nařízení nahrazeno Nařízením Rady (ES) č. 1083/2006 ze dne 11. července 2006 o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu a Fondu soudržnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1260/1999

dále jeden kohezní fond:

CF Kohezní fond (fond soudržnosti)
a čtyři iniciativy: INTERREG III napomáhal rozvoji přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce,
URBAN II podporoval uskutečňování inovačních strategií ve městech a městských čtvrtích,
LEADER+ měl za cíl pomáhat projektům na rozvoj venkova a EQUAL byl zaměřen na boj proti diskriminaci na trhu práce.

Na tyto iniciativy Společenství vynaložilo cca 5,35 % z rozpočtu určeného pro strukturální fondy.

3.2.2.2 Cíle EU

Pro využití finančních prostředků alokovaných v rámci jednotlivých výše uvedených evropských zdrojů bylo nutné respektovat tzv. cíle EU.

Pro období 2000 – 2006 byly stanoveny 3 cíle.

Cíl 1 podporoval rozvoj a strukturální přizpůsobování regionů, které ve svém rozvoji zaostávají za ostatními.

Cíl 2 zahrnoval podporu hospodářské a sociální konverze oblastí, které se potýkají se strukturálními problémy.

Cíl 3 podporoval adaptaci a modernizaci politik a systémů vzdělávání, odborné přípravy a zaměstnanosti.

Následující tabulka č. 3.1 dokládá finanční účast jednotlivých strukturálních fondů na cílech EU v období 2000 – 2006.

Tabulka č. 3.1: Přehled finanční účasti SF na podpoře cílů EU v období 2000 – 2006

Cíl 1	ERDF	ESF	EAGGF – O		FIFG
Cíl 2	ERDF	ESF		EAGGF - G	FIFG
Cíl 3		ESF			

Zdroj: HRABÁNKOVÁ, 1999

3.2.2.3 Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond

(European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF)

Jak již název napovídá, zahrnoval tento fond, který disponoval s cca 11,5% prostředků SF, dvě sekce, přičemž převážný rozsah finančních prostředků byl soustředěn v sekci garance. Z této sekce byly hrazeny výdaje týkající se Společné zemědělské politiky – např. vývozní kompenzace, stabilizace cen, přímé platby atd.

Sekce orientace (tzv. podpůrná sekce) se podílela na financování Strukturální a sociální politiky.

Podpory z podpůrné sekce zahrnovaly např. investice do zlepšování výrobních podmínek včetně modernizace farem, zlepšování venkovské infrastruktury, podpory vzdělávání a výzkumu, pomoc v odbytové a zpracovatelské sféře, podpory zemědělství v horských a podhorských oblastech, rozvoj multifunkčního zemědělství, ochranu životního prostředí a krajiny, podpory mladých farmářů, diverzifikaci a reorientaci a podporu kvality zemědělské produkce (HRABÁNKOVÁ, 1999).

Nařízení Rady (EC) č. 1257/1999 ze dne 17. května téhož roku představuje komplexní normu, která obsahuje směry a podmínky, za nichž bylo možné podpory z EAGGF čerpat. Základní filosofií tohoto nařízení je podpořit rozvoj zemědělství v integraci s rozvojem venkovského prostoru, tzn. začlenit zemědělskou Strukturální politiku do širšího ekonomického a sociálního kontextu venkovských oblastí (HRABÁNKOVÁ, 2001).

Konkretizaci podmínek pro realizaci Nařízení Rady 1257/1999 obsahuje Nařízení Rady (EC) č. 1750/1999, které je v podstatě jeho prováděcí legislativní normou.

Pro čerpání finančních prostředků z EAGGF vytvořilo MZE ČR následující programové dokumenty:

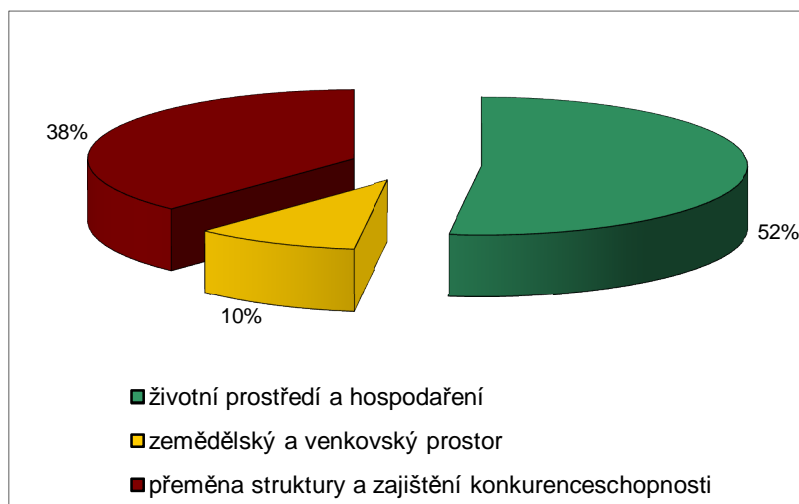
✓ *Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (OP „Zemědělství“)*, který umožňoval žádat o finanční prostředky z orientační sekce EAGGF, z FIG a dále i na projekty Iniciativy Evropského společenství LEADER+, určené, resp. zaměřené na podnikatelské aktivity ve venkovském prostředí.

✓ *Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)*, který umožňoval čerpat finanční prostředky z garanční sekce EAGGF.

Fond EAGGF zahrnoval celkem 22 opatření, která lze dále dle obsahu shrnout do 3 skupin. První skupinu tvořila přeměna struktury a zajištění konkurenceschopnosti, druhou životní prostředí a hospodaření a třetí byla označována jako zemědělský a venkovský prostor.

Z následujícího grafu č. 3.1 je patrné, že od roku 2000 byla prioritou členských států Evropské unie zejména podpora životního prostředí a environmentálního hospodaření (cca 52 % výdajů směřovaných do rozvoje venkova).

Graf č. 3.1: Plánovaný podíl výdajů EAGGF v letech 2000 - 2006

Zdroj: MAKOVIČKA, 2003

3.2.2.4 Programové dokumenty České republiky

Podmínkou pro čerpání finančních prostředků ze Strukturálních fondů bylo vytvoření a odsouhlasení základních programových dokumentů, které byly v souladu s principy a metodikami EU.

Dokumenty byly zpracovávány ve třech úrovních – na úrovni státu, krajů a pro využití fondů EU.

Na úrovni státu se jednalo o Strategii regionálního rozvoje České republiky a o Státní program regionálního rozvoje.

Na úrovni krajů byla vytvořena Strategie rozvoje krajů a Programy rozvoje územního obvodu krajů.

Pro využití fondů EU byly programové dokumenty následující:

Sektorový operační program (SOP) – taktický dokument, který byl vytvářen na úrovni ministerstev. SOP vycházel z Národního rozvojového plánu (NRP) a vytvářel předpoklady pro harmonizaci dotační politiky s principy a podmínkami EU. Zpracovával problémové celky strategií, které měly celostátní charakter – konkurenceschopnost průmyslu, dopravu a spoje, rozvoj multifunkčního zemědělství, životní prostředí, cestovní ruch a lidské zdroje.

Sektorově byly zaměřeny celkem čtyři operační programy (OP):

- 1) OP Průmysl a podnikání,
- 2) OP Infrastruktura,
- 3) OP Rozvoj lidských zdrojů
- 4) OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Společný regionální operační program (S-ROP) – taktický dokument, který shrnoval za 7 regionů úrovně NUTS II a Cíle 1 problémové celky strategií, které byly specifické pro jednotlivé regiony.

Cílem S-ROP bylo především dosažení trvalého hospodářského růstu i růstu kvality života obyvatel regionů prostřednictvím nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i lokálním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace (VILAMOVÁ, 2005).

Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) – sloužil k příjmu finančních prostředků z garanční sekce strukturálního fondu EAGGF v následujících oblastech:

- agro-environmentální opatření,
- zalesňování zemědělské půdy,
- méně příznivé oblasti (LFA),
- předčasný odchod do důchodu.

3.2.2.4.1 Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“

S ohledem na téma disertační práce bude následující pozornost věnována OP „Zemědělství“, resp. OP „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“, jehož účelem byla podpora zemědělské prvovýroby a zpracování zemědělských produktů, podpora lesního a vodního hospodářství a zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova.

OP „Zemědělství“ rozpracovával pátou prioritní osu Národního rozvojového plánu a pokrýval území ČR spadající pod Cíl 1 (území ČR mimo hlavního města Prahy).

OP navazoval na program předvstupní pomoci SAPARD. Spolufinancování vybraných projektů bylo hrazeno ze SF EU, konkrétně z orientační sekce EAGGF a z FIG a z národních veřejných zdrojů ČR. Podpora u neziskových projektů, které se týkaly technologie, mohla dosáhnout až 100 % uznatelných nákladů, u ostatních 80 – 85 % a u projektů přinášejících zisk zhruba výše 50 % - zbylou část bylo nutné dofinancovat ze soukromých zdrojů.

Cíle operačního programu byly v souladu s HRDP a s globálními a specifickými cíli NRP. Konkrétně spočívaly v podpoře trvalého hospodářského růstu a růstu životní úrovně obyvatel a to na základě zvyšování konkurenceschopnosti odvětví, zajištění zaměstnanosti a rozvoji lidských zdrojů, snižování rozdílů v sociálních podmínkách, zachování kulturní krajiny a ochraně a zlepšování životního prostředí.

Celospolečenský požadavek na zajištění trvale udržitelného rozvoje byl zabezpečen např. posílením zaměstnanosti s cílem zabránit vysídlování problémových regionů, vyjasněním a novým uspořádáním vlastnických práv, rozvojem multifunkčního zemědělství, diverzifikací aktivit a zpřístupněním alternativních zdrojů příjmu, což mělo též velký význam pro rozvoj venkova.

Globální cíl OP „Zemědělství“

Globálním cílem OP „Zemědělství“ bylo přispět ke zvýšení HDP a zaměstnanosti v ČR, k zachování životního prostředí, k zajištění trvale udržitelného polyfunkčního rozvoje venkova založeného na trvale udržitelném zemědělství, lesním hospodářství a vodním hospodářství v integraci s kvalitním zpracováním zemědělských produktů. Touto formou pak uskutečnit adaptaci českého zemědělství na evropský model multifunkčního a konkurenceschopného sektoru zemědělství.

Strategické cíle OP „Zemědělství“

Mezi strategické cíle OP „Zemědělství“ patří:

- a) zajistit dostupný kapitál pro oblast zemědělství a venkova, zlepšit zastaralé technické a technologické vybavení v zemědělských a zpracovatelských podnicích a tím i dopad na životní prostředí a welfare zvířat,
- b) zlepšit marketing zemědělské produkce za současného zvýšení podílu produkce výrobků s vyšší přidanou hodnotou a jejich uplatnění na zahraničních trzích,
- c) konsolidovat vlastnickou strukturu zemědělské a lesní půdy a umožnit multisektorový rozvoj venkovského prostoru,
- d) řešit sociální aspekty rozvoje venkova zvýšením zaměstnanosti, zlepšením věkové a vzdělanostní struktury, a zpřístupněním informací.

OP „Zemědělství“ měl 2 priority, 7 opatření a 18 podopatření.

Priorita I. - Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství

Opatření 1.1 Investice do zemědělského majetku / zemědělských podniků - cílem bylo zvýšit produktivitu práce, konkurenceschopnost a kvalitu produktů, snižovat a odstraňovat negativní vlivy zemědělské výroby na životní prostředí. Opatření podporovalo také mladé začínající zemědělce a nové zdroje příjmů.

- Podopatření 1.1.1 Investice do zemědělského majetku a podpora mladým začínajícím zemědělcům
- Podopatření 1.1.2 Prohlubování diverzifikace zemědělských činností

Opatření 1.2 Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing mělo za úkol podporovat zavádění nových technologií a informací do oblastí zpracovávání zemědělských produktů, zvyšování jejich kvality a zlepšení marketingu.

Opatření 1.3 Lesní hospodářství - Opatření v rámci lesního hospodářství přispívají k rozvoji venkova, jeho ekonomického a sociálního potenciálu a podporují kromě produkčních i mimoprodukčních funkce, jako je rekreace, lázeňství atd.

Priorita II. Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání

Opatření 2.1 - Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí

- Podopatření 2.1.1 Pozemkové úpravy
- Podopatření 2.1.2 Obnova potenciálu a zachování zemědělské krajiny
- Podopatření 2.1.3 Řízení a zajištění funkčnosti zemědělských vodních zdrojů
- Podopatření 2.1.4 Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+)
- Podopatření 2.1.5 Diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství

Opatření 2.2 - Odborné vzdělávání

Opatření 2.3 - Rybářství

Priorita III. - Technická pomoc

Opatření 3.1 - Technická pomoc

Řídícím orgánem pro OP „Zemědělství“ a Iniciativu Společenství Leader + bylo MZE ČR.

Funkci implementační a platební jednotky vykonávala řídicím orgánem pověřená Agrární platební agentura (APA), která byla sloučena se Státním zemědělským intervenčním fondem pod společný název Státní zemědělský intervenční fond (SZIF).

3.2.2.5 LEADER+

Iniciativa Společenství LEADER+ nebyla v plánovacím období 2004 - 2006 otevřena jako samostatný finanční zdroj⁹, ale aktivity typu LEADER+ byly začleněny v rámci příslušných programových dokumentů.

V rámci OP „Zemědělství“ se ČR rozhodla realizovat přechodné opatření LEADER+ v podobě výběru omezeného počtu pilotních místních akčních skupin (MAS) a spolufinancování realizace jejich integrovaných strategií místního rozvoje. Přechodné opatření LEADER+ bylo v rámci II. priority OP „Zemědělství“ zařazeno pod podopatření 2.1.4 v rámci priority II. OP RVMZ "Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání".

Podporované aktivity byly financovány z orientační sekce EAGGF.

3.2.3 Období 2007 – 2013

Nazákladě definovaných cílů a priorit Národního rozvojového plánu České republiky pro období 2007-2013 a Národního strategického referenčního rámce připravila Česká republika pro využívání strukturálních fondů EU letech 2007-2013 celkem 24 OP pro nově koncipované 3 cíle Politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU.

Hlavní principy realizace Politiky soudržnosti zůstávají zachovány. Stejně je tomu i u strategického plánování, decentralizované správy, systematické kontroly a hodnocení.

3.2.3.1 Cíle EU 2007 – 2013

Cíl 1: Konvergence. Cíl vychází v podstatě z cíle 1 v programovacím období EU 2000 – 2006, tzn. zaměřuje se na podporu nejméně rozvinutých regionů, kde je ukazatel HDP/obyv. nižší než 75% průměru EU. Především se jedná o podporu modernizace a diverzifikace struktury hospodářství, rozšíření a modernizace základní infrastruktury, ochrana životního prostředí, posilování administrativní kapacity, zvýšení kvality institucí trhu práce, výchovných a vzdělávacích systémů a rozšíření lidského kapitálu. V rámci tohoto cíle bude rozděleno 81,7 % (251,33 mld. EUR) všech prostředků SF a CF. Pro ČR bude v rámci tohoto cíle ze zdrojů EU alokováno 25,88 mld. EUR.

⁹ V roce 2004 vyhlásilo MZE ČR na principech iniciativy LEADER+ národní Program LEADER ČR. Pro program byla stanovena 3 témata strategií: zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce, přírodních a kulturních zdrojů.

Cíl 2: Konkurenceschopnost a zaměstnanost. Splněním cíle 2 má dojít k naplnění Lisabonské strategie na úrovni jednotlivých regionů. Záměrem je zvýšení zaměstnanosti v regionech s vysokou mírou nezaměstnanosti a méně funkčním trhem práce. Na tento cíl připadá cca 15,8 % (48,789 mld. EUR) všech prostředků. Pro ČR bude v rámci tohoto cíle ze zdrojů EU alokováno 0,42 mld. EUR.

Cíl 3: Evropská územní spolupráce – podpora harmonického a vyváženého rozvoje na území EU. Cíl je zaměřen na podporu programů přeshraniční spolupráce, spolupráci nadnárodních oblastí a na vytvoření sítě pro spolupráci a výměnu získaných zkušeností v celé EU. Cíl 3, který je inspirován iniciativou Společenství INTERREG, alokuje necelých 2,5 % (7,5 mld. EUR) veškerých prostředků. Pro ČR bude v rámci tohoto cíle ze zdrojů EU alokováno 0,39 mld. EUR.

Tabulka č. 3.2: Přehled finanční účasti SF na podpoře cílů EU
v období 2007 – 2013

Cíl 1	ERDF	ESF	CF
Cíl 2	ERDF (reg. úroveň)	ESF (nár. úroveň)	
Cíl 3	ERDF		

Zdroj: MMR ČR

3.2.3.2 Struktura programových dokumentů pro využívání fondů EU 2007-2013

Strategické obecné zásady Společenství - jedná se o rámcový strategický dokument pro Politiku soudržnosti, který navrhuje Evropská komise, přijímá Rada EU a schvaluje Evropský parlament.

Národní rozvojový plán 2007 – 2013 – vychází z podoby návrhů nařízení k SF a CF a opírá se o klíčové evropské (viz výše *Strategické obecné zásady Společenství*) i domácí strategické dokumenty (*Strategie udržitelného rozvoje* atd.). Plán je základním materiálem pro sestavení Národního strategického referenčního rámce – viz níže.

Globálním cílem Národního rozvojového plánu v období 2007 – 2013 je přeměna socioekonomického prostředí ČR v souladu s principy udržitelného rozvoje tak, aby ČR byla přitažlivým místem pro realizaci investic, práci a život obyvatel.

Národní strategický referenční rámec (NSRR) představuje rámcovou rozvojovou strategii na úrovni státu a základ pro sektorové (tematické) a regionální operační programy (jejich přehled je uveden níže). NSRR představuje tedy základní programový dokument ČR pro využívání podpory fondů EU v období 2007 – 2013.

NSRR navrhuje členský stát na základě použití principu partnerství a je předmětem vyjednávání s Komisí o konečné podobě intervencí Politiky soudržnosti EU v ČR.

Operační programy představují souhrnný popis priorit, postupu řízení a finančních zdrojů, přičemž každý OP může být financován pouze z jednoho SF.

3.2.3.3 Fondy EU 2007 – 2013

Finální podoba finanční perspektivy EU na léta 2007 - 2013 byla schválena na Summitu Evropské rady dne 16. prosince 2005. V tomto období bude EU hospodařit s částkou téměř 862,4 mld. EUR (zhruba 25 biliónů Kč), což představuje 1,045 % hrubého národního důchodu EU. Více než třetina této částky (tj. 308,1 mld. EUR) bude určena na regionální politiku EU.

V případě ČR se bude v tomto časovém horizontu jednat o *778 mld. Kč* (v běžných cenách). To představuje průměrnou *roční alokaci 111,1 mld. Kč* (tj. více než čtyřnásobný nárůst oproti programovacímu období let 2004-2006, kdy průměr činil cca 25,4 mld. Kč). Prostředky z těchto fondů jsou podle priorit identifikovaných v Národním rozvojovém plánu určeny na projekty v oblastech infrastruktury a životního prostředí, podnikání a inovací, rozvoje lidských zdrojů a vyváženého rozvoje regionů.

3.2.3.3.1 Zemědělství a venkov 2007 - 2013

Výraznou změnou v tomto programovacím období, která se přímo dotýká rurálního prostoru a zemědělství je fakt, že EU vytvořila nový, jednodušší a hlavně jednotný Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)¹⁰. Na tento fond je jako programový dokument navázán Program rozvoje venkova ČR na období 2007 - 2013, který od 1. 1. 2007 nahradil Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“, Horizontální plán rozvoje venkova, program LEADER ČR a LEADER +.

Články č. 6 a 7 Nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 výše uvedené upřesňují a udávají:

Článek č. 6: Měla by se upřesnit úloha nástrojů poskytujících podporu pro rozvoj venkova, zejména Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova podle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z *Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)*¹¹, jakož i pro odvětví

¹⁰ Nařízení Rady č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)

¹¹ Úřední věstník L 277, 21.10.2005, s. 1.

rybolovu, zejména *Evropského rybářského fondu*. Tyto nástroje by měly být začleněny do nástrojů Společné zemědělské politiky a Společné rybářské politiky a koordinovány s nástroji Politiky soudržnosti.

Článek č. 7: Fondy poskytující pomoc v rámci politiky soudržnosti se proto omezují na Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF), Evropský sociální fond (ESF) a Fond soudržnosti. Pravidla použitelná pro jednotlivé fondy jsou stanovena v prováděcích nařízeních přijatých podle článků 148, 161 a 162 Smlouvy.

Problematika rozvoje venkova a rybolovu není nadále součástí Politiky soudržnosti, ale byla zařazena pod Společnou zemědělskou politiku.

Nynější podoba Společné zemědělské politiky tak stále více upouští od podpor poskytovaných na produkci a na výrobek a větší důraz se klade na ochranu životního prostředí, na tvorbu a údržbu krajiny, kvalitu a bezpečnost potravin a pohodu zvířat.

Budoucí vývoj Rurální politiky EU¹² směřuje především do následujících 3 hlavních oblastí:

- konkurenceschopnost agrárního a lesnického sektoru,
- životní prostředí a obhospodařování půdy,
- rozvoj venkovských oblastí – kvalita života a diverzifikace činností podporou nových aktivit a služeb na venkově.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)

EAFRD¹³ přispívá k podpoře udržitelného rozvoje venkova ve Společenství způsobem doplňujícím politiku podpory trhu a příjmů v rámci Společné zemědělské politiky, Politiky soudržnosti a Společné rybářské politiky.

Cíle:

- a. zlepšování konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví podporou restrukturalizace, rozvoje a inovací,
- b. zlepšování životního prostředí a krajiny podporou hospodaření s půdou,

¹² Nařízení Rady (ES) č. 1290/2005 ze dne 21. června 2005 o financování Společné zemědělské politiky

¹³ Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)

- c. zlepšování kvality života ve venkovských oblastech a povzbuzení diverzifikace hospodářské činnosti.

Uvedené cíle jsou dosahovány prostřednictvím následujících čtyř os:

- I. *Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví*
 - a. posílení lidského potenciálu
 - b. restrukturalizace materiálního potenciálu
 - c. zlepšení kvality zemědělské produkce
- II. *Zlepšování životního prostředí a krajiny*
 - a. trvale udržitelné využívání zemědělské půdy
 - b. trvale udržitelné obhospodařování lesních pozemků
- III. *Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova*
 - a. opatření k diverzifikaci venkovské ekonomiky
 - b. opatření ke zlepšení kvality života na venkově
- IV. *Metoda Leader (tzv. místní rozvojová strategie)*
 - a. programy vztahující se k určitému území, koncipované pro dobře vymezené venkovské oblasti na subregionální úrovni,
 - b. partnerství veřejného a soukromého sektoru na místní úrovni založené na součinnosti zúčastněných subjektů a projektů z různých oblastí místní ekonomiky (dle SVATOŠOVÉ, 2005).

Preferovanou metodou při podpoře projektů financovaných z EAFRD je metoda LEADER, která podporuje ustavení MAS ve venkovských mikroregionech, založených na spolupráci místní samosprávy s podnikatelským sektorem a neziskovými organizacemi.

Programovým dokumentem ČR pro čerpání prostředků z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova na období 2007-2013 je Program rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013, který nahradil Horizontální plán rozvoje venkova ČR a OP „Zemědělství“.

PRV blíže specifikuje v souladu s nařízením Rady (ES) 1698/2005 čl. 15 strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do prováděcí úrovně a zajišťuje tak jeho efektivní realizaci.

Opatření PRV přispějí k naplňování cílů Lisabonské strategie ve všech jejích oblastech (MZE ČR, 2010):

- společnost založená na znalostech,
- vnitřní trh a podnikatelské prostředí,

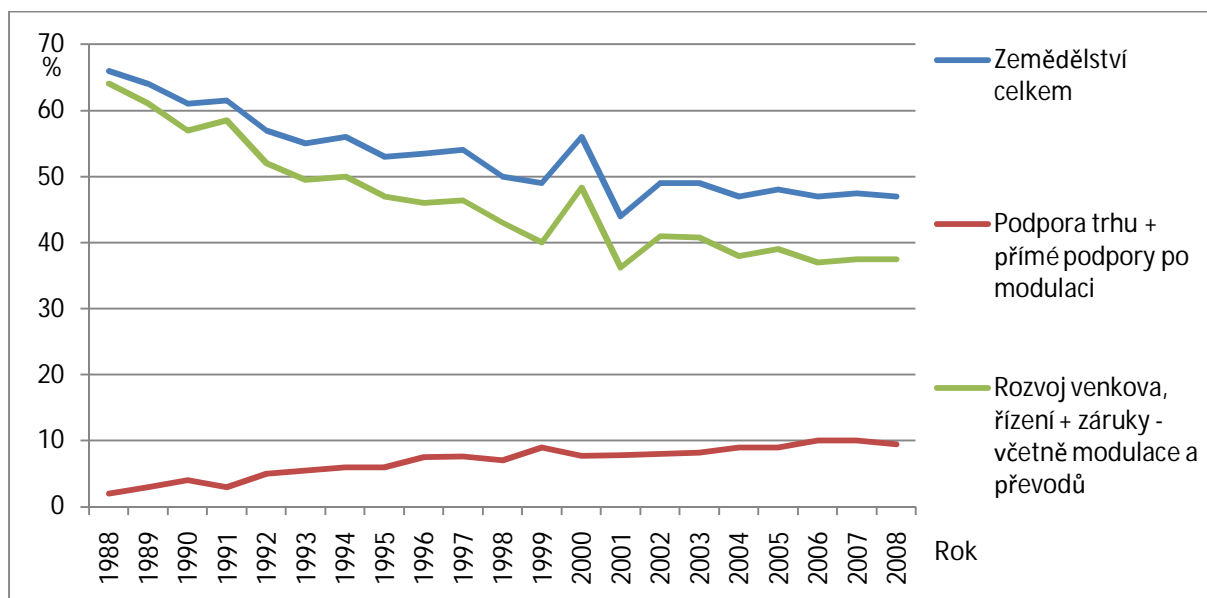
- trh práce,
- udržitelný rozvoj.

Podpory z Programu rozvoje venkova jsou svým charakterem buď investiční (zejména osa I, III a IV) nebo plošné (osa II s výjimkou řešení lesních kalamit a podpory funkcí lesa). Plošné podpory jsou podávány formou tzv. jednotné žádosti každoročně do 15. května. V rámci investičních podpor jsou vyhlašovány výzvy na příjem projektů (MZE ČR, 2010).

4 VÝVOJ UNIJNÍCH DOTAČNÍCH TITULŮ VE VZTAHU K ZEMĚDĚLSTVÍ A ROZVOJI VENKOVA ČESKÉ REPUBLIKY

Zemědělství, včetně rozvoje venkova, který je považován za jeden z klíčových nástrojů restrukturalizace zemědělského sektoru, podpory diverzifikace a inovace v zemědělských oblastech, se na výdajové stránce rozpočtu Společenství podílí nemalou měrou, v průměru zhruba polovinou veškerých výdajů. Konkrétní procentický přehled vydaných finančních prostředků do oblasti zemědělství od roku 1998 – 2008 znázorňuje následující graf č. 4.1.

Graf č. 4.1: Zemědělství jako procento celkového rozpočtu EU

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova, 2008

I když celková křivka podílu zemědělství na celkovém rozpočtu EU v průběhu uvedených let neustále klesá, ke snižování poskytovaných finančních prostředků do zemědělství, resp. SZP zatím nedochází. Důvodem tohoto tvrzení je fakt, že rozpočet EU naopak neustále roste, čímž dochází pouze ke snižování podílu prostředků určených na SZP vůči celkovým výdajům Společenství.

Jak ukazují nadpisy následujících podkapitol, podpory v oblasti zemědělství a rozvoje venkova budou dále zkoumány z časového hlediska dle programovacích období EU a postavení ČR.

4.1.1 Předvstupní období

Z předvstupních nástrojů pomoci EU kandidátským zemím téma zemědělství a rurálního rozvoje zahrnoval program SAPARD - Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova.

Přehled priorit a opatření programu SAPARD

Priorita 1 – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství

- Opatření 1.1 Investice do zemědělského majetku
- 1.2 Zlepšování zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu
- 1.3 Zlepšování struktur pro kontrolu kvality, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele
- 1.4 Meliorace a pozemkové úpravy

Priorita 2 – Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí

- Opatření 2.1 Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury
- 2.2 Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťujících rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů
- 2.3 Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a uchování krajiny

Priorita 3 – Příprava podmínek pro plné využití programu

- Opatření 3.1 Zlepšování profesního vzdělávání
- 3.2 Technická pomoc

Program SAPARD byl v ČR vyhlášen v dubnu 2002. Celková alokace na program činila 3,9 mld. Kč. Konečným termínem pro uzavírání smluv s příjemci pomoci byl 31. prosinec 2003 a samotné proplácení projektů bylo ukončeno 30. listopadu 2005, kdy došlo k celkovému dočerpání alokace programu.

Konkrétně bylo z programu SAPARD proplaceno celkem 1495 projektů v částce 3 894 810 864 Kč. Dle jednotlivých pramenů finančních zdrojů byl podíl EU 2 948 033 530 Kč, podíl národních zdrojů činil 810 821 782 Kč a z regionálních zdrojů bylo proplaceno 135 955 552 Kč. Projekty přijaty nad alokaci programu, v rámci tzv. přezávazkování, které v tomto případě dosáhlo výše 15%, byly dále administrovány a propláceny ve smyslu nařízení Komise (ES) č. 447/2004 již z Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP) – resp. záruční sekce Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu. O provedení změn finanční tabulky

HRDP pro období 2004-2006 rozhodla Komise svým rozhodnutím ze dne 12. prosince 2005.

Nejvíce projektů bylo proplaceno v tradičních zemědělských regionech ČR, tj. v regionech soudržnosti Jihovýchod (339 projektů za celkem 962,7 mil. Kč, přičemž 722,6 mil. Kč plynulo z EU a 240,1 mil. Kč činil národní podíl) a Jihozápad (358 projektů za celkem 842 mil. Kč, z toho 649 mil. Kč z EU a 193,8 mil. Kč z národních zdrojů).

Po přistoupení ČR k EU byla předvstupní pomoc nahrazena SF EU. Na program SAPARD navázal celkem šesti opatřeními Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“. Alokace podpor přímo navazujících na SAPARD tvořila v rámci operačního programu 57,11%, tj. 143,1 mil. EUR z celkových 250,6 mil. EUR. Kromě pod uvedený operační program byla část opatření (např. opatření 2.1. Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury a 2.2. Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťující rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů) zahrnuta do Společného regionálního operačního programu (SROP).

Česká republika, jako jediná ze zemí uskutečňujících program SAPARD, vyčerpala k 24. 11. 2005 na 100% veškeré finanční prostředky, které byly na program SAPARD určeny Víceletou finanční dohodou. Od tohoto data byl evropský podíl finančních prostředků pro zbylé projekty proplácen v souladu s Nařízením Komise 447/2004 z finančních zdrojů záruční sekce EAGGF v rámci programu HRDP (ROLDÁNOVÁ, 2005).

Program byl ukončen koncem roku 2006.

4.1.2 Zkrácené programovací období 2004 – 2006

Plnohodnotné členství ČR v EU s sebou přineslo nové možnosti finančních zdrojů, ale též povinnost do unijního rozpočtu přispívat. Ve zkráceném programovacím období ČR do rozpočtu EU přispěla částkou 2 590,5 mil. EUR.

Tabulka č. 4.1: Odvody ČR do rozpočtu EU 2004 - 2006, v mil. EUR

Rok	2004	2005	2006	2004-2006
Celkem	565,1	990,1	1035,3	2590,5

Zdroj: Financial Report Evropské komise, 2006

Odvody v roce 2004 byly nižší díky skutečnosti přepočtení příspěvků dle poměrné doby členství v EU (tj. od 1.5.2004).

Naopak EU v tomto období směrem k ČR poskytla částku ve výši 3 220,8 mil. EUR. Roční příjmy ČR z EU upřesňuje následující tabulka č. 4.2.

Tabulka č. 4.2: Výdaje EU plynoucí do ČR v letech 2004 - 2006, v mil. EUR

Rok	2004	2005	2006	2004 - 2006
Vyplaceno celkem	815,8	1074,9	1330,1	3220,8

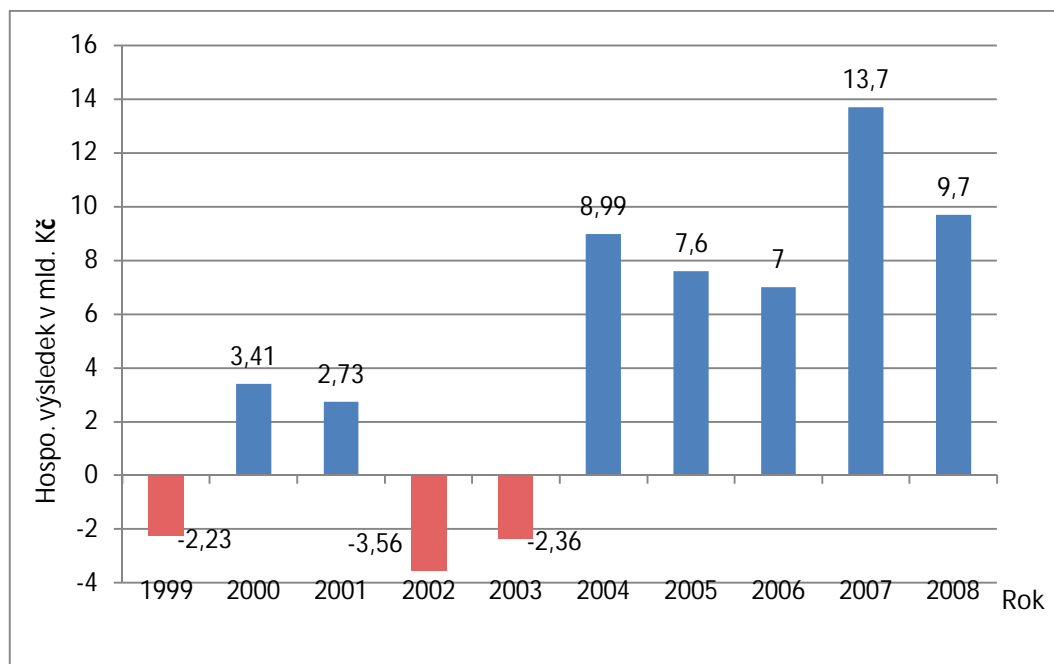
Zdroj: Financial Report Evropské komise, 2006

Z výše uvedených částek vyplývá, že ČR v tomto období patřila k tzv. čistým příjemcům, tj. že její příjmy z rozpočtu EU byly vyšší, než odvody do něj. Tento stav byl zapříčiněn především díky platbám v rámci Společné zemědělské politiky. V letech 2004 – 2006 činil čistý příjem ČR z rozpočtu EU 630,3 mil. EUR. Po přepočtení částky kurzem 26,58 Kč/EUR¹⁴ obdržela ČR finanční prostředky ve výši 16,75 mld Kč.

Na základě výše uvedených skutečností došlo vstupem ČR do EU i k významnému navýšení příjmů českých zemědělců a ke zlepšení jejich hospodářských výsledků. Skok, který s sebou rok 2004 přinesl je znázorněn v časové souvislosti v následujícím grafu č. 4.2.

¹⁴ Kurz ECB za leden 2008

Graf č. 4.2: Hospodářské výsledky zemědělství ČR
v letech 1999 - 2008

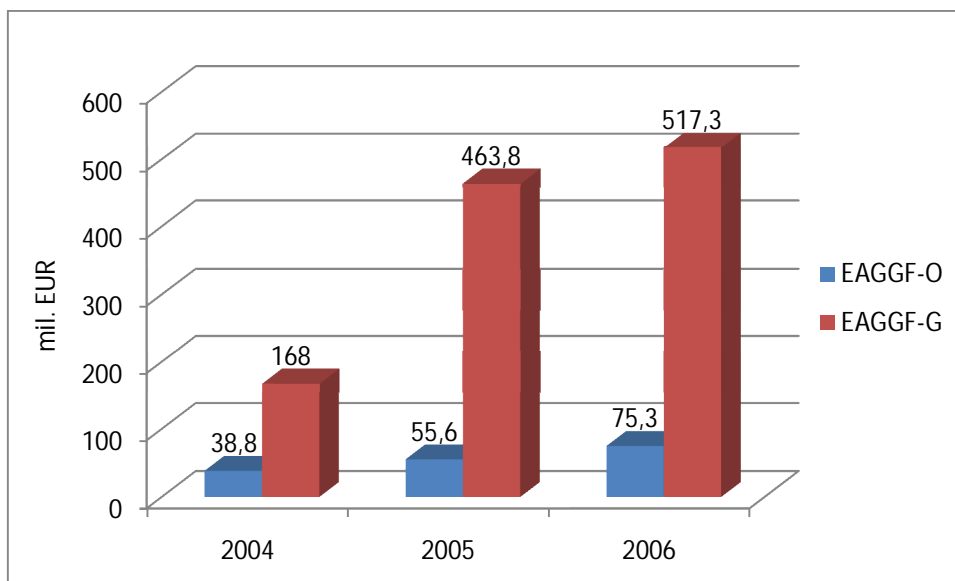
Zdroj: ČSÚ

Jak z grafu č. 4.2 vyplývá, přidružení se k EU přineslo českým podnikatelům v zemědělství nové možnosti nemalého finančního významu. Výše evropských podpor v rámci SF se zaměřením na zemědělství a rozvoj venkova bude předmětem rozboru, který následuje.

4.1.2.1 Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF)

Z hlediska zaměření disertační práce bude další pozornost věnována analýze podpor vyplývajících, resp. poskytovaných z evropského fondu EAGGF. Následující graf č. 4.3 zobrazuje alokaci finančních prostředků v rámci fondu EAGGF pro ČR v letech 2004 – 2006 a to včetně rozdělení dle jeho jednotlivých sekcí.

Graf č. 4.3: Alokace finančních prostředků EAGGF pro ČR
v letech 2004 - 2006

Zdroj: Evropská komise, 2004

V případě, kdy žadatel žádal o finanční prostředky z garanční sekce, musely být prostředky profinancovány ve stejném roce, kdy jejich příjemce opatření uskutečnil. Oproti tomuto byla pro orientační sekci stanovena lhůta až do dvou let.

Z tohoto fondu bylo možné čerpat podpory na základě programových dokumentů zpracovaných Ministerstvem zemědělství ČR. Mezi tyto dokumenty se řadil OP „Zemědělství“ a HRDP.

4.1.2.1.1 OP „Zemědělství“

OP „Zemědělství“ byl Evropskou komisí oficiálně schválen Rozhodnutím č. (2004) 2689. Program sloužil nejen jako podkladový dokument pro čerpání finanční podpory z EAGGF, ale spolufinancování projektů realizovaných v jeho rámci probíhalo i z Finančního nástroje pro usměrňování rybolovu (FIFG). Financování tohoto operačního programu ze dvou fondů EU bylo možné na základě výjimky, která byla poskytnuta MZE ČR. Výše komunitárního příspěvku pro OP „Zemědělství“ byla stanovena na necelých 174 mil. EUR – viz následující tabulka č. 4.3.

Tabulka č. 4.3: Finanční alokace OP „Zemědělství“ v letech 2004 – 2006 (v EUR)

Priorita / Opatření	Veřejné zdroje				
	Veřejné zdroje	Příspěvek EU			Příspěvek ČR
		Celkem EU	EAGGF	FIFG	
1	153 908 936	99 258 276	99 258 276		54 650 660
1.1	128 107 891	80 822 075	80 822 075		47 285 816
1.2	14 280 179	9 996 125	9 996 125		4 284 054
1.3	11 520 866	8 440 076	8 440 076		3 080 790
2	94 690 665	72 901 115	68 957 639	3 943 476	21 789 550
2.1	88 202 710	68 316 825	68 316 825		19 885 885
2.2	854 418	640 814	640 814		213 604
2.3	5 633 537	3 943 476		3 943 476	1 690 061
3	2 322 715	1 742 036	1 574 439	167 597	580 679
CELKEM	250 922 316	173 901 427	169 790 354	4 111 073	77 020 889

Zdroj: autorka, dle ročních souhrnných publikací MZE ČR: Zemědělství

První kolo příjmu žádostí proběhlo v období 31. května – 25. července 2004 a stejně jako u předstupního programu SAPARD, na který OP „Zemědělství“ v některých svých opatřeních navázal, byl největší zájem ze strany zemědělců zaznamenán v regionech Jihovýchod (1 271 projektů, tj. 25 % z celkového počtu zaregistrovaných žádostí) a Jihozápad (1 213 projektů, tj. 24 % z celkového počtu zaregistrovaných žádostí). Naopak nejméně žádostí bylo přijato na Regionálním odboru Státního zemědělského intervenčního fondu (RO SZIF) v Ústí nad Labem (276 projektů, tj. 6 % z celkového počtu zaregistrovaných žádostí)

Celkem bylo přijato 4 977 projektů. Nejvíce žádostí bylo již tradičně přijato na opatření 1.1. a opatření 2.1.

Podle pravidel EU, resp. Rozhodnutí o schválení podpory Komise pro OP „Zemědělství“, bylo možné čerpat dotace ještě po skončení rozpočtového období – viz kapitola 2.6.2.5 literární rešerše. Příjemci pomoci z OP „Zemědělství“ měli tedy finanční pomoc obdržet nejpozději do 31. 12. 2008 (tzv. konečné datum způsobilosti výdajů). Ze strany Evropské komise byl tento termín ale následně (díky krizi) o půl roku posunut.

Tabulka č. 4.4: Přehled proplacených projektů OP „Zemědělství“
za období 2004 – 2007 (v Kč)

Opatření	Počet proplacených projektů	Veřejné spolufinancování	Z toho podíl EU
1.1	1 459	2 644 265 183	1 686 595 962
1.2	80	233 605 033	163 523 513
1.3	145	214 155 227	155 043 631
2.1	782	1 526 693 393	1 195 280 304
2.2	24	16 309 780	12 232 329
2.3	175	145 409 642	101 786 727
3.1	55	12 224 769	9 168 563
Celkem	2720	4792663027	3323631029

Zdroj: autorka, dle ročních souhrnných publikací MZE ČR: Zemědělství

K 30. listopadu 2008 bylo proplaceno již celkem 3 344 projektů v celkové částce veřejného spolufinancování 6,66 mld. Kč (z toho zdroje EU 4,6 mld. Kč). K tomuto datu bylo Monitorovacím výborem OP „Zemědělství“ sděleno, že nedojde v rámci programu k dočerpání finančních prostředků a to ve výši 2,5 – 3 %.

LEADER

Iniciativa EU „LEADER“¹⁵ jako propojení aktivit rozvíjejících venkovskou ekonomiku prostřednictvím místních venkovských obyvatel, vznikla již v roce 1991. Od tohoto roku byly v EU-15 realizovány iniciativy LEADER I., LEADER II. A LEADER +, na které v současném programovacím období plynule navazuje LEADER 2007 – 2013.

Iniciativa LEADER+ vycházela z „Oznámení Komise členským státům č. 2000/C139/05“ ze dne 14. dubna 2000, o stanovení pokynů pro iniciativu Společenství pro rozvoj venkova (LEADER+) a umožňovala spolufinancovat projekty inovačního charakteru vzešlé z aktivit MAS určitého území (mikroregionu, sdružení obcí, apod.).

V ČR nebyla tato iniciativa Společenství ve zkráceném programovacím období 2004 – 2006 otevřena jako samostatný finanční nástroj¹⁶, ale byla začleněna jako tzv. přechodné opatření LEADER+ v rámci OP „Zemědělství“¹⁷. Opatření bylo

¹⁵ Zkratkou „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“

¹⁶ V roce 2004 vyhlásilo MZE národní Program LEADER ČR, na principech iniciativy LEADER+. Pro program byla stanovena 3 témata strategií: zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce, přírodních a kulturních zdrojů.

¹⁷ Podopatření 2.1.4 v rámci priority II.

realizováno formou výběru pilotních MAS a spolufinancováním realizace jejich integrovaných strategií místního rozvoje.

Pro Cíl 1 byly tyto aktivity financovány z orientační sekce EAGGF.

Iniciativa se řídila sedmi principy dle nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005:

- strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí, určené pro řádně vymezená subregionální venkovská území,
- partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem na místní,
- přístup zdola („BOTTOM UP“) spojený s tím, že rozhodovací pravomoc týkající se vypracování a provádění strategií místního rozvoje náleží MAS,
- více odvětvové navrhování a provádění strategie založené na součinnosti mezi subjekty i projekty z různých odvětví místního hospodářství,
- uplatňování inovačních postupů,
- provádění projektů spolupráce,
- vytváření sítí místních partnerství.

Pod gescí MZE ČR byl od roku 2004 současně otevřen tzv. „Český LEADER“ (LEADER ČR 2004 - LEADER ČR 2009) financovaný jen ze státního rozpočtu ČR.

Metoda LEADER+ v dalším programovacím období EU pokračuje v rámci Programu rozvoje venkova v letech 2007 – 2013.

4.1.2.1.2 Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)

HRDP¹⁸ jako programový dokument na období let 2004 – 2006, jehož hlavní prioritou byl trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a jeho přírodních zdrojů, sloužil k příjmu finančních prostředků z garanční sekce EAGGF¹⁹ a vládou ČR byl schválen dne 9. července 2003.

Pro dosažení zmíněné priority byla schválena následující opatření²⁰, která byla zpracována s odvoláním na příslušné kapitoly a články nařízení Rady (ES) č. 1257/1999:

- předčasné ukončení zemědělské činnosti,
- méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními,

¹⁸ Tento programový dokument byl schválen usnesením vlády ČR ze dne 9. července 2003 č. 671 a oficiální verze HRDP byla schválena rozhodnutím Evropské komise (dále jen „Komise“) č. 2004 CZ 06 G DO 001 ze dne 3. září 2004.

¹⁹ Z této sekce byly financovány i přímé platby a společná organizace trhu

²⁰ Tzv. doprovodná opatření SZP

- agroenvironmentální opatření,
- lesnictví,
- zakládání skupin výrobců,
- technická pomoc.²¹

Všeobecně probíhala administrace jednotlivých opatření na základě administrativních postupů IACS, který stanovuje strukturu žádostí, postup jejich zpracování, způsob prováděných kontrol apod. Konkrétní postup administrace každého opatření byl vypracován v rámci řízené dokumentace (směrnice, metodické pokyny) a mimo již výše uvedených činností byly např. stanoveny sankce za pochybení žadatele. V případě víceleté podpory bylo žadatelům na základě jejich žádosti vydáno rozhodnutí o zařazení do víceletého programu.

Platební agenturou byl ustanoven SZIF, který vykonával následující tři platební funkce: potvrzování (schvalování) plateb, vlastní provádění plateb a jejich vyúčtování.

V souladu s nařízením Komise (ES) č. 447/2004 a provedenou změnou Programového doplnku (PD) HRDP v roce 2005, bylo možné z prostředků HRDP financovat i přezávazkované projekty programu SAPARD z předvstupního období.

Opatření HRDP byla financována pouze z veřejných zdrojů, tj. bez spoluúčasti soukromého sektoru. Příspěvek ze záruční sekce EAGGF činil 80 % a zbylých 20 % bylo poskytnuto ze státního rozpočtu ČR.

Z celkové částky plánované na program HRDP, která činila cca 20,285 mld. Kč, bylo v období 2004 – 2006 skutečně zažádáno o více než 20,158 mld. Kč, což předznamenávalo celkové nedočerpání finančních prostředků v uvedeném období o 0,63%.

Vzhledem k tomu, že nové členské státy, tudíž i ČR, uplatňovaly ve zkráceném programovacím období let 2004 – 2006 specifický finanční nástroj TRDI (Transitional rural development instrument)²², který umožňoval např. aplikaci pravidla „n+2“, jinou četnost zasílání žádostí o platby Komisi, atd., bylo možné závěrečné vyúčtování za roky 2004 – 2006 provést k datu 31. 12. 2008. Nevyčerpané prostředky, alokované na rok 2006, bylo tedy možné čerpat až do konečného data způsobilosti, tzn. do 31. 12. 2008.

²¹ Opatření Technická pomoc bylo realizováno pouze na národní úrovni a z národních zdrojů.

²² Nástroj se odlišoval od procesu financování v rámci záruční sekce EAGGF, která ve státech EU-15 financovala programy rozvoje venkova. Tj. administrace se neřídila pravidly pro záruční sekci EAGGF, ale modifikovanými pravidly podobnými orientační sekci fondu.

Tabulka č. 4.5: Skutečné čerpání finančních prostředků na opatření HRDP
v letech 2004 - 2006 (v tis. Kč)²³

Zdroj	Rok		
	2004	2005	2006
Evropská unie	1 730 253	4 821 962	5 192 210
Státní rozpočet ČR	432 563	1 205 491	1 298 066
CELKEM	2 162 816	6 027 453	6 490 276

Zdroj: Výroční zpráva HRDP 2008

V rámci HRDP bylo v letech 2004 – 2006 konečným příjemcům na základě oprávněných žádostí poskytnuto celkem 14 680 545 tis. Kč.

K 31. 12. 2008 bylo žadatelům za uplynulé období 2004 – 2008 vyplaceno celkem 19 656 104 252 Kč (z toho z EAGGF cca 15,725 mld Kč). S uzavřením finanční obálky HRDP došlo ze strany ČR k nedočerpání pouze 27 EUR, což dokládá následující tabulka č. 4.6.

Tabulka č. 4.6: Čerpání finančních prostředků dle opatření HRDP
v letech 2004 - 2008

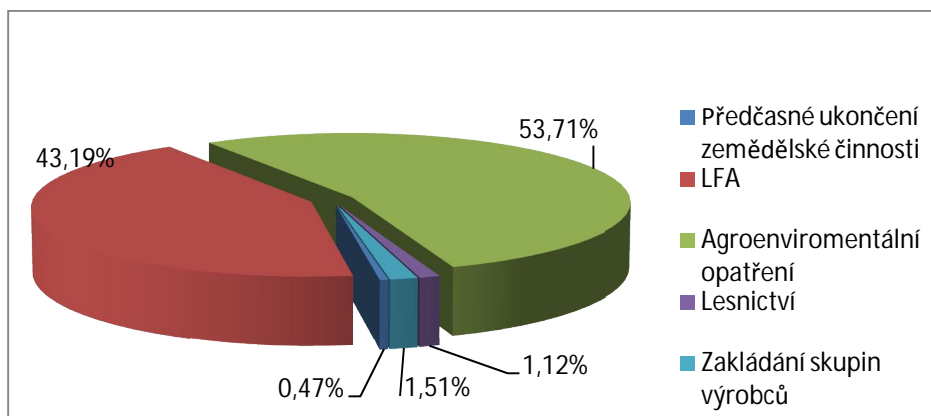
Opatření	Vyplaceno		Alokace	Rozdíl mezi alokovanými a vyplacenými prostředky z EAGGF v EUR
	celkem v Kč	z EAGGF v EUR	EAGGF v EUR	
Předčasné ukončení zemědělské činnosti	91284555	2621827	2621827	27
LFA	8389382507	226908508	226918832	
Agroenvironmentální opatření	10432067449	292321086	292795808	
Lesnictví	217742562	6165283	6165434	
Zakládání skupin výrobců	294123530	8726099	8240927	
Technická pomoc	0	0	0	
CELKEM opatření HRDP	19424600603	536742803	536742828	
SAPARD	231503649	6057179	6057181	
CELKEM program HRDP	19656104252	542799982	542800009	

Zdroj: Výroční zpráva HRDP 2008

Z uvedené tabulky č. 4.6 vyplývá následující rozložení vyplacených finančních prostředků v rámci jednotlivých opatření HRDP – viz graf č. 4.4.

²³ Údaje v tabulce neobsahují výdaje na financování SAPARD, které činily 216 377 tis. Kč.

Graf č. 4.4: Podíl opatření HRDP na celkových vyplacených prostředcích plánu v letech 2004 - 2006

Zdroj: MZE ČR, 2009

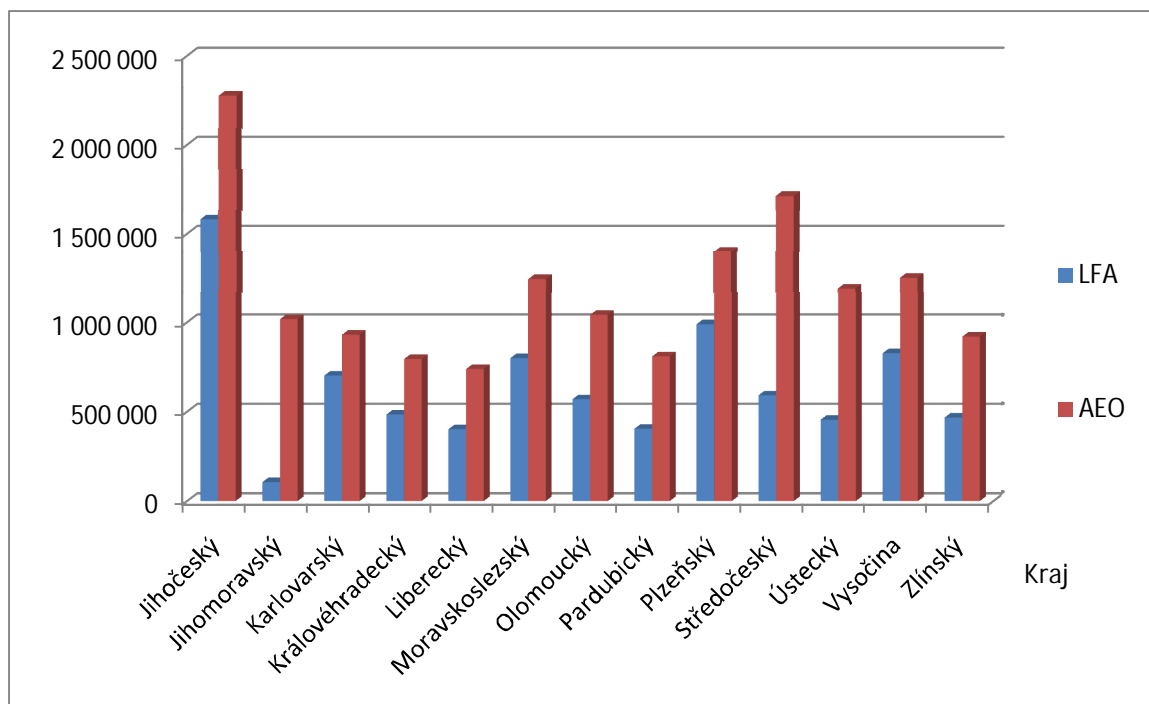
Ve zkráceném rozpočtovém období let 2004 – 2006 se ČR z fondů EU podařilo získat částku 1,64 mld. EUR, tj. cca 42 mld. Kč. Tato částka představuje 98 % všech prostředků, které byly pro ČR k dispozici.

Z předložených tabulek a textu vyplývá, že v rámci OP „Zemědělství“ a HRDP bylo v letech 2004 – 2008 vyplaceno 20,325 mld. Kč, což znamená, že zhruba polovina veškerých disponibilních finančních prostředků byla díky uvedeným programům vyplacena na podporu zemědělského sektoru a rozvoje venkova.

Ze zdrojů dat poskytnutých SZIF na základě seznamu příjemců dotací²⁴ byl dále proveden rozbor se zaměřením na komparaci jednotlivých krajů ČR. Vzhledem k velkému rozdílu jednotlivých podílů opatření na celkových vyplacených prostředcích plánu je nutné komparaci znázornit ve dvou samostatných grafech, aby mohlo být přizpůsobeno měřítko osy „y“. Z tohoto důvodu znázorňuje graf č. 4.5 pouze dvě nejobtavnější opatření – Agroenvironmentální opatření (AEO) a LFA a graf č. 4.6 zbylá opatření (Předčasné ukončení zemědělské činnosti (PUZČ), Lesnictví a Zakládání skupin výrobců (ZSV)).

²⁴ Dostupné z: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd>

Graf č. 4.5: HRDP – AEO, LFA dle krajů ČR (v tis. Kč)

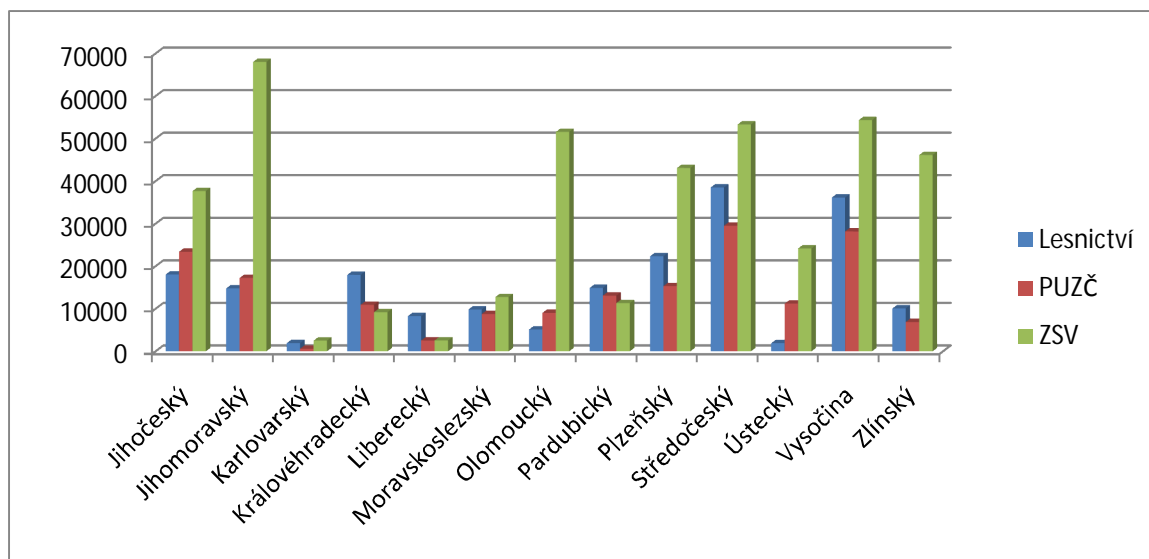

Zdroj: autorka, dle dat SZIF

Jak dokládá graf č. 4.5, plynulo nejvíce finančních prostředků z obou dvou uvedených opatření do Jihočeského kraje. Ostatní kraje se až na výjimku Jihomoravského kraje v případě LFA udržují v blízkosti průměru, který je pro LFA stanoven na hranici 567 348 tis. Kč a u AEO se pohybuje ve výši 1 088 422 tis. Kč.

Graf č. 4.6 dokládá, že největší zájem mezi kraji ČR o opatření ZSV je vykazován v kraji jihomoravském. Na druhé místo v rámci téhož opatření je možné společně zařadit kraj Vysočina, Středočeský a Olomoucký kraj, jejichž finanční podpora dosahuje průměru ve výši 53 120 tis. Kč.

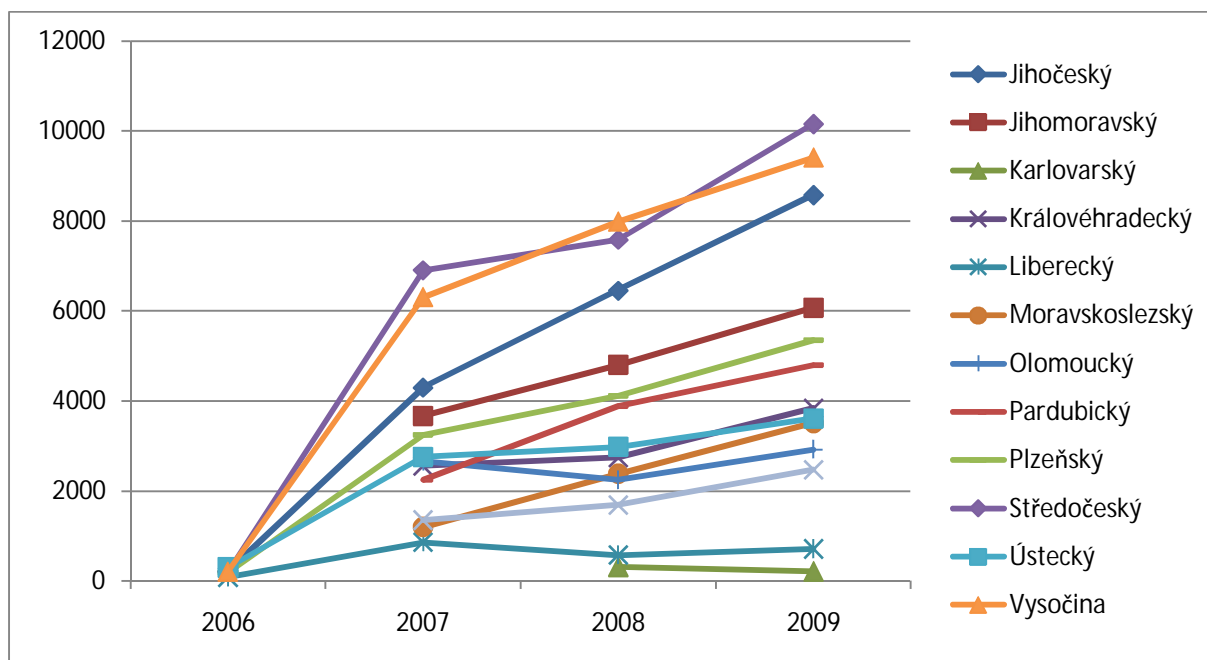
Graf č. 4.6: HRDP – Lesnictví, PUZČ, ZSV dle krajů ČR (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, dle dat SZIF

V rámci HRDP bylo lesnictví nejvíce podporováno ve Středočeském kraji a na Vysočině. Na oba dva tyto kraje připadají i největší částky v případě opatření PUZČ. Další zajímavý ukazatel v souvislosti s PUZČ tvoří nárůst vyplacených dotací na toto opatření v jednotlivých letech tak, jak dokládá graf č. 4.7.

Graf č. 4.7: Vývoj vyplacených dotací na opatření PUZČ

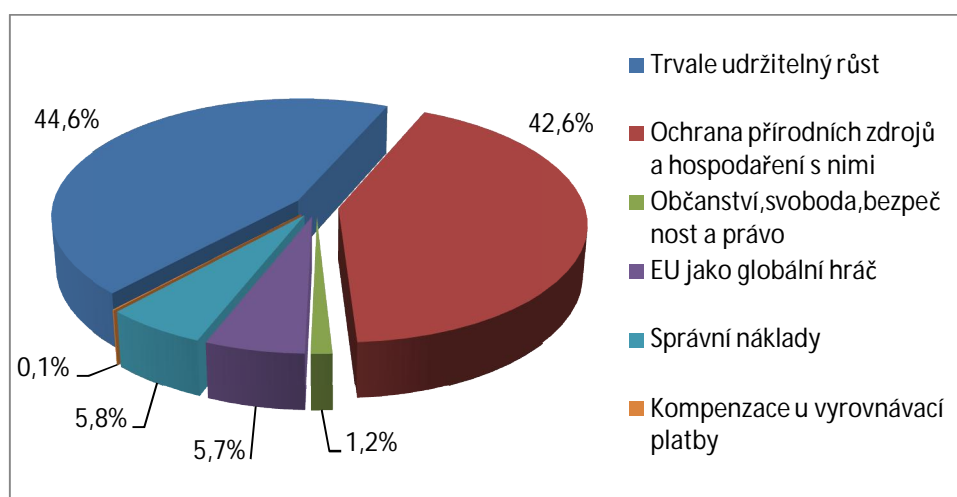
Zdroj: autorka, dle dat SZIF

Stagnace zájmu, resp. vyplacených finančních podpor je v průběhu let patrná pouze u 3 krajů, kterými jsou kraje Olomoucký, Liberecký a Karlovarský. V ostatních případech je tendence rostoucí.

4.1.3 Programovací období 2007 - 2013

S příchodem nového programovacího období došlo i k úpravě finančního rámce rozpočtu EU na období 2007 - 2013, který je od této doby oproti předchozímu programovacímu období členěn již jen do šesti kapitol: Trvale udržitelný růst; Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi; Občanství, svoboda, bezpečnost a právo; EU jako globální hráč; Správní výdaje EU a Kompenzace u vyrovnávací platby. Největší podíl výdajových kapitol připadá na Trvale udržitelný růst a Ochranu přírodních zdrojů a hospodaření s nimi.

Graf č. 4.8: Podíl výdajových kapitol na rozpočtu EU (2007-2013)

Zdroj: dle Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 2009/407/ES; Úř. věst. C 139, 14.6.2006, s.1.

Jednání o finanční perspektivě začala zveřejněním návrhu Evropské komise v únoru roku 2004 a byla zakončena Interinstitucionální dohodou o rozpočtové kázi a řádném finančním řízení. Tato dohoda byla uzavřena mezi Parlamentem, Radou a Komisí dne 17. května 2006. Finanční perspektiva byla dále celkem 4x revidována a její poslední verzi upravuje Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady ze dne 6. května 2009.

Celková výše finančního rámce EU v aktuálním sedmiletém programovacím období činí 975 mld. EUR²⁵. Značnou část rozpočtu i nadále zaujímají výdaje na Společnou zemědělskou politiku, následované výdaji na strukturální fondy a Fond soudržnosti.

Stejně jako ve zkráceném programovacím období 2004 – 2006 se i nyní ČR řadí mezi tzv. čisté příjemce z rozpočtu EU.

Rozložení získaných finančních prostředků za první tři roky aktuálního programovacího období znázorňuje tabulka č. 4.7.

Tabulka č. 4.7: Rozložení příjmů ČR z rozpočtu EU (v %)

Oblast	2007	2008	2009
Strukturální fondy a Kohezní fond	56	72	66
Zemědělství	39	25	30
Vnitřní politiky	4	2	3
Předvstupní nástroje	1	1	1

Zdroj: tisková zpráva MF ČR²⁶

Oproti předchozímu programovacímu období není již oblast zemědělství a problematika rozvoje venkova (vč. rybolovu) nadále součástí Politiky soudržnosti, ale je nově zařazena pod Společnou zemědělskou politiku, resp. Společnou rybářskou politiku. Rurální prostor a zemědělství je podporován *Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EAFRD)*²⁷ a *Evropským zemědělským záručním fondem (EAGF)*. Podpory do odvětví rybolovu směřují z *Evropského rybářského fondu (EFF)*. Tyto fondy byly zřízeny Nařízením Rady o financování Společné zemědělské politiky č. 1290/2005 ze dne 21.6.2005.

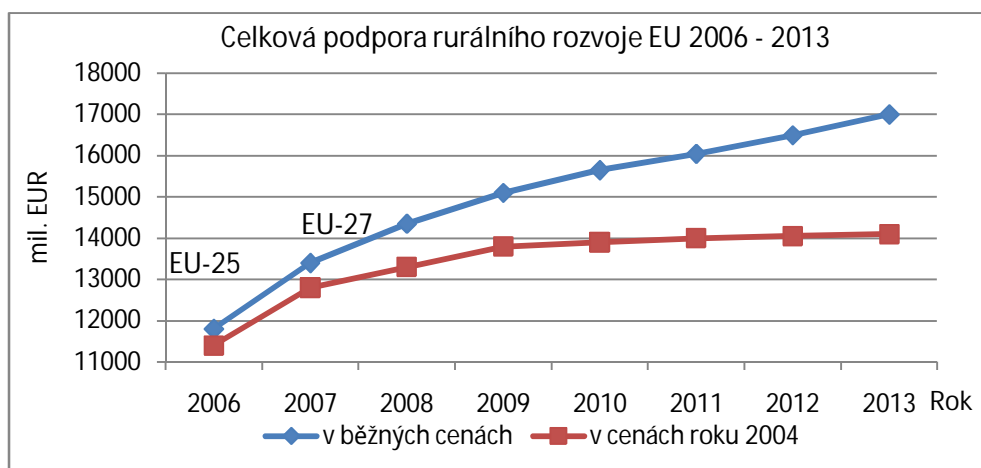
Následující graf č. 4.9 dokládá celkovou podporu rurálního rozvoje EU z fondu EAFRD v letech 2006 – 2013.

²⁵ http://ec.europa.eu/budget/other_main/funds_rules_de.htm

²⁶ dostupná z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy.html

²⁷ nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)

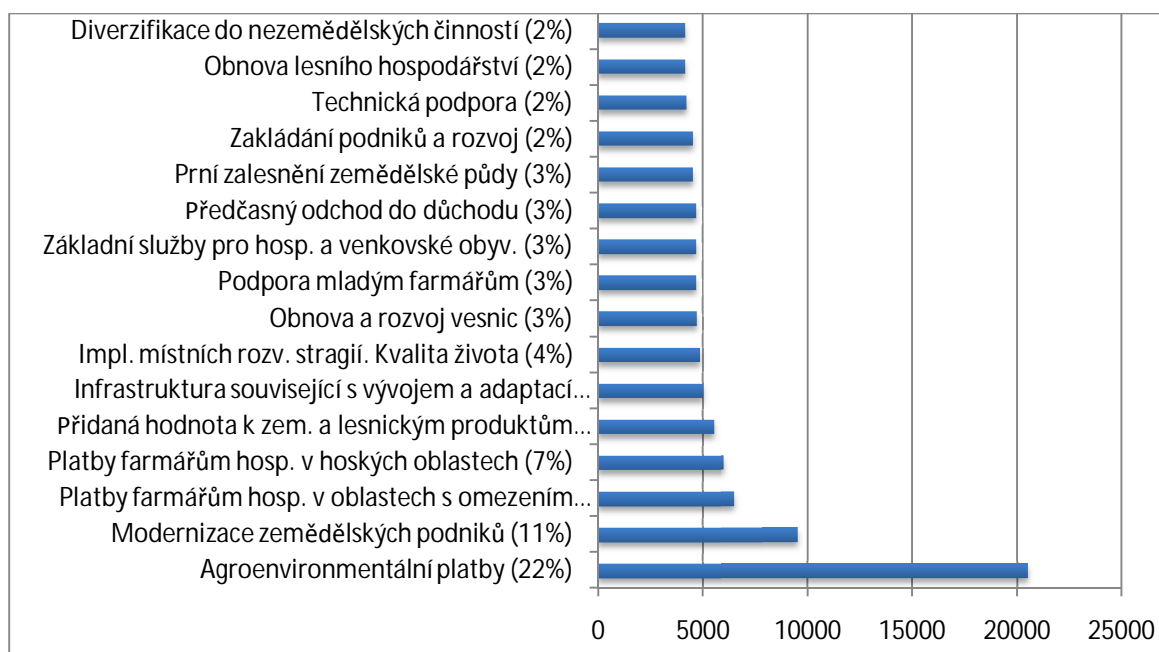
Graf č. 4.9: Celková podpora rurálního rozvoje EU 2006 - 2013

Zdroj: ZBÍRALOVÁ, 2007

Rozložení podpory z fondu EAFRD dle nejvýznamnějších opatření EU-27 na období 2007 – 2013 znázorňuje graf č. 4.10. Do grafu byla zahrnuta veškerá opatření, jejichž minimální podíl na výdajích obálky fondu EAFRD činí 2%. Zpětným součtem těchto opatření je dosaženo celkového podílu ve výši 85,2 %.

Graf č. 4.10: Hlavní opatření rozvoje venkova 2007-2013
- EU-27 (v mil. EUR)

Zdroj: EC, GŘ pro zemědělství a rozvoj venkova, 2008²⁸

²⁸ dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/publi/index_en.htm

Na rozvoj venkova má ČR v aktuálním programovacím období k dispozici až 2,8 mld. EUR a na rybnářství bude možné získat celkovou podporu až do výše 27,1 mil. EUR.

Tabulka č. 4.8: Finanční alokace Společné zemědělské politiky pro ČR v letech 2007 – 2013²⁹ (v mil. EUR)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007-2013
Přímé platby	337,9	470,0	559,1	644,7	730,4	816,0	901,7	4499,8
Program rozvoje venkova	396,6	392,6	388,0	400,9	406,6	412,7	418,0	2815,5
Evropský rybářský fond	3,4	3,5	3,7	3,9	4,0	4,2	4,4	27,1
Celkem	737,9	866,1	950,8	1049,5	1141,0	1232,9	1324,1	7342,4

Zdroj: dle Nařízení Rady (ES) č. 1782/2003³⁰

Celková výše pomoci v aktuálním programovacím období bude pro ČR činit minimálně 34 028 mil. EUR – po přepočtení průměrným kurzem roku 2007 stanoveným ČNB dosahuje částka výše 943,94 mld. Kč.

Nejdůležitějším podpůrným finančním nástrojem EU pro rozvoj venkova je již zmíněný EAFRD, který na základě Rozhodnutí Rady o strategických pokynech Společenství deklaruje následující povinné priority, které jsou součástí čtyř tematických os:

- OSA I – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
- OSA II – Zlepšení životního prostředí a krajiny
- OSA III – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova
- OSA IV – LEADER

Při stanovení výše a struktury finančních prostředků na jednotlivé osy bylo nutné dodržet zejména minimální povinné finanční limity z prostředků EAFRD³¹ a maximální podíly spolufinancování z EU a národních veřejných zdrojů – viz následující tabulka č. 4.9.

²⁹ Alokace SZP v sobě nezahrnuje finanční prostředky určené na tržní opatření, které jsou určovány ročně jednou celkovou sumou.

³⁰ V příloze VIIIa tohoto nařízení jsou uvedeny vnitrostátní finanční stropy pro oblast přímých plateb.

³¹ Veškeré finanční prostředky alokované z EAFRD jsou součástí zdrojů veřejné podpory a jsou v souladu s čl. 10 nařízení Rady č. 1290/2005 o financování SZP spravovány akreditovanou platební agenturou.

Tabulka č. 4.9: Finanční limity EAFRD dle os (v %)

	minimální	maximální *
Osa I	10	75
Osa II	25	80
Osa III	10	75
Osa IV	5	80
Technická pomoc	max. 4	75

* pro regiony cíle konvergence, kam spadá celá ČR mimo Prahy

Zdroj: PĚLUCHA, 2006

Programové a legislativní zajištění politiky rozvoje venkova znázorňuje obrázek č. 4.1.

Obrázek č. 4.1: Programování a legislativa politiky rozvoje venkova

Zdroj: autorka

Program rozvoje venkova v českých podmínkách rámcově navazuje na jednotlivé programové dokumenty ČR z předchozího programovacího období a v souladu s Nařízením Rady (ES) 1698/2005, čl. 15 blíže specifikuje strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do tzv. prováděcí úrovně.

Tabulka č. 4.10: Návaznost PRV ČR na programové dokumenty
období 2004 – 2006

Programový dokument 2004 – 2006	Osa Programu rozvoje venkova
OP „Zemědělství“	I.
HRDP	II.
SROP	III.
LEADER ČR, LEADER +	IV.

Zdroj: autorka

Program rozvoje venkova ČR na období 2007 - 2013 jako programový dokument nejnižšího stupně přinese v průběhu aktuálního období českému venkovu částku cca 93 mld. Kč. Tato částka představuje finanční podporu, která však bude poskytnuta pouze z fondu EAFRD. Dále je tedy nutné připočítat i podporu z fondu EAGF ve výši 111 mld. Kč. Celková podpora v oblasti zemědělství a rozvoje venkova se tudíž vyšplhá na částku cca 204 mld. Kč. Tato podpora bude doplněna o již výše zmíněnou sumu 27,1 mil EUR, která bude ČR poskytnuta z EFF, resp. na základě OP Rybnářství 2007 – 2013 schváleného Komisí dne 11. prosince 2007.

Tabulka č. 4.11: Finanční plán PRV ČR v letech 2007 - 2013 dle os

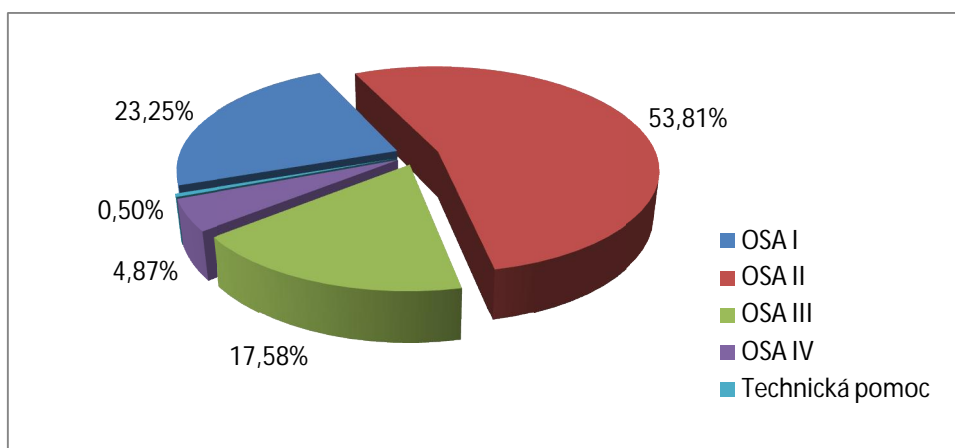
Osa	Veřejné zdroje (v EUR)		
	Celkem	EAFRD	ČR
Osa I: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví	840 522 497	630 391 873	210 130 624
Osa II: Zlepšování životního prostředí a krajiny	1 945 738 852	1 553 159 507	392 579 345
Osa III: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářského venkova	635 553 634	476 665 226	158 888 408
Osa IV: Leader	175 969 147	140 775 318	35 193 829
Technická pomoc	18 019 241	13 514 431	4 504 810
Celkem	3 615 803 371	2 814 506 355	801 297 016

Zdroj: dle Programu rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013

Z předložené tabulky č. 4.11 vyplývá, že největší podíl finančních prostředků (více jak polovina) připadne na osu II - Zlepšení životního prostředí a krajiny (osa nárokového charakteru).

Dle jednotlivých cílů je nutné Osu II dále rozdělit na dvě skupiny, přičemž největší část alokovaných prostředků na tuto osu připadá na cíl Konvergence (1 936 012 557 EUR). Cíl Konkurenceschopnost zahrnuje veřejné prostředky v celkové výši 9 726 295 EUR.

Graf č. 4.11: Podíl jednotlivých os PRV 2007 - 2013 na veřejných zdrojích

Zdroj: MZE ČR

Programový dokument pro čerpání finančních prostředků z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova na období 2007 – 2013 byl Výborem pro rozvoj venkova EC schválen dne 23. května 2007. Detailnímu rozboru poskytovaných podpor je věnována kapitola č. 5.

V souladu s Nařízením Rady (ES) č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova byla ČR stejně jako ostatní členské země EU povinna zřídit do 31. 12. 2008 tzv. Celostátní síť pro venkov (Síť).

Síť, jejímž zřizovatelem je MZE ČR, seskupuje subjekty a správní orgány podílející se na rozvoji venkova a zemědělství s cílem sběru dat o nejlepší praxi, zpracování těchto informací a identifikovat, šířit a upevňovat nejefektivnější nástroje rozvoje venkova a zemědělství.

5 PODPORY POSKYTOVANÉ V RÁMCI PROGRAMU ROZVOJE VENKOVA ČR NA OBDOBÍ 2007 – 2013

5.1 Charakteristika porovnávaných regionů ČR

Cílem této kapitoly je výstižné charakterizování jednotlivých porovnávaných regionů ČR. Za základní statistickou jednotku, pro kterou byla data analyzována, byl zvolen kraj (NUTS III).

Kraj

Kraj je územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu (dle vyhlášeného úplného znění Zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), jak vyplývá ze změn provedených Zákonem č. 273/2001 Sb., Zákonem č. 320/2001 Sb., Zákonem č. 450/2001 Sb., Zákonem č. 231/2002 Sb. a Zákonem č. 387/2004 Sb).

Kraj představuje statistickou územní jednotku na úrovni NUTS III a jeho území je dáno výčtem okresů.

Uvedené pojetí a vymezení krajů vychází též ze Zákona č. 247/1997, o vytvoření vyšších územních samosprávních celků (VÚSC), neboli samosprávných krajů. Kromě toho však stále ještě existují kraje, vytvořené podle Zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, které jsou používány např. pro vymezení působnosti krajských a okresních soudů. Uvedené členění na 8 krajů (resp. hlavní město Prahu a 7 krajů) se však ve statistických číselnících nepoužívá.

S přihlédnutím k tématu předkládané práce a následně provedené analýze podpor poskytovaných v rámci Programu rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 je následující text rozdělen do kapitol zaměřených na velmi stručnou geografickou charakteristiku porovnávaných regionů, členění půdy v jednotlivých krajích a charakteristiku zemědělských podniků ve vztahu k velikostní struktuře, právní formě a oblasti převažujícího zaměření.

5.1.1 Souhrnná charakteristika krajů

Cílem existence a realizace Programu rozvoje venkova ČR je přispět k dosažení cílů stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova, tj. k rozvoji venkovského prostoru České republiky na bázi trvale udržitelného rozvoje, zlepšení

stavu životního prostředí a snížení negativních vlivů intenzivního zemědělského hospodaření.

Samotné rozdělení území ČR na městské a venkovské aglomerace je však problematické. Navzdory zřetelnému vnímání odlišností (divergentní vývoj, časté sociální, kulturní a ekonomické disparity) neexistuje jasná hranice mezi tím, co je ještě město, a tím, co je již venkov. Problémy s sebou přináší i velká variabilita osídlení českého území. Charakter venkova je rozdílný i na úrovni jednotlivých regionů, kde se z mnoha důvodů (včetně historických) vyvinula často velmi odlišná struktura venkovských osídlení s jejich nezaměnitelným rázem.

Jedinou všeobecně uznávanou mezinárodní definicí je vymezení OECD³², které je založeno na podílu obyvatelstva, jež žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km².³³

³² Tuto definici používá i Eurostat.

³³ V ČR je dle Zákona 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, městem obec, která má alespoň 3 000 obyvatel. Existuje však mnoho měst i s mnohem nižším počtem obyvatel, která statut města získala v minulosti. Vymezení venkova není jednoznačně stanoveno ani ve Strategii regionálního rozvoje ČR, kde se zmiňuje statistická hranice pro vymezení obce do 2 000 obyvatel a metodika OECD.

Tabulka č. 5.1: Základní charakteristiky krajů k 1.1.2009

Kraj		Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (obyv./km ²)	Počet obcí celkem	Počet měst
Středočeský	Celkem	11 014,80	1230691	112	1 146	80
	Podíl v rámci ČR v %	14	12	x	18,3	13,6
Jihočeský	Celkem	10 056,90	636328	63	623	53
	Podíl v rámci ČR v %	12,8	6	x	10	9
Plzeňský	Celkem	7 561,00	569627	75	501	54
	Podíl v rámci ČR v %	9,6	6	x	8	9,2
Karlovarský	Celkem	3 314,50	308403	93	132	37
	Podíl v rámci ČR v %	4,2	3	x	2,1	6,3
Ústecký	Celkem	5 334,50	835891	157	354	57
	Podíl v rámci ČR v %	6,8	8	x	5,7	9,7
Liberecký	Celkem	3 163,00	437325	138	215	39
	Podíl v rámci ČR v %	4	4	x	3,4	6,6
Královéhradecký	Celkem	4 758,50	554520	117	448	48
	Podíl v rámci ČR v %	6	5	x	7,2	8,2
Pardubický	Celkem	4 518,60	508921	113	451	35
	Podíl v rámci ČR v %	5,7	5	x	7,2	6
Vysočina	Celkem	6 795,70	515411	76	704	34
	Podíl v rámci ČR v %	8,6	5	x	11,3	5,8
Jihomoravský	Celkem	7 195,60	1147146	159	673	49
	Podíl v rámci ČR v %	9,1	11	x	10,8	8,3
Olomoucký	Celkem	5 266,90	642137	122	398	30
	Podíl v rámci ČR v %	6,7	6	x	6,4	5,1
Moravskoslezský	Celkem	5 427,00	1250255	230	299	40
	Podíl v rámci ČR v %	6,9	12	x	4,8	6,8
Zlínský	Celkem	3 963,6	591 412	149	304	30
	Podíl v rámci ČR v %	5	5,7	x	4,9	5,1
Hl.město Praha	Celkem	49 6,05	1 196 454	2412	-	-
	Podíl v rámci ČR v %	0,6	11	x	-	-

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Krajem s největší rozlohou a současně i s největším počtem obcí, resp. měst je kraj Středočeský, který v rámci ČR zaujímá 14% celkové plochy a v němž se nachází ca 18 % všech obcí. Co do rozlohy je tento kraj následován krajem Jihočeským a Plzeňským. Naopak mezi nejmenší kraje (vyjma hl. města Prahy) se řadí kraje Liberecký, Karlovarský, Zlínský a Pardubický.

Nejlidnatějšími kraji ČR jsou kraje Středočeský, Moravskoslezský, Jihomoravský a samozřejmě hl. město Praha. V těchto 4 krajích žije téměř polovina národní populace. Hustotou zalidnění se do popředí (vyjma Prahy) dostává kraj Moravskoslezský, který je následován krajem Jihomoravským a Ústeckým.

V souvislosti s tématem práce je dále pozornost věnována i druhu osídlení. K 31. 12. 2008 bylo do venkovského prostoru zařazeno 91,8 % všech obcí. Tyto obce představovaly 78,8 % výměry České republiky a žilo v nich cca 30 % obyvatel.

Nejvíce vesnic (1 066) se nachází ve Středočeském kraji. Téměř o 1/3 méně těchto obcí má kraj na druhém místě, kterým je kraj Vysočina (670). Tento kraj je dále následován krajem Jihomoravským (624) a Jihočeským (570).

5.1.2 Členění půdy

Dalším důležitým hlediskem v souvislosti s tématem práce je krajské rozložení jednotlivých druhů půdy. K charakteristice tohoto hlediska členění bylo využito údajů od Českého úřadu zeměměřického a katastrálního s platností k 31.12.2009.

Z dlouhodobého hlediska lze konstatovat, že rozloha zemědělské půdy klesá neustále od roku 1955. V letech 1955 – 2007 byl zaznamenán pokles zemědělské půdy o 418 tis. ha. 92 % tohoto poklesu tvoří orná půda. Oproti stavu roku 1955 mírně vzrostla pouze plocha chmelnic a téměř se zdvojnásobila rozloha vinic.

Tabulka č. 5.2: Členění půdy v krajském srovnání k 31.12.2009

Kraj	Rozloha v km ²	Z toho (v ha)							
		orná půda	trvalé travní porosty	zahrady a ovocné sady	chmelnic e a vinice	lesní pozemky	vodní plochy	zastavěná plocha	ostatní plochy
Středočeský	11014,8	551 884	70 870	37 957	3 574	305 576	20 888	21 312	89 432
Jihočeský	10056,9	316 207	161 664	14 663	0	377 078	43 840	10 587	81 640
Plzeňský	7561	260 428	107 092	13 311	12	299 563	11 601	9 730	54 354
Karlovarský	3314,5	54 335	65 944	3 635	0	143 571	7 077	3 208	53 675
Ústecký	5334,5	183 046	71 428	14 909	6 754	160 670	10 313	9 269	77 062
Liberecký	3163	66 503	64 600	8 963	24	140 275	4 776	5 230	25 922
Královéhradecký	4758,5	192 025	70 461	15 955	1	147 546	7 389	9 223	33 256
Pardubický	4518,6	198 929	60 343	13 158	0	133 569	6 323	7 256	32 285
Vysočina	6795,7	317 962	82 154	10 789	3	206 601	11 717	8 588	41 733
Jihomoravský	7195,6	355 249	29 952	25 354	17 543	201 611	15 448	14 190	60 107
Olomoucký	5266,9	208 421	56 114	14 937	1 042	183 423	5 850	8 295	48 572
Moravskoslezský	5427	172 539	84 955	18 280	0	193 245	11 426	12 001	50 236
Zlínský	3 963,6	124 396	56 329	12 853	987	157 454	5 062	7 211	32 065
Hl. město Praha	496,5	14 933	871	4 613	10	5 030	1 075	5 027	18 051
ČR celkem	7 886 493	3 016 857	982 777	209 377	29 950	2 655 212	162 785	131 127	698 390

Zdroj: ČÚZK, vlastní výpočty

Díky své rozloze a především i vynikajícím přírodním podmínkám v severovýchodní části, vyniká co do rozlohy orné půdy, zahrad a ovocných sadů

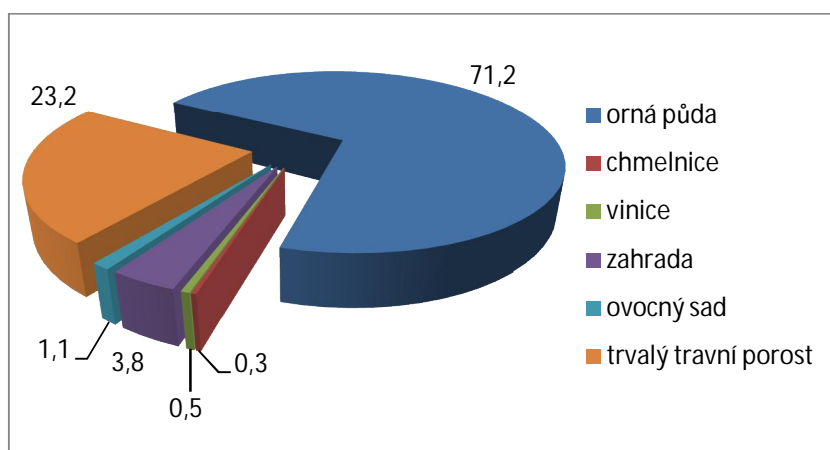
Středočeský kraj. Tradice zemědělství v tomto kraji je zaměřena především na rostlinnou výrobu, pěstováním pšenice, ječmene, cukrovky.

Druhá pozice z hlediska orné půdy připadá na Jihomoravský kraj, ve kterém zemědělská půda tvoří téměř 60 % celkové rozlohy kraje. Z této plochy na ornou půdu připadá 83 %. Z hlediska výrobních oblastí je zemědělství zaměřeno především na obiloviny, řepku a cukrovku. Nadprůměrná úroveň přírodních předpokladů umožňuje nadále pokračovat v dlouhodobé tradici specializovaných oborů zemědělské výroby s vazbou na specifické regionální rysy. Jedná se především o vinařství, ovocnářství a zelinářství. V kraji se nachází více jak 90 % plochy vinic ČR.

Mezi další oblasti s výrazným podílem orné půdy patří kraj Vysočina (317 962 ha) a Jihočeský kraj (316 207 ha). Přestože přírodní podmínky na Vysočině jsou podprůměrné (především díky nadmořské výšce a sklonitosti území), pro některé zemědělské komodity a činnosti je území Vysočiny optimální. Jedná se především o produkci brambor a olejnin. V Jihočeském kraji převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin, olejnin a píce, významná je též produkce brambor. V živočišné výrobě se jedná především o chov skotu a prasat. Celkově se zde vytváří zhruba 11 % zemědělské produkce celé republiky. Dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství. V kraji se nachází nejvíce vodních ploch v ČR. Chov ryb v tomto regionu dosahuje poloviny produkce ryb České republiky, významný je také podíl v chovu vodní drůbeže (kachen a hus). Jihočeský kraj zaujímá prvenství i v rozloze trvalých travních porostů a lesních pozemků.

Souhrnné grafické znázornění členění zemědělské půdy k 31.12.2009 za celou ČR znázorňuje graf č. 5.1.

Graf č. 5.1: Zemědělská půda ČR k 31.12.2009

Zdroj: ČÚZK

Téměř ¾ celkové plochy zemědělské půdy zahrnuje orná půda. Druhý největší podíl (23,2 %) připadá na trvalé travní porosty (TTP). Chmelnice, vinice, zahrady a ovocné sady zaujímají v současné době již jen cca 4 % veškeré zemědělské půdy ČR.

5.1.3 Velikostní struktura zemědělských podniků

Vliv na meziregionální rozložení poskytovaných podpor má i velikostní struktura a celkový počet zemědělských podniků v dané oblasti. Podpory z PRV jsou poskytovány především na základě řádně předloženého projektu, jehož zpracování a následná administrace je z hlediska velikosti žadatele jednodušší pro větší zemědělské podniky s dostatečným administrativním zázemím.

Tabulka č. 5.3: Velikostní struktura zemědělských podniků podle krajů v roce 2008

Oblast Zastoupení v rámci ČR	Zemědělské podniky celkem	v tom s rozlohou zemědělské půdy (ha)						
		žádná	0 - 4,99	5 - 9,99	10 - 49,99	50 - 99,99	100 - 99,99	500 a více
Česká republika	44 833	1 516	21 975	5 341	9 310	2 337	2 526	1 828
Hl.m.Praha	573 1,3%	32 2,1%	197 0,9%	83 1,6%	153 1,6%	43 1,8%	41 1,6%	24 1,3%
Jihočeský kraj	4 452 9,9%	260 17,2%	1 681 7,6%	572 10,7%	1 104 11,9%	312 13,4%	305 12,1%	218 11,9%
Jihomoravský kraj	8 635 19,3%	126 8,3%	6 625 30,1%	465 8,7%	807 8,7%	206 8,8%	220 8,7%	186 10,2%
Karlovarský kraj	612 1,4%	29 1,9%	120 0,5%	84 1,6%	188 2,0%	43 1,8%	88 3,5%	60 3,3%
kraj Vysočina	4 271 9,5%	163 10,8%	1 887 8,6%	481 9,0%	1 035 11,1%	306 13,1%	209 8,3%	190 10,4%
Královéhradecký kraj	2 829 6,3%	98 6,5%	1 256 5,7%	374 7,0%	664 7,1%	149 6,4%	173 6,8%	115 6,3%
Liberecký kraj	1 776 4,0%	34 2,2%	758 3,4%	311 5,8%	444 4,8%	92 3,9%	87 3,4%	50 2,7%
Moravskoslezský kraj	3 552 7,9%	116 7,7%	1 855 8,4%	501 9,4%	672 7,2%	145 6,2%	147 5,8%	116 6,3%
Olomoucký kraj	2 203 4,9%	101 6,7%	910 4,1%	271 5,1%	575 6,2%	99 4,2%	116 4,6%	131 7,2%
Pardubický kraj	2 556 5,7%	111 7,3%	1 200 5,5%	329 6,2%	524 5,6%	134 5,7%	141 5,6%	117 6,4%
Plzeňský kraj	2 602 5,8%	108 7,1%	767 3,5%	386 7,2%	783 8,4%	216 9,2%	194 7,7%	148 8,1%
Středočeský kraj	5 068 11,3%	201 13,3%	1 811 8,2%	645 12,1%	1 316 14,1%	354 15,1%	465 18,4%	276 15,1%
Ústecký kraj	2 176 4,9%	100 6,6%	712 3,2%	267 5,0%	580 6,2%	152 6,5%	247 9,8%	118 6,5%
Zlínský kraj	3 528 7,9%	37 2,4%	2 196 10,0%	572 10,7%	465 5,0%	86 3,7%	93 3,7%	79 4,3%

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Nejvíce zemědělských podniků se nachází v již tradičních zemědělských regionech, kterými jsou Jihomoravský (8 635 subjektů), Středočeský (5 068 podniků) a Jihočeský kraj (4 452). Podniky s rozlohou zemědělské půdy do 5 ha dominují téměř ve všech krajích. Výjimku tvoří pouze kraj Karlovarský a Plzeňský, jejichž zemědělské podniky nejčastěji hospodaří na ploše od 10 do 50 ha. V případě Karlovarského kraje se jedná o téměř 31 % zemědělských podniků kraje. V plzeňském regionu připadá na tyto podniky taktéž cca 30 %.

V celorepublikovém srovnání počtu zemědělských subjektů dle rozlohy obhospodařované půdy ve skupině s rozlohou pozemků do 5 ha dominuje Jihomoravský kraj, kde se nachází celkem 30 % všech podniků v této skupině. V dalších skupinách dle rozsahu obdělávané půdy se na prvním místě objevuje vždy už jen kraj Středočeský s 12 – 18 % příslušných podniků – viz tabulka č. 5.3, tučně zvýrazněná pole. V průměru připadá na jeden zemědělský podnik v ČR necelých 95 ha zemědělské půdy.

5.1.4 **Převažující zaměření podnikatelských subjektů v zemědělství dle právní formy**

Zaměstnanost v odvětví zemědělství se neustále snižuje. Svědčí o tom hodnoty porovnání podílu zaměstnaných v zemědělství, myslivosti a lesnictví na celkovém počtu zaměstnaných v jednotlivých krajích ČR. Podrobnější údaje o pracovnících a zaměstnanosti v tomto odvětví zachycuje Strukturální šetření v zemědělství 2007, z jehož výsledků bylo vycházeno i v případě mezikrajského srovnání podnikatelských subjektů dle právní formy za současného rozdělení dle převažujícího zaměření zemědělské činnosti tak, jak znázorňuje tabulka č. 5.4 a tabulka č. 5.5.

Tabulka č. 5.4: Převažující zaměření podniků fyzických osob dle krajů ČR (2007)

Území	Podniky fyzických osob				
	Celkový podíl (%)	z toho podíl podniků podle převažujícího zaměření zemědělské činnosti v %			
		rostlinná výroba	živočišná výroba	rostl. výr. kombinovaná se živoč. výr.	rybolov a souv. čin.
Česká republika	92	41,5	29,7	28,0	0,1
Hlavní město Praha	82	62,2	29,9	6,7	
Středočeský kraj	91	45,8	23,2	30,5	0,1
Jihočeský kraj	91	24,1	43,2	31,6	0,3
Plzeňský kraj	91	26,2	37,7	34,9	0,2
Karlovarský kraj	85	15,5	54,7	27,7	0,2
Ústecký kraj	91	56,9	29,0	12,9	0,2
Liberecký kraj	93	27,1	47,9	24,1	0,1
Královéhradecký kraj	92	36,0	38,6	24,8	0,1
Pardubický kraj	92	22,8	54,2	22,4	
Vysočina	92	24,6	22,0	52,2	0,0
Jihomoravský kraj	94	76,8	6,9	16,1	
Olomoucký kraj	90	38,6	29,5	31,5	0,1
Zlínský kraj	95	33,9	43,3	21,8	0,0
Moravskoslezský kraj	94	33,6	29,2	36,8	0,1

Zdroj: Strukturální šetření v zemědělství 2007, vlastní výpočty

Podíl fyzických osob se celorepublikově pohybuje nad úrovní hranice 90 % všech zemědělských podniků. Nejvyšší zastoupení mají fyzické osoby ve Zlínském kraji. V celkovém měřítku se převážná část podnikatelů zaměřuje na rostlinnou výrobu, která sdružuje 41,5 % všech fyzických osob. Tato výroba je nejvíce zastoupená v Jihomoravském kraji (téměř 77 % krajských zemědělských podniků fyzických osob), který je významným producentem obilovin, řepky, cukrovky, ale především se jedná i o oblast s vinařskou, ovocnářskou a zelinářskou výrobou.

Naopak živočišná výroba převládá mezi zemědělskými podniky fyzických osob v Karlovarském (cca 55 %) a Pardubickém kraji (cca 54 %). Nemalý zájem o živočišnou výrobu se díky velké rozloze trvalých travních porostů a mj. i pastevnímu způsobu chovu projevuje i v kraji Jihočeském (43 %).

Nejvyšší podíl regionálních zemědělských podniků fyzických osob se zaměřením na kombinovanou rostlinnou a živočišnou výrobu se vyskytuje v kraji Vysočina, kde dosahuje 52 % hranice. V ostatních krajích je tato kombinovaná výroba zastoupena na průměrné úrovni 27 %.

Mezi zemědělskými podniky právnických osob je z celorepublikového hlediska největší zájem o kombinovanou rostlino-zemědělskou výrobu. Zde je soustředěno téměř 44 % všech právnických osob podnikajících v zemědělství. Na druhém místě tito podnikatelé upřednostňují rostlinnou výrobu s celkovým podílem 32 %.

Konkrétní přehled o rozložení převažujícího zaměření zemědělské činnosti právnických osob dokládá tabulka č. 5.5.

Tabulka č. 5.5: Převažující zaměření podniků právnických osob dle krajů ČR (2007)

Území	Podniky právnických osob				
	Celkový podíl (%)	z toho podíl podniků podle převažujícího zaměření zemědělské činnosti v %			
		rostlinná výroba	živočišná výroba	rostl. vyr. kombinovaná se živoč. vyr.	rybolov a souv. čin.
Česká republika	8	32,4	23,2	43,6	0,5
Hlavní město Praha	18	46,3	29,6	24,1	
Středočeský kraj	9	41,2	17,6	40,5	
Jihočeský kraj	9	16,9	35,5	46,2	1,1
Plzeňský kraj	9	18,3	19,9	61,3	0,5
Karlovarský kraj	15	32,4	36,5	31,1	
Ústecký kraj	9	53,4	23,9	22,7	
Liberecký kraj	7	20,0	35,2	44,8	
Královéhradecký kraj	8	25,1	29,1	44,2	1,0
Pardubický kraj	8	26,5	26,5	47,0	
Vysočina	8	17,0	16,0	66,0	1,0
Jihomoravský kraj	6	57,3	12,3	29,4	0,2
Olomoucký kraj	10	31,2	17,7	51,1	
Zlínský kraj	5	28,2	33,6	38,3	
Moravskoslezský kraj	6	29,7	23,0	44,2	1,8

Zdroj: Strukturální šetření v zemědělství 2007, vlastní výpočty

Z této tabulky je patrné, že nejvyšší zájem o rostlinnou výrobu zaznamenává, díky výborným přírodním podmínkám, Jihomoravský kraj s cca 57 % regionálních zemědělských podniků s právní formou podnikání právnická osoba. Nad úroveň 50 % se v případě rostlinné výroby dostává již jen Ústecký kraj s 53 %.

O čistě živočišnou výrobu je v rámci skupiny právnických osob největší zájem zaznamenáván mezi podnikateli v Karlovarském (36,5 %) a Jihočeském (35,5 %) a Libereckém kraji (35,2 %).

Jak již bylo uvedeno nad tabulkou č. 5.5, největší zájem ze strany právnických osob je o zemědělské činnosti v kombinované formě rostlino-živočišná výroba. Stejně tak, jako v případě fyzických osob, se i zde do popředí dostává kraj Vysočina s 66 %, který je dále následován Plzeňským krajem s 61 % místně příslušných zemědělských právnických osob.

5.2 Program rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 v komparaci regionů ČR

Cílem této kapitoly je analyzovat poskytované podpory z PRV v komparaci jednotlivých regionů ČR. Jak již bylo uvedeno v podkapitole 5.1, za základní statistickou jednotku, pro kterou byla data analyzována, byl zvolen kraj (NUTS III).

Výchozí data pro zpracování předkládané analýzy tvořila data získaná z ČSÚ a SZIF, který je akreditovanou platební agenturou - zprostředkovatelem finanční podpory z Evropské unie a národních zdrojů.

Za základní datový soubor je považován soubor dostupný z internetové stránky SZIF pod odkazem „Seznam příjemců dotací“³⁴. Pro potřeby podrobnější analýzy je tento soubor doplněn o přehledy schválených žádostí o dotaci v rámci jednotlivých kol příjmu žádostí, které jsou povinně dle zákona č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím zveřejňované SZIF na jeho internetových stránkách.

Výsledky provedeného zkoumání jsou prezentovány v grafické podobě (tj. ve formě grafů a tabulek), neboť tato podoba nejlépe zachycuje zjištěné rozdíly.

Struktura členění předkládané analýzy odpovídá zhodnocení PRV jako celku v návaznosti na jeho jednotlivá opatření a uskutečněná kola příjmu žádostí.

Dalšími hledisky pro meziregionální komparaci jsou:

- nezemědělské činnosti pro rozvoj venkova provozované zemědělskými podniky,
- právní formy zemědělských podniků.

5.2.1 Program rozvoje venkova jako celek

Z pohledu rozvoje zemědělství a venkova lze za dominantní stránku považovat zejména bohatou tradici zemědělské výroby prakticky ve všech regionech ČR, včetně regionů s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělské produkce, která pramení z relativně vysoké podpory zemědělské výroby v uplynulých desetiletích.

Strategie rozvoje venkova České republiky vychází z následující vize. Do roku 2013 se změní tvář venkova České republiky a jeho hospodářská struktura v míře vedoucí k výraznému zlepšení životního prostředí, životní úrovně a životních podmínek jeho obyvatel, k posílení nosných oborů a diverzifikaci ekonomických

³⁴ Dostupné z: <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/spd>

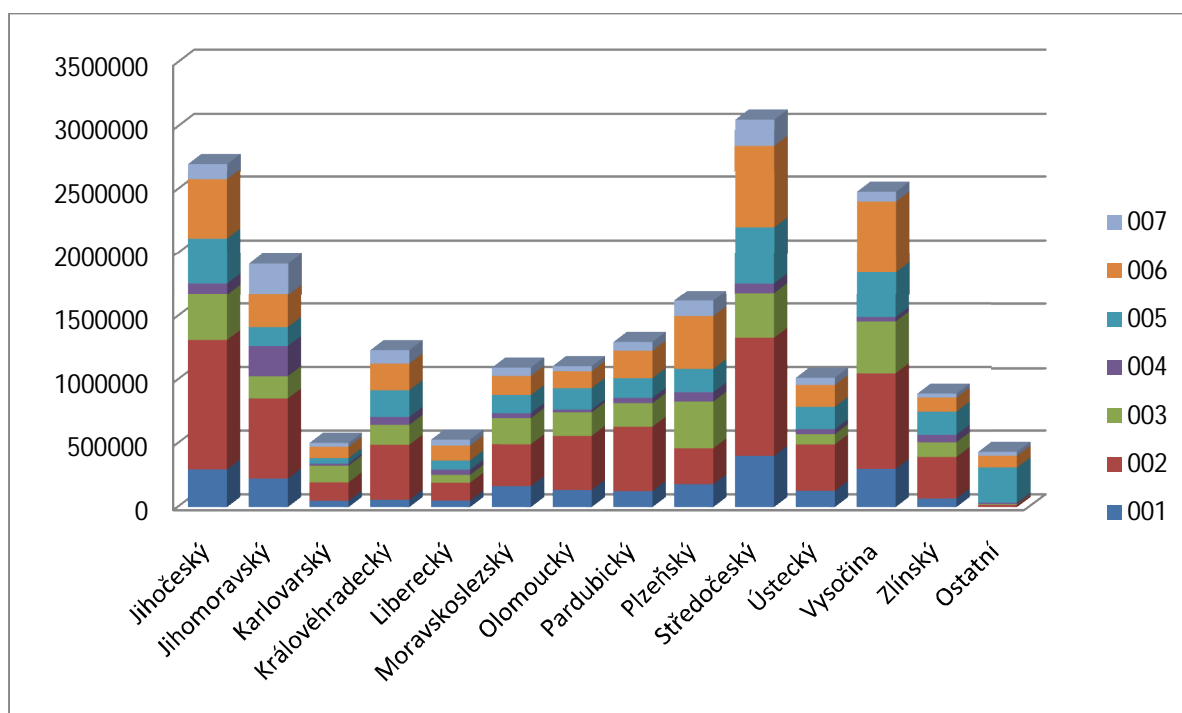
aktivit zemědělství, lesního a vodního hospodářství, cestovního ruchu a dalších odvětví zabezpečujících hospodářskou a společenskou stabilitu venkova vedoucí k dosažení úrovně srovnatelné s venkovskými regiony vyspělých zemí Evropské unie (MZE ČR, 2010).

V rámci PRV ČR na období 2007 – 2013 byla v rámci provedené analýzy hodnocena data za uplynulých prvních 7 kol, neboť v době zpracovávání práce nebyla doposud uveřejněna výsledná data schválených projektových žádostí za další kola příjmu žádostí. Jak již bylo zmíněno v části Metodiky, pro zpracování předkládané analýzy byly použity údaje na úrovni schválených dotací z PRV.

Z analytického hlediska členění podkladových dat nebylo možné ve výjimečných případech přidělit data k jednotlivým krajům. V tomto případě se jedná např. o státní podnik České lesy, s.p. (v 6. kole příjmů žádostí byla podniku schválena částka ve výši 39 693 tis. Kč), neboť jde o podnik s celostátní působností a celkovou částku z tohoto důvodu není možné přiřadit pouze jednomu kraji (sídlo podniku se nachází v Hradci Králové). Stejný problém vyvstal např. u Zemědělského svazu ČR, Českého svazu zpracovatelů masa, Institutu profesní přípravy atd. Souhrnná data za tyto podniky a instituce byla označena jako „Ostatní“.

Graf č. 5.2, který následuje níže, znázorňuje celkový objem schválených dotací realizovaných v rámci PRV za 1. – 7. kolo příjmu žádostí v tis. Kč.

Graf č. 5.2: Objem schválených dotací PRV za 1. – 7. kolo v tis. Kč

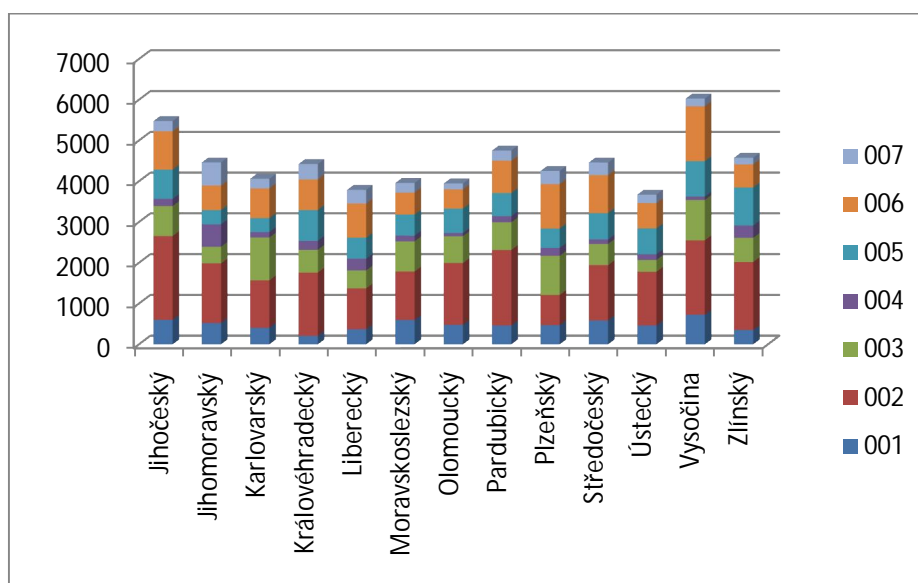
Zdroj: autorka, data SZIF

Z tohoto grafu je patrné, že nejvíce finančních prostředků doposud alokovaly žádosti v druhém kole příjmu žádostí. V rámci těchto žádostí byla přiznána celková dotace v částce 6 372 206 tis. Kč.

Nejvíce schválených dotací bylo prozatím alokováno ve Středočeském kraji, následovaném Jihočeským krajem a krajem Vysočina.

Jsou-li data celkové výše podpory schválených žádostí přepočtena na 1 ha zemědělské půdy kraje, dojde ke značnému vyrovnání vzájemných úrovní jednotlivých krajů tak, jak dokládá graf č. 5.3. V tomto případě se na první místo dostává kraj Vysočina s podporou 6 032,- Kč/ha a na druhé Jihočeský kraj (5 480,- Kč/ha). Výše podpor ostatních krajů se pohybuje již pod hranicí 5 000,- Kč/ha. Nejnížší podpory na 1 ha připadají na Liberecký a Ústecký kraj, tj. kraje s převážně průmyslovým charakterem.

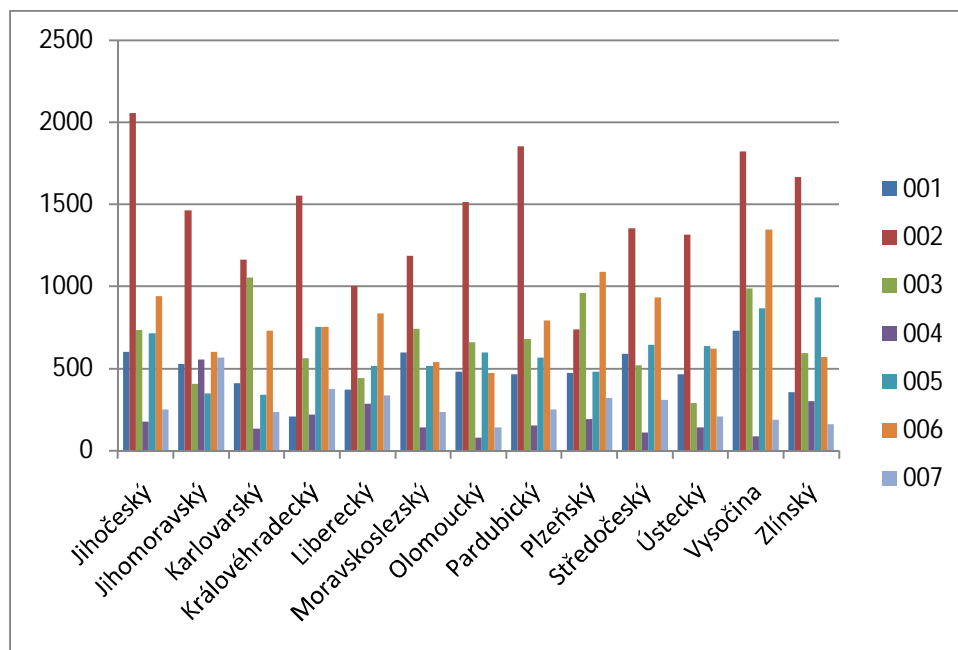
Graf č. 5.3: Celková výše podpory schválených žádostí v rámci PRV dle jednotlivých kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha zem. půdy kumulovaně (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Konkrétní přehled výší podpor na 1 ha dle jednotlivých kol příjmů žádostí znázorňuje graf č. 5.4. Z tohoto grafu je patrné, že ze všech krajů nejvyšší podpory dosáhl v rámci druhého kola Jihočeský kraj s celkovou podporou 2 080,- Kč/ha. Druhé místo obsadil v rámci stejného kola příjmu žádostí Pardubický kraj, který je dále následován krajem Vysočina a Zlínským krajem.

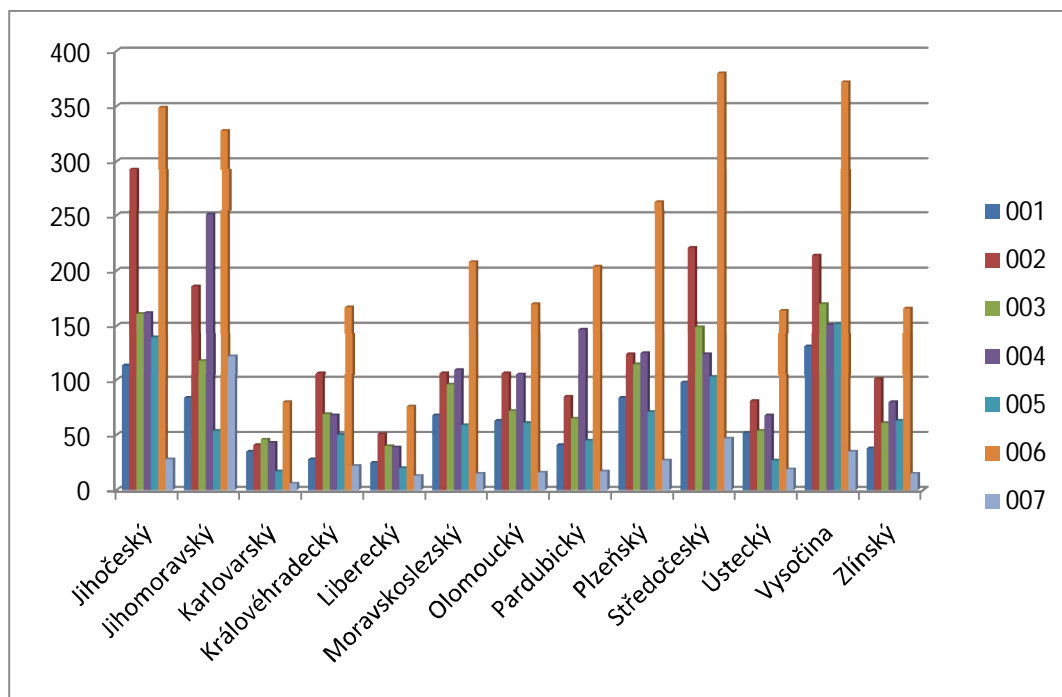
Graf č. 5.4: Celková výše podpory schválených žádostí v rámci PRV dle jednotlivých kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha zem. půdy (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Nejvíce žádostí bylo doposud schváleno v rámci 6. kola, jak dokládá graf č. 5.5. Mezi celkově nejaktivnější kraje se řadí Jihočeský kraj, kraj Vysočina, Jihomoravský a Středočeský kraj. Tyto kraje dosahují v průměru stejného počtu schválených projektových žádostí a jejich průměr činí 1184 žádostí. U ostatních krajů činí průměr 522 projektových žádostí.

Graf č. 5.5: Počet schválených žádostí dle krajů a jednotlivých kol příjmu žádostí

Zdroj: autorka, data SZIF

Celkový pohled na rozložení souhrnné výše podpor a počtu schválených žádostí v rámci PRV dle krajů a opatření PRV v 3D provedení znázorňují následující 2 grafy (graf č. 5.6 a graf č. 5.7).

Graf č. 5.6: Celkový pohled na rozložení souhrnné výše dotací v rámci PRV za 1. – 7. kolo příjmu žádostí (strana 79)

Graf č. 5.7: Celkový pohled na rozložení počtu schválených projektových žádostí v rámci PRV za 1. – 7. kolo příjmu žádostí (strana 80)

Nejvíce podpor je doposud alokováno mezi opatření 1.1.1.1 – Modernizace zem. podniků, 1.1.4 – Pozemkové úpravy a 3.2.1 – Obnova a rozvoj vesnic.

Mezi kraje, které výrazně dominují ve všech třech zmíněných opatřeních, se řadí kraj Jihočeský, Středočeský a Vysočina. Naopak podniky sídlící v kraji Karlovarském, Libereckém a Zlínském využívají dotace z PRV doposud nejméně. Dle všeobecné charakteristiky jednotlivých krajů uvedené v kapitole č. 5.1 jde o tři nejmenší kraje ČR. V případě Karlovarského a Libereckého kraje je tato skutečnost umocněna i celkově nejnižším počtem zemědělských podniků, což znamená, že je v těchto krajích celkově nejnižší počet i potenciálních žadatelů o dotaci.

Přímoúměrně této skutečnosti se mezi regiony s největším počtem schválených projektových žádostí řadí Jihočeský kraj, kraj Vysočina, Jihomoravský a Středočeský kraj, tj. kraje s největší celkovou rozlohou i počtem hospodařících subjektů. Nejvíce projektových žádostí bylo podáno, resp. schváleno v rámci opatření 1.1.1.1 – Modernizace zem. podniků, 1.3.2 – Zahájení činnosti mladých zemědělců, 1.3.4 – Využívání poradenských služeb a 3.2.1 - Obnova a rozvoj vesnic. Podrobný rozbor PRV dle jednotlivých os, opatření a podopatření následuje dále v textu.

5.2.2 Osa 1

Osa I je zaměřena na podporu konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a posílení dynamiky podnikání v zemědělské výrobě a v navazujícím potravinářství.

Prioritní oblastí je modernizace zemědělských podniků, pozemkové úpravy a přidávání hodnoty zemědělským produktům.

5.2.2.1 Opatření 1.1 – Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací

Cílem dotací v rámci těchto opatření je vytvořit silné zemědělsko-potravinářské odvětví, modernizovat zemědělské podniky, zavádět inovace a zvýšit kvalitu produktů. Na toto opatření je soustředěno maximální množství finančních prostředků – 85,21 % prostředků určených pro osu I.

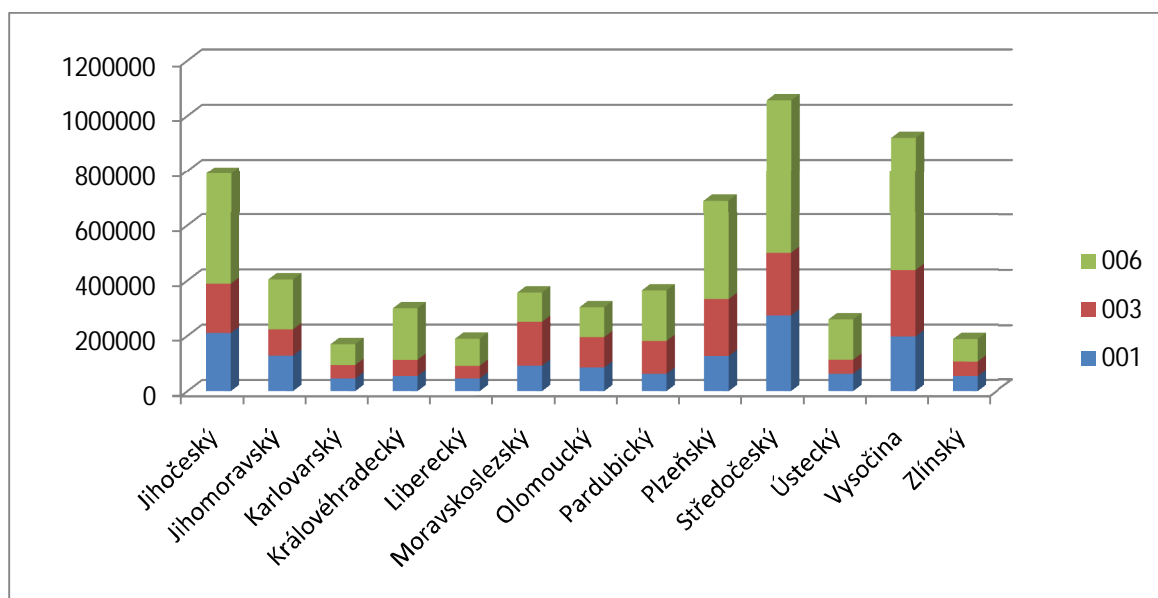
5.2.2.1.1 Podopatření 1.1.1 - Modernizace zemědělských podniků

Opatření vyplývá ze strategického cíle zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a svým zaměřením je určeno na podporu modernizace zemědělských podniků, kde je nedostatečná úroveň investic, jak stavebních tak technologických. Tato skutečnost je příčinou zastarávání technologického vybavení zemědělských

podniků a také se odráží ve stavu zemědělských staveb, které ne vždy plně vyhovují moderním požadavkům welfare a ochrany životního prostředí. Nízká úroveň investic dále ovlivňuje nákladovost a efektivitu zemědělské výroby, produktivitu, tvorbu přidané hodnoty a tím celkovou konkurenceschopnost zemědělské výroby. S ohledem na rostoucí tlak spotřebitelů na bezpečnost potravin a maximální ekologický přístup při jejich produkci je jejím předpokladem dobře vybavená primární výrobní základna v rámci zemědělské výroby.

V rámci tohoto podopatření byla doposud uskutečněna 3 kola příjmů žádostí. S přibývajícím počtem kol, roste i výše poskytnutých finančních prostředků na jednotlivá kola – viz graf č. 5.8.

Graf č. 5.8: Modernizace zemědělských podniků dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)

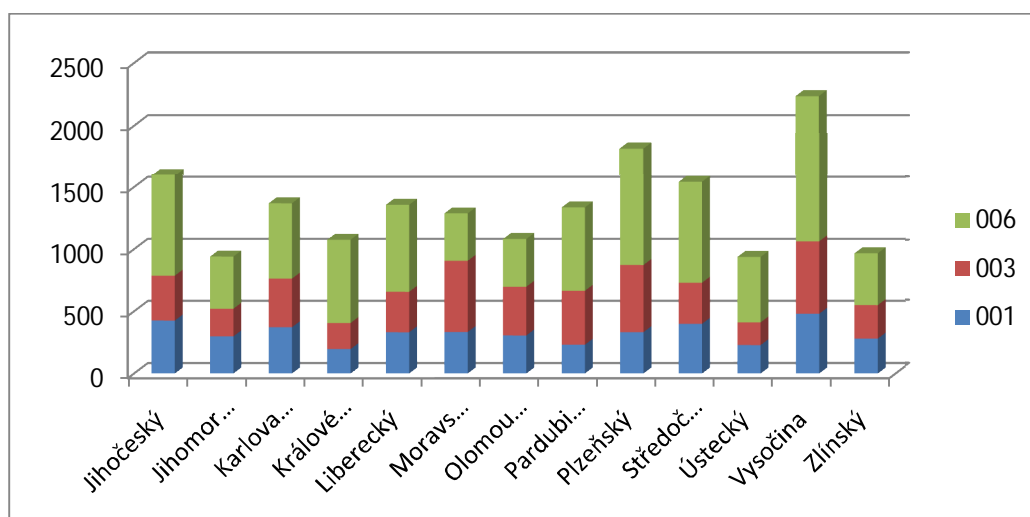

Zdroj: autorka, data SZIF

Největší finanční podpora byla schválena ve Středočeském kraji, za kterým následuje kraj Vysočina a Jihočeský kraj. Naopak nejmenší dotace směřují do kraje Karlovarského, Libereckého a Zlínského, což v případě prvních dvou jmenovaných krajů odpovídá tomu, že se v těchto lokalitách nachází pouze 1,4 % (Karlovarský kraj) a 4,0 % (Liberecký kraj) všech zemědělských podniků. V případě Zlínského kraje je však nutné konstatovat, že ačkoliv se v tomto kraji vyskytuje 7,9 % všech zemědělských podniků, tj. stejně jako v Moravskoslezském kraji, je zájem, resp. projektová úspěšnost, či případně i finanční náročnost projektů ze strany zlínských podniků menší.

Při přepočtu objemu finančních prostředků na 1 ha zemědělské půdy dospějeme k tomu, že nejvyšší podpory jsou alokovány v kraji Vysočina (v celkové výši 2 237,- Kč/ha). Na druhé místo se z celkového 4. v absolutním součtu podpor schválených projektů posouvá Plzeňský kraj.

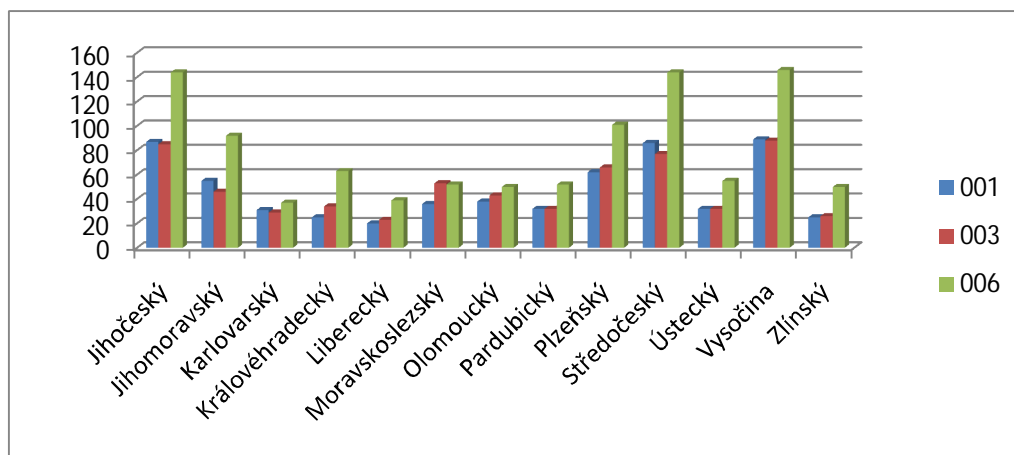
Graf č. 5.9: Modernizace zemědělských podniků dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha zem. půdy (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Konkrétní počet schválených žádostí v členění dle krajů dokládá graf č. 5.10, z kterého vyplývá, že největší zájem o podpory a nejvíce kvalitních projektů v rámci podopatření 1.1.1 bylo schváleno v kraji Vysočina (323 žádostí), Jihočeském (316 žádostí) a Středočeském kraji (307 žádostí).

Graf č. 5.10: Modernizace zemědělských podniků - počet schválených žádostí dle krajů a kol příjmu žádostí

Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.2.1.2 Podopatření 1.1.2 - Investice do lesů

Opatření sleduje strategický cíl zlepšení konkurenceschopnosti lesnictví, zejména se zaměřuje na podporu rozvoje dynamického podnikání v lesnictví, vyšší výkonnosti lesnických podniků, na restrukturalizaci lesnického sektoru a zlepšení ochrany životního prostředí v lesnictví.

Podpora směřuje ke zlepšení lesnické techniky, která v současné době nesplňuje požadavky moderních technologií a nejsou tak splněny předpoklady pro konkurenceschopné hospodaření. Konkrétně se jedná o pořízení strojů a zařízení pro budování a údržbu lesních cest, stezek a chodníků, meliorací, hrazení bystrin, retenčních nádrží, zařízení pro turistiku a strojů a zařízení sloužících pro obnovu a výchovu lesních porostů a prvotní zpracování dříví ekologickými technologiemi. Přispívá též k vytváření a udržení stávajících malých provozů, které s sebou přinesou vytvoření pracovních míst pro nekvalifikované i kvalifikované pracovníky ve venkovských oblastech a zvýšení podílu lokálního zpracování dřevní suroviny.

Podopatření bylo hodnoceno v závislosti na svých záměrech, který jsou:

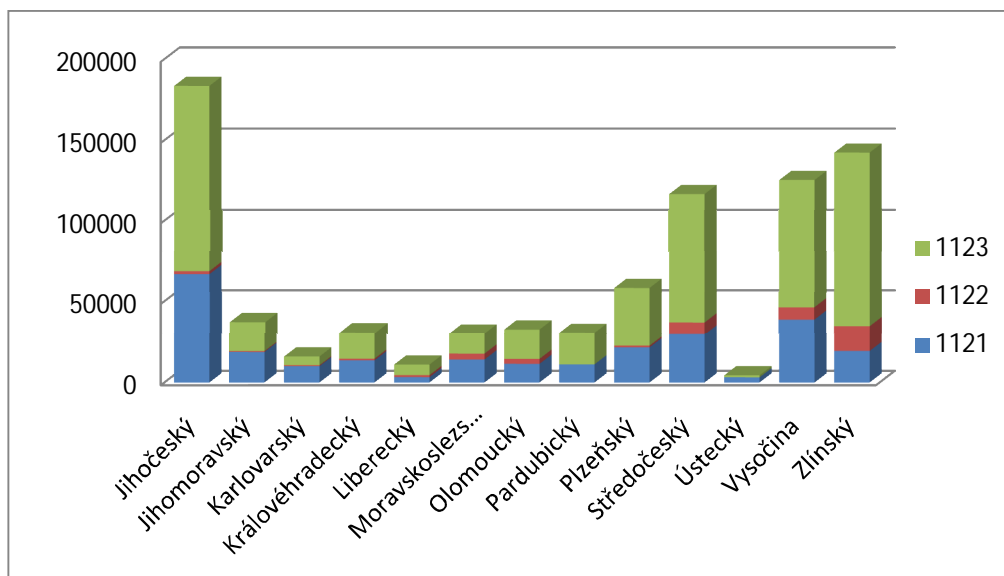
1.1.2.1 – Lesnická technika,

1.1.2.2 – Technické vybavení provozoven,

1.1.2.3 – Lesnická infrastruktura.

Z hlediska požadovaných finančních částek graf č. 5.11 je na prvním místě mezi kraji Jihočeský kraj (lesní pozemky zaujímají 37,4 % rozlohy kraje), ve kterém 62,5 % podpor směřuje do oblastí lesnické infrastruktury, 36,5 % do lesnické techniky a pouze zbylé 1 % plyne do technického vybavení provozoven. Oproti tomu u druhého Zlínského kraje (39,7 % lesní pozemky/plocha kraje) rozložení finančních částek znázorňuje, že je pro tamější podniky důležitější do technického vybavení provozoven investovat daleko více (11 %).

Graf č. 5.11: Investice do lesů dle krajů a podopatření – souhrnně za kola příjmů žádostí 1 - 7 (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Dle struktury druhů pozemků zaujímají lesní pozemky největší podíl z krajské plochy v Libereckém kraji (44,3 %), ačkoliv v celkovém mezikrajském srovnání finančních prostředků zaujímá Liberecký kraj jedno z posledních míst s celkovou podporou ve výši 11 001 tis. Kč.

Nejnižší podpora ze všech krajů byla doposud alokována v Ústeckém kraji (zalesněno 29,9 % území kraje, tj. 1 595 km²), u něhož připadá na 1 ha lesních pozemků podpora ve výši 2 779,- Kč.

5.2.2.1.3 Podopatření 1.1.3 - Přidávání hodnoty zemědělských a potravinářských produktů

Podopatření navazuje na strategický cíl zlepšení konkurenceschopnosti zemědělskopotravinářského odvětví, zejména se zaměřuje na podporu výkonnosti zpracovatelských podniků, dále na rozvoj nových odbytišť pro zemědělské produkty, podporu marketingu zemědělských výrobků, rozvoje inovací v rámci zemědělsko-potravinářské výroby, a to spoluprací se subjekty podílejícími se na výzkumu a vývoji. Podporované akce by měly řešit problematické oblasti jako je nízká produktivita práce, nízký stupeň inovací, nízký podíl produkce s vyšší přidanou hodnotou a nedostatečná úroveň finalizace produktů včetně marketingového zaměření.

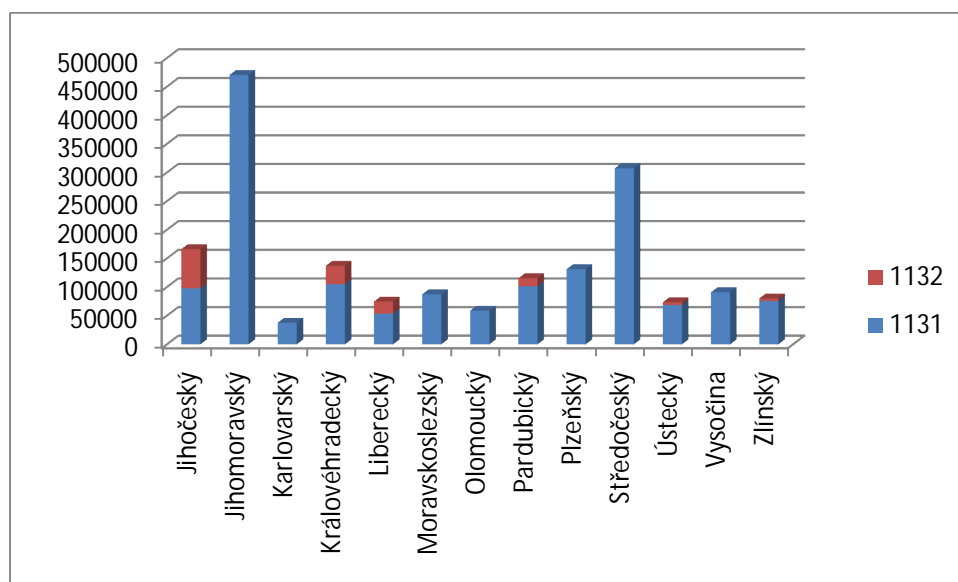
V rámci tohoto podopatření je možné žádat finanční prostředky ve dvou záměrech:

- přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům,
- spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií (resp. inovací) v potravinářství.

Druhý záměr byl využit zatím pouze jen v šesti krajích ČR, jak dokládá graf č. 5.12. V průměru byly v těchto krajích v průměru schváleny jen 2 projektové žádosti.

Celkově nejvíce finančních prostředků ze všech krajů alokoval Jihomoravský kraj (470 554 tis. Kč). Od průměrné linie ostatních krajů se dále odchyluje již jen Středočeský kraj s podporou ve výši 307 557 tis. Kč.

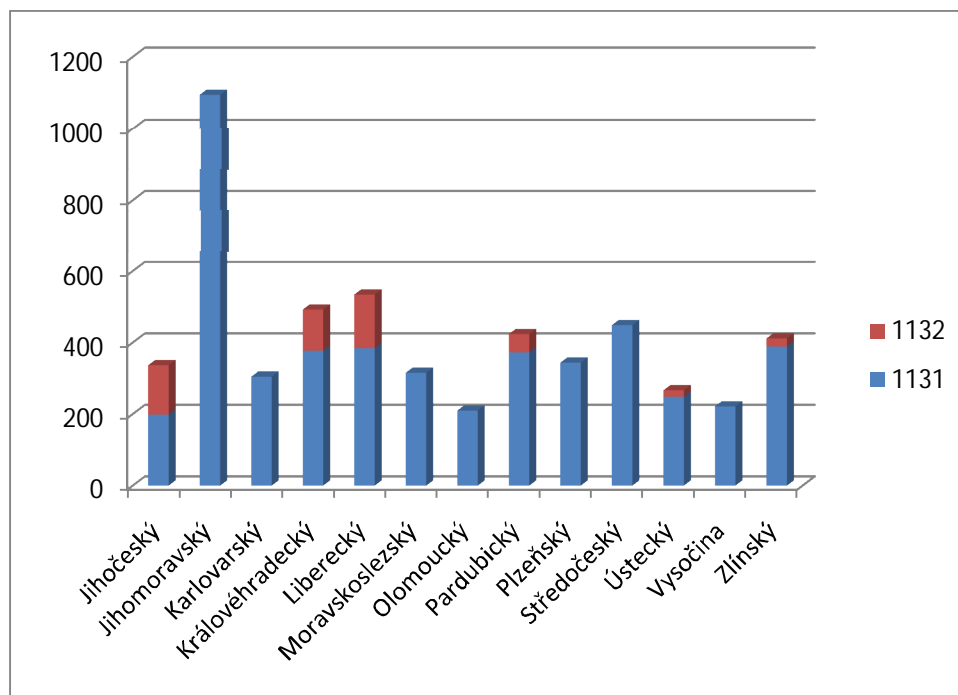
Graf č. 5.12: Přidávání hodnoty zemědělských a potravinářských produktů dle krajů a záměrů – souhrnně za 1. – 7. kol příjmů žádostí (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Při následném přepočtu finančních částek na 1 ha dochází k výraznému odchýlení již jen pouze u Jihomoravského kraje, ve kterém se nachází nejvíce zpracovatelských podniků ze všech srovnávaných regionů.

Graf č. 5.13: Přidání hodnoty zemědělských a potravinářských produktů dle krajů a záměrů v přepočtu na 1 ha – souhrnně za 1. – 7. kola (v Kč)

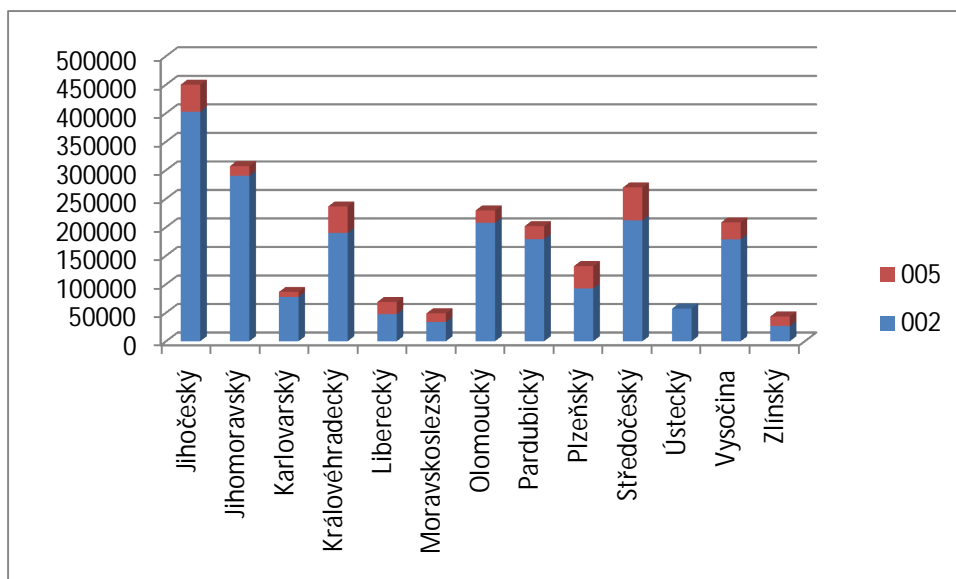
Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.2.1.4 Podopatření 1.1.4 - Pozemkové úpravy

Pozemkové úpravy jsou jedním z klíčových faktorů pro rozvoj venkova. Prostřednictvím tohoto opatření je řešena problematika vlastnických vztahů pozemkové držby, nedostatečná zemědělská infrastruktura či absence prvků ekologické stability krajiny. Opatření také nepřímo napomáhá rozvoji podnikání a má nesporný efekt v oblasti udržitelného rozvoje krajiny. Cílem opatření je zlepšení infrastruktury včetně zajištění přístupnosti pozemků, restrukturalizace pozemků a rozvoj půdního potenciálu.

Příjemci podpory v rámci tohoto podopatření jsou příslušné pozemkové úřady, pro které bylo na období let 2007 – 2013 alokováno 2 343 060 tis. Kč. Členění dle 2 doposud vypsanych kol příjmu žádostí a dle jednotlivých krajů je znázorněno v grafu č. 5.14, který následuje.

Graf č. 5.14: Pozemkové úpravy dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

I přesto, že pozemkové úpravy představují specifický problém a jejich objem v jednotlivých krajích vzhledem ke geografickému a historickému vývoji bude rozdílný, je v této práci možné zhodnotit pouze aktivitu jednotlivých pozemkových úřadů v případě, že by ji bylo možné přímoúměrovat výši alokovaných finančních prostředků. Z tohoto hlediska přední místo zaujímá Jihočeský kraj. Se značným odstupem za ním následuje Jihomoravský a Středočeský kraj.

Z pohledu PRV si doposud nejmenší finanční prostředky na pozemkové úpravy vyžádal kraj Zlínský, Moravskoslezský, Ústecký, Liberecký a Karlovarský, což odpovídá menší celkové rozloze těchto krajů. Jmenovaným krajům je svou rozlohou velice blízké i kraje Pardubický a Olomoucký, ačkoliv právě tyto kraje alokovaly v rámci pozemkových úprav v celkové výši až 3,5 krát více finančních prostředků. Průměrná výše alokovaných prostředků u pěti krajů s nejnižší schválenou dotací činí 61 261 tis. Kč. V případě kraje Pardubického a Olomouckého je průměr na úrovni 215 891 tis. Kč.

Dalším krajem, kterému je nutno věnovat pozornost je kraj Plzeňský. Tento kraj je svou rozlohou třetím největším krajem ČR, ale vzhledem k výši alokovaných finančních prostředků (131 942 tis. Kč) se umístil až na 8. místě, tj. nedosahuje ani poloviny schválených dotací v kraji Jihomoravském (307 324 tis. Kč), který je svou rozlohou kraji Plzeňskému velice podobný.

5.2.2.2 Opatření 1.2 – Opatření přechodná pro Českou republiku a ostatní nové členské státy EU

Cílem dotací v rámci tohoto opatření je vytvořit dynamické zemědělsko-potravinářské prostředí, rozšířit vzdělávání a poradenství a snížit věkový průměr pracovníků v zemědělství.

5.2.2.2.1 Podopatření 1.2.1 - Seskupení producentů

Toto podopatření řeší zejména problém slabého postavení zemědělců na trhu, slabou vyjednávací pozici vůči zpracovatelům a odběratelům.

Podpora se proto poskytuje na zakládání a činnost organizací výrobců, zejména na následující činnosti:

- přizpůsobení produkce členů seskupení požadavkům trhu,
- společné uvádění zboží na trh, včetně jeho přípravy k prodeji, centralizace prodeje a dodávky odběratelům,
- stanovení společných pravidel pro informace o produkci.

V rámci tohoto opatření, resp. podopatření nebyla v průběhu 1. – 7. kola příjmu žádostí vypsána výzva pro předkládání projektových žádostí. Z tohoto důvodu nemůže být tato část PRV hodnocena.

5.2.2.3 Opatření 1.3 – Opatření zaměřené na podporu vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu

Cílem dotací v rámci tohoto opatření je zajištění vzdělávání, rozvoj znalostí a zvýšení lidského potenciálu, podpora mladých zemědělců, dosažení podstatných strukturálních změn v rámci sektoru zemědělství, zlepšení trvale udržitelného managementu podniku, rozvoj znalostí a zvýšení lidského potenciálu a zvýšení konkurenceschopnosti.

5.2.2.3.1 Podopatření 1.3.1 - Další odborné vzdělávání a informační činnost

Vzhledem ke specifickým charakteristikám zemědělské pracovní síly, kterými je např. špatná rekvalifikovatelnost, nízká mobilita, ale i konkurenceschopnost zemědělské pracovní síly na agrárním i venkovském trhu práce, je podpora zaměřena na připravenost a informovanost v oblasti inovací vedoucích jak ke zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, tak k potřebné a různorodé diverzifikaci zemědělské činnosti.

Příjemcem dotace je fyzická nebo právnická osoba, která má v předmětu činnosti vzdělávání. Uživatelem dotace se stávají zemědělci, potravináři a osoby hospodařící v lesích.

Vzhledem k tomu, že na základě sestavené databáze bylo zjištěno, že v rámci tohoto opatření byly největší finanční podpory schváleny nadregionálními institucím, není možné na tomto místě přistoupit ke vzájemné komparaci jednotlivých krajů. Z uvedeného důvodu byla v rámci tohoto podopatření vytvořena pouze tabulka č. 5.6, do které bylo vyfiltrováno 15 příjemců s největší schválenou částkou dotace v rámci tohoto opatření.

Tabulka č. 5.6: Seznam největších příjemců dotací v rámci opatření 1.3
(dotace v tis. Kč)

Poř. č.	Společnost/organizace	Dotace
1	UniConsulting s.r.o.	23 205
2	Agrární komora České republiky	10 932
3	Zemědělský svaz České republiky	6 423
4	SPZO s.r.o.	4 354
5	AGT CONSULTING občanské sdružení	3 921
6	Evropská dotační agentura, o.s.	2 774
7	FORESTA SG, a.s.	2 652
8	IVRO, v.o.s.	2 604
9	IdeaHELP, o.p.s.	2 514
10	EKOTOXA s.r.o.	2 473
11	Sevaron s.r.o.	2 334
12	Komora expertů pro integrovanou prevenci a integrovaný management	2 186
13	Vzdělávací agentura Vysočiny, o.s.	2 024
14	Potravinářská komora České republiky	1 980
15	AgroConsult Bohemia, s.r.o.	1 951

Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.2.3.2 Podopatření 1.3.2 - Zahájení činnosti mladých zemědělců

Opatření je spojeno se strategickým cílem zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství. Zaměřuje se na podporu rozvoje dynamického podnikání u zemědělců v nižší věkové kategorii, čímž by mělo příznivě ovlivňovat věkovou strukturu zemědělců, působit proti odchodu mladých pracovníků ze zemědělství a zlepšovat procento zaměstnanosti ve venkovských oblastech.

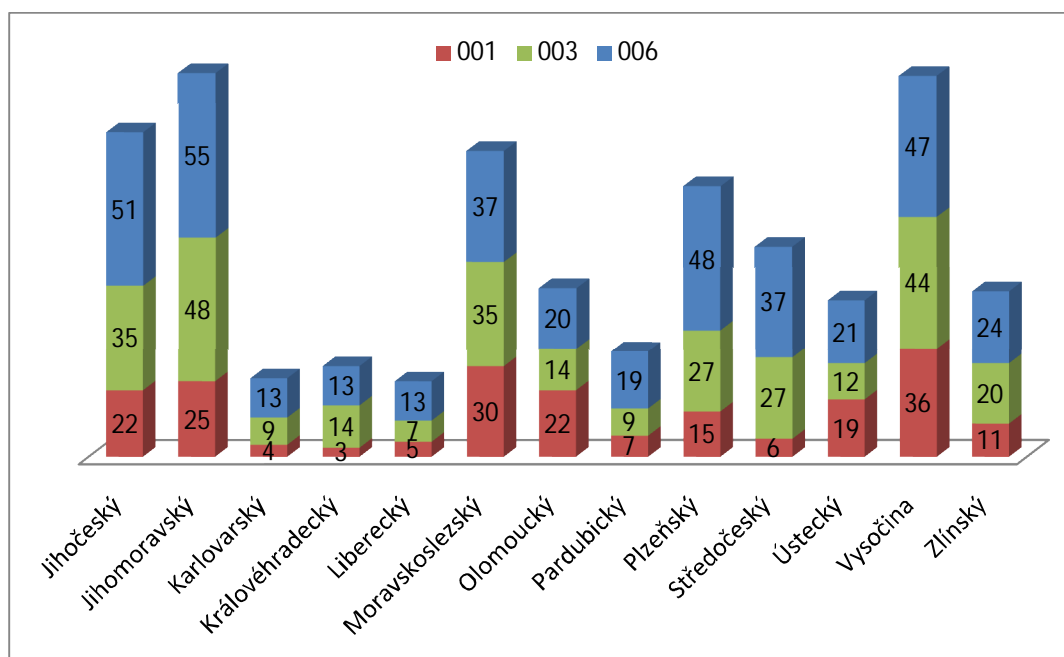
Příjemcem podpory je zemědělský podnikatel, tzn. fyzická nebo právnická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku. Žadatel musí

být dále mladší 40ti let a musí zahajovat zemědělskou činnost poprvé. V případě, že mladý zemědělec zahajuje činnost v rámci právnické osoby, musí tento podnik řídit a zároveň se podílet na základním jmění z více než 50 %.

Podopatření se řadí mezi jedno z nejvíce využívaných vzhledem k počtu schválených žádostí – viz graf č. 5.6.

Konkrétní počty schválených žádostí dle krajů a kol příjmu žádostí jsou představeny v grafu č. 5.15, z kterého vyplývá, že největší zájem ze strany mladých lidí o podnikání v zemědělství, budeme-li zájem přímoúměrovat počtu žádostí v rámci PRV, je v Jihomoravském kraji s celkovým počtem 128 schválených projektů. Jen o jednu schválenou projektovou žádost méně měl za uplynulá kola výzev kraj Vysočina a na třetí místo se zařadil Jihočeský kraj se 108 schválenými žádostmi. Naopak nejméně žádostí bylo schváleno v kraji Libereckém, Karlovarském (jedná se o dva nejmenší kraje ČR) a dále v kraji Královéhradeckém.

Graf č. 5.15: Zahájení činnosti mladých zem. - počet schválených žádostí o dotaci dle krajů a kol příjmu žádostí

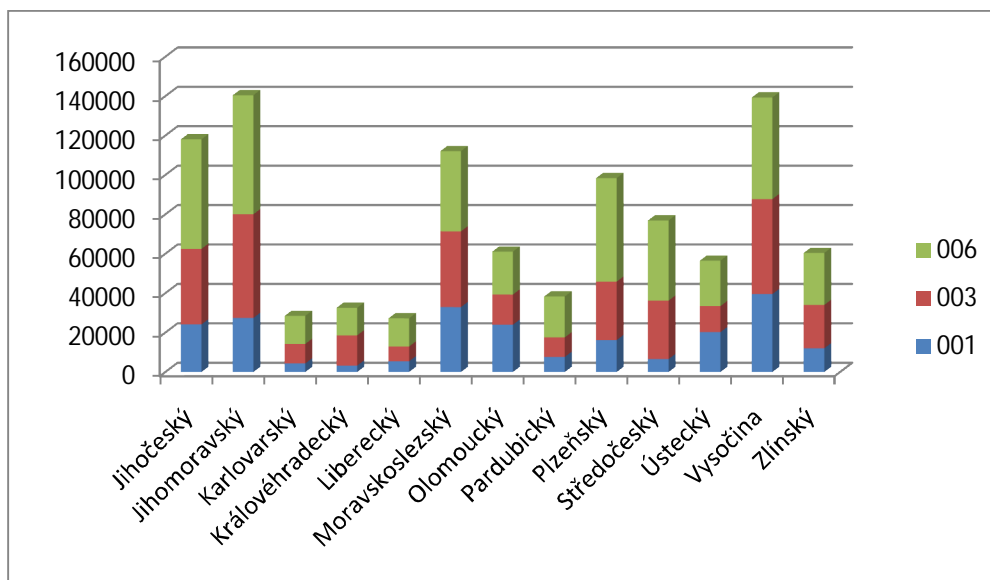
Zdroj: autorka, data SZIF

Stejně pořadí krajů následuje i v případě celkových alokovaných finančních prostředků – viz graf č. 5.16.

Při propočtu průměrně schválené dotace na 1 projektovou žádost lze konstatovat, že mladí zemědělci plně využívají finanční strop, který je pro toto

opatření nastaven ve výši 40 000,- EUR, tj. při přepočtu stanoveným kurzem 27,50 Kč/EUR celkem 1 100 000,- Kč/projektová žádost.

Graf č. 5.16: Zahájení činnosti mladých zemědělců dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.2.3.3 Podopatření 1.3.3 - Předčasné ukončení zemědělské činnosti

Podporou je zejména řešen problém nepříznivé věkové struktury zemědělců a nízký příliv mladých pracovníků do zemědělství. Obdobně jako u podopatření 1.3.2. Programu rozvoje venkova má opatření za cíl zlepšení věkové struktury zemědělců a přispěje k vyšší výkonnosti zemědělských podniků a intenzivnějšímu zavádění inovací. Opatření motivuje starší zemědělce po dosažení věku 55 let ukončit aktivní zemědělskou činnost a vytvořit tak prostor pro nástup mladších zemědělců, což může přispět k posílení ekonomické a sociální dimenze trvalé udržitelnosti zemědělství a venkova.

V rámci tohoto podopatření nebyla v průběhu 1. – 7. kola příjmu žádostí vypsána žádná výzva pro předkládání projektových žádostí. Z tohoto důvodu nemůže být tato část PRV hodnocena.

5.2.2.3.4 Podopatření 1.3.4 - Využívání poradenských služeb

Opatření je určeno ke zlepšení informovanosti podnikatelů v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství, vlastníků lesa, sdružení vlastníků, nájemců lesa, odborných lesních hospodářů a dalších osob podílejících se na resortních a dalších

činnostech ve venkovské krajině. Cílem je usnadnit orientaci a podpořit zavádění nových výrob, výrobních metod a technologií, které jsou zároveň slučitelné se zájmy zachování a zlepšení krajiny a ochrany životního prostředí.

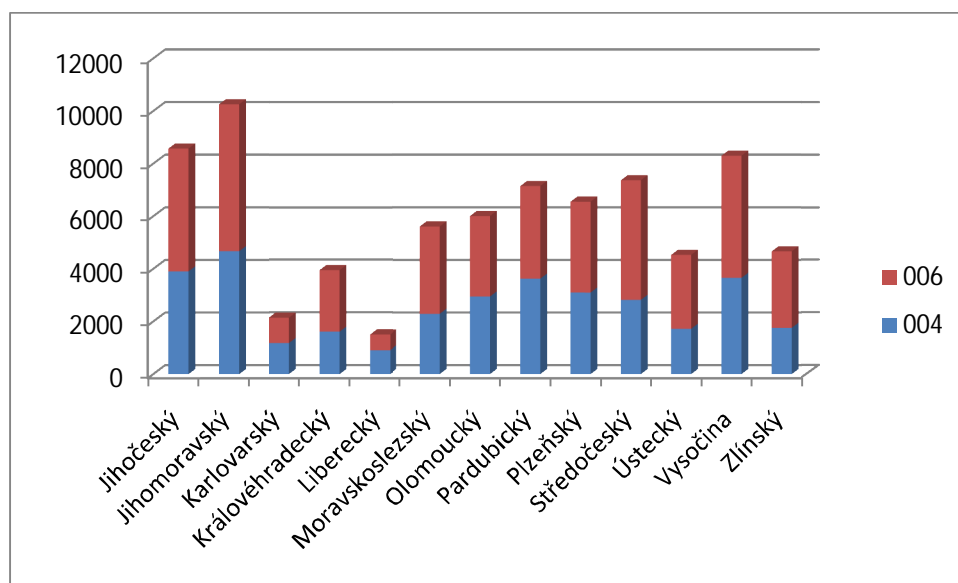
Opatření má průřezový charakter a kromě osy 1 bude využíváno také v rámci témat osy 2.

Kategorií příjemce je zemědělský podnikatel a osoby podnikající v lesích, přičemž finanční podpora bude podnikatelům sloužit ke krytí nákladů při využívání služeb příslušného poradenského systému.

V rámci tohoto opatření byly v rámci celkových 7 kol vypsaný 2 výzvy (ve 4. a 6. kole příjmu projektových žádostí).

Opatření bylo doposud co do absolutních finančních požadavků nejvíce využíváno opět v Jihomoravském (10 261 tis. Kč), Jihočeském kraji (8 579 tis. Kč) a na Vysočině (8 306 tis. Kč).

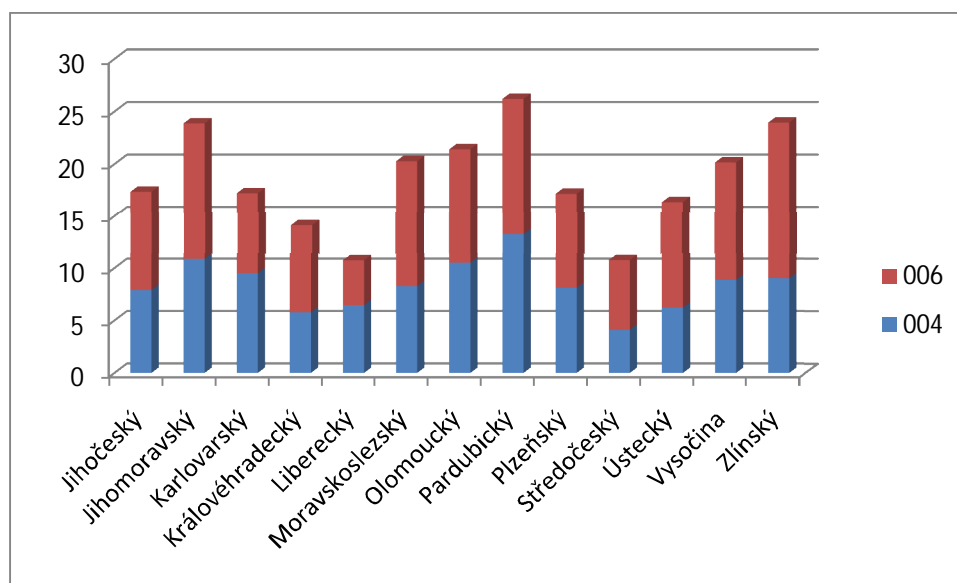
Graf č. 5.17: Využívání poradenských služeb dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Přesto však při přepočtu na 1 ha zemědělské půdy jednotlivých krajů je nutné upozornit na skutečnost, že se do popředí dostává kraj Zlínský a naopak klesá podíl v Jihočeském kraji. Přesto, že v celkovém srovnání jednotlivých krajů ČR se Zlínský kraj řadí mezi nejméně aktivní regiony, využívají podnikatelé na poradenské služby druhou nejvyšší částku v přepočtu na plochu zemědělské půdy – viz graf č. 5.18.

Graf č. 5.18: Využívání poradenských služeb dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Z pohledu poskytnuté dotace v rámci tohoto podopatření je zároveň zajímavé zhodnocení v souvislosti s počtem zemědělských podniků v daném regionu. V průměru se dotace na 1 podnikatele za všechny kraje ČR pohybuje ve výši 1 935,- Kč. Zcela nejvyšší částka připadá na zemědělce v Karlovarském kraji (3 500,- Kč), a to i přes to, že v tomto kraji je v rámci celého PRV doposud čerpáno nejméně finančních prostředků. Druhou nejvyšší částku pobírají zemědělstí podnikatelé v Pardubickém kraji (2 799 Kč), kteří jsou následováni zemědělci z Olomouckého (2 730,- Kč) a Plzeňského kraje (2 520,- Kč). Oproti tomu kraje, kterým bylo schváleno doposud nejvíce finančních prostředků z PRV zaujímají 11. (Středočeský kraj) a 7. místo (Jihočeský kraj). Nejmenší částka tohoto opatření připadá na podnikatele v Libereckém kraji (849,- Kč).

5.2.3 Osa 2

Osa 2 zahrnuje následující opatření zaměřená na zlepšování životního prostředí a krajiny:

- Opatření zaměřená na udržitelné využívání zemědělské půdy
- Opatření zaměřená na udržitelné využívání lesní půdy

V rámci této osy je většina plateb poskytována tzv. nárokovou formou a jen část finančních podpor je přidělována na základě tzv. projektových opatření, resp. projektových žádostí.

Žádosti na projektová opatření byly doposud přijímány v rámci 3. a 6. kola výzev a to na podopatření:

2.2.4.1. Obnova lesního potenciálu po kalamitách a zavádění preventivních opatření

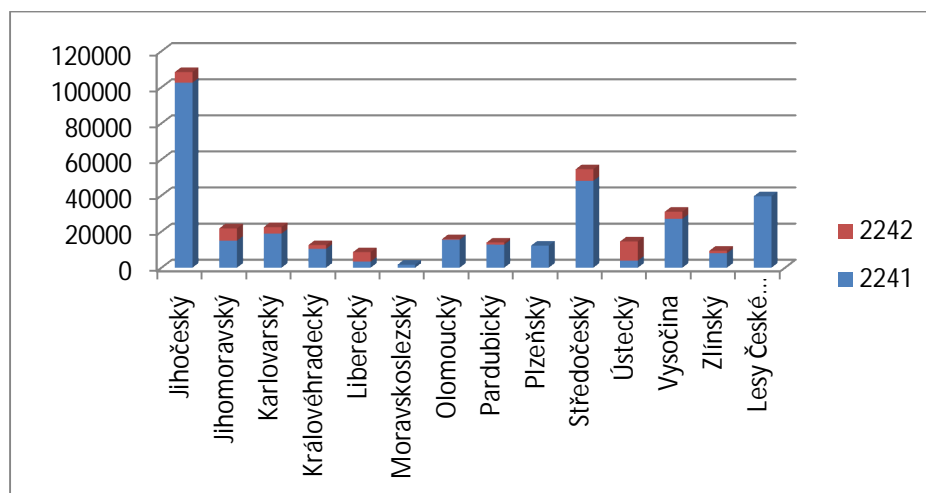
- záměr a) obnova lesního potenciálu po kalamitách
- záměr b) zavádění preventivních opatření v lesích a odstraňování škod způsobených povodněmi

2.2.4.2. Neproduktivní investice v lesích

- záměr a) zvyšování společenské hodnoty lesů

Vzhledem k tomu, že se jednotlivá projektová opatření týkají lesních pozemků, byla z celkového krajského rozložení zvláště vyčleněna dotace připadající na Lesy ČR, a.s., které se svými projekty účastnily na podopatření 2.2.4.1. V případě tohoto státního podniku není možné určit region, ve kterém bude schválená částka dotace v celkové výši 39 692 tis. Kč použita.

Graf č. 5.19: Osa 2 dle krajů a opatření (v tis. Kč)

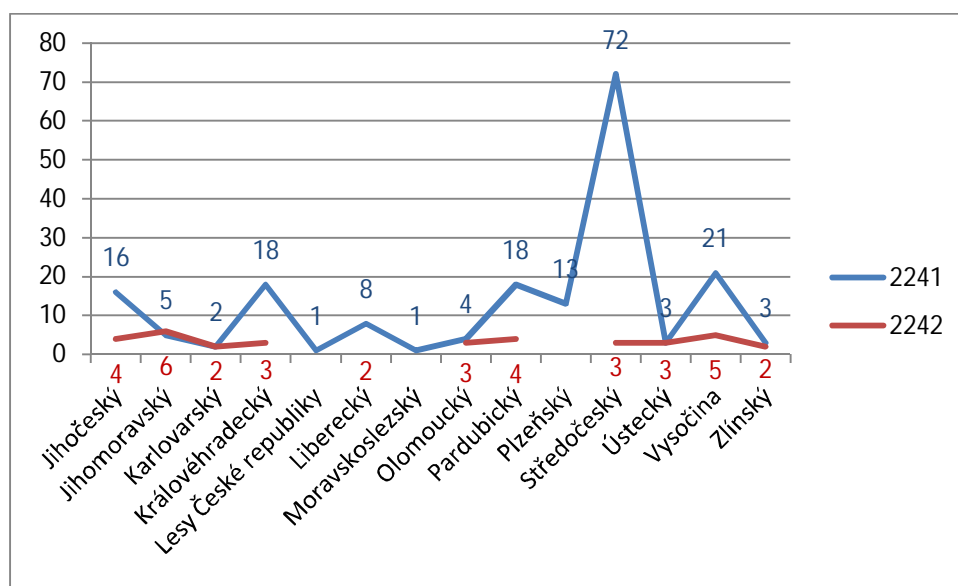
Zdroj: autorka, data SZIF

Při porovnání jednotlivých podopatření je zřejmé, že v rámci podopatření 2.2.4.1 byly schváleny dotace s celkově o 7,1 krát větší částkou, než v podopatření 2.2.4.2, přičemž právě toto podopatření nebylo využito ani ve všech krajích (viz kraj Moravskoslezský a Plzeňský).

Průměr schválených částek dotací (vyjma částky přiznané Lesům ČR, s.p.), který činí 25 243 tis. Kč/kraj, byl jednoznačně překročen pouze v Jihočeském (celkově schváleny dotace ve výši 108 506 tis. Kč) a Středočeském kraji (54 683 tis. Kč). Jedná se tedy o regiony, ve kterých lesní pozemky zaujímají největší rozlohu (Jihočeský kraj – 3 761,3 km²; Středočeský kraj – 3 051,1 km²).

Pokud však dojde k hodnocení poskytnutých dotací na základě počtu podaných žádostí – viz graf č. 5.20, dochází v porovnání Jihočeského a Středočeského kraje k výrazné změně, neboť ze strany SZIF bylo jihočeským žadatelům schváleno o 55 projektových žádostí méně.

Graf č. 5.20: Počet schválených žádostí v ose 2 dle krajů a opatření

Zdroj: autorka, data SZIF

Přepočteme-li celkovou poskytnutou dotaci na jednu schválenou projektovou žádost, dospějeme k údajům uvedeným v tabulce č. 5.7.

Tabulka č. 5.7: Poskytnuté dotace na projektová opatření osy 2
– celkově dle krajů

Kraj	Schválená dotace (v tis. Kč)	Počet žádostí	Dotace/ 1 žádost
Jihočeský	108 506 906	20	5 425 345
Jihomoravský	21 869 321	11	1 988 120
Karlovarský	22 570 079	4	5 642 520
Královéhradecký	12 620 913	21	600 996
Liberecký	8 700 828	10	870 083
Moravskoslezský	1 711 804	1	1 711 804
Olomoucký	15 934 327	7	2 276 332
Pardubický	14 049 023	22	638 592
Plzeňský	1 232 577	13	94 814
Středočeský	54 683 911	75	729 119
Ústecký	1 464 439	6	244 073
Vysočina	31 103 589	26	1 196 292
Zlínský	9 448 475	5	1 889 695

Zdroj: autor, data SZIF

Z předložené tabulky č. 5.7 vyplývá, že ačkoliv byl schválen ve Středočeském kraji druhý největší objem poskytnutých dotací, řadí se kraj díky největšímu počtu žádostí až na 9. místo v celkovém pořadí dle částek v průměru alokovaných na jednu projektovou žádost. Naopak největší dotace (v průměru na 1 žádost) byly schváleny v Karlovarském kraji, jehož lesní pozemky zaujímají jednu z nejmenších rozloh v mezikrajském srovnání (konkrétně 1 435,2 km²).

5.2.4 Osa 3

Tato osa podporuje rozvoj životních podmínek na venkově a diverzifikaci ekonomických aktivit a řeší dlouhodobé negativní trendy snižování populace ve venkovských obcích, které jsou částečně spojeny s obecnými demografickými trendy vývoje a částečně se ztrátou pracovních příležitostí v zemědělství, která je důsledkem zvyšování efektivity a celkové konkurenceschopnosti.

V rámci této osy bylo detailněji analyzováno opatření 3.1., neboť právě toto opatření, resp. jeho podopatření mají nejbližší k faktoru rozvoje venkova, který je zmíněn mj. i v názvu předkládané práce.

U ostatních opatření, v jejichž případě jsou vhodnými žadateli především obce, jejich sdružení, církve atd. jsou uvedena pouze souhrnná data za celá opatření.

5.2.4.1 Opatření 3.1 – Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova

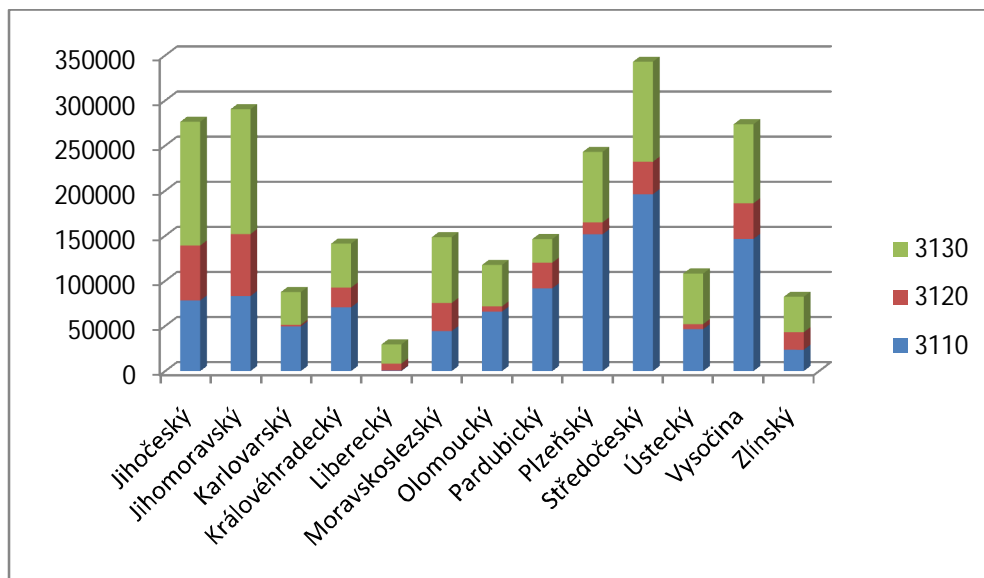
Cílem skupiny opatření je vytvořit pracovní místa a zajistit vyšší příjmovou úroveň obyvatel venkova rozvojem a diverzifikací aktivit na venkově a podporou venkovské turistiky.

V rámci tohoto opatření byly za 1. – 7. kolo příjmu žádostí schváleny žádosti s celkovou dotací ve výši 2 290 203 tis. Kč, která byla rozdělena mezi podopatření:

- Podopatření 3.1.1 – Diverzifikace činností nezemědělské povahy,
- Podopatření 3.1.2 - Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje,
- Podopatření 3.1.3 – Podpora cestovního ruchu.

Vzhledem k velikosti alokovaných dotačních prostředků se opět na první místo řadí Středočeský kraj, který je následován krajem Jihomoravským, Jihočeským a Vysočinou. Tyto tři kraje alokovaly finanční prostředky nad celkovou úroveň 250 mil. Kč. Celkově nejméně dotací bylo přiděleno v Libereckém kraji. Tento kraj se účastnil všech třech podopatření, i když na základě navrženého měřítka osy „y“ není z graf č. 5.21 výše dotace (727 tis. Kč) v rámci podopatření 3.1.1 patrná.

Graf č. 5.21: Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova celkem (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

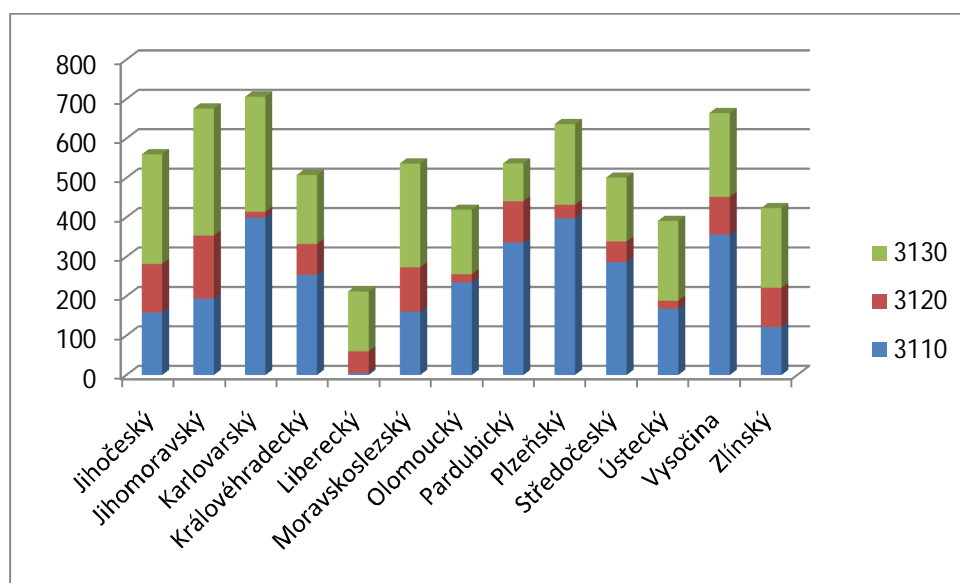
V porovnání jednotlivých podopatření bylo doposud nejvíce finančních prostředků přiznáno v rámci podopatření 3.1.1 (1 050 813 tis. Kč). Naopak nejméně podpor v absolutním počtu připadá na podopatření 3.1.2, které bylo v porovnání vůči ostatním krajům nejvíce využito v kraji Jihočeském a Jihomoravském. Ve

stejných krajích bylo alokováno i nejvíce schválených dotací v rámci podopatření 3.1.3.

Pro vzájemné srovnání jednotlivých krajů je dále nutné vycházet z přepočtu schválených dotací na velikost kraje, což znázorňuje graf č. 5.22.

Při přepočtu na 1 ha zemědělské půdy došlo ve srovnávaných krajích v rámci podopatření 3.1.3 k vzájemnému vyrovnání schválených dotací - průměrně 210,- Kč/ha, což ukazuje na přímou závislost. Naopak u zbylých opatření (3.1.1 a 3.1.2) zůstaly vzájemné rozdíly zachovány, čímž vzájemná závislost nebyla prokázána.

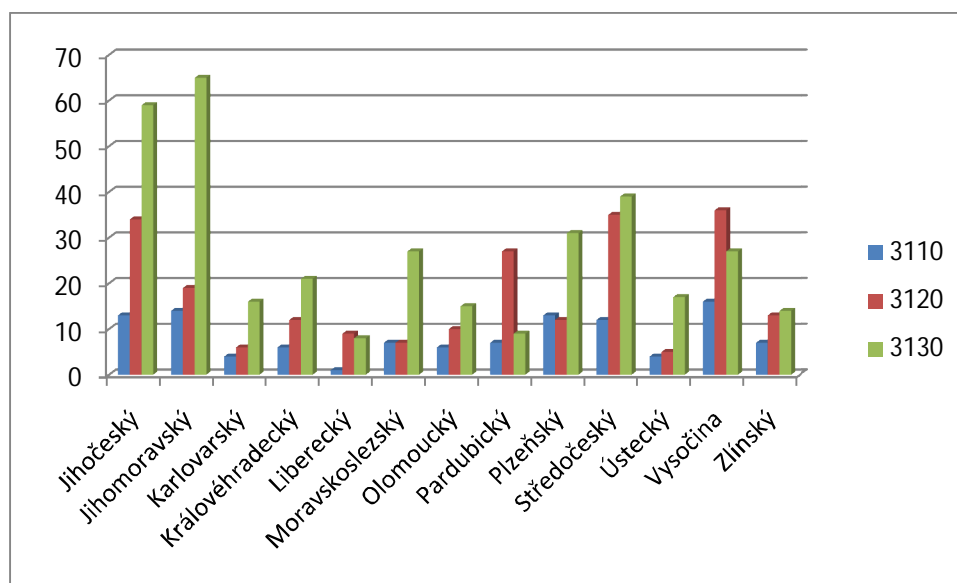
Graf č. 5.22: Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova celkem v přepočtu na 1 ha (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

V rámci opatření 3.1 bylo během 1. – 7. kola příjmu žádostí schváleno celkem 683 žádostí, přičemž nejvíce (konkrétně 348) jich připadlo na podopatření 3.1.3 – viz graf č. 5.23. V podopatření 3.1.2 bylo během prvních sedmi kol výzev schváleno 225 žádostí a nejméně (110) jich zatím připadá na podopatření 3.1.1. Celkově bylo nejvíce žádostí v rámci opatření 3.1 opět schváleno v kraji Jihočeském (106) a Jihomoravském (98). V těchto regionech výrazně převyšoval zájem i o podopatření 3.1.3, což je dáno skutečností, že se tyto regiony vyznačují vysokým turistickým potenciálem.

Graf č. 5.23: Počet schválených projektových žádostí v rámci opatření k diverzifikaci hospodářství venkova dle jednotlivých krajů ČR a podopatření

Zdroj: autorka, data SZIF

Následující podkapitoly jsou věnovány konkrétnímu zhodnocení jednotlivých podopatření Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova.

5.2.4.1.1 Podopatření 3.1.1 - Diverzifikace činností nezemědělské povahy

Podpora je zaměřena na diverzifikaci činností zemědělských subjektů směrem k nezemědělským činnostem – např. zpracovatelské činnosti, stavebnictví, obchod a opravy motorových vozidel, řemeslná výroba (výroba keramiky, sklářství, kovářství apod.).

Dále je podpora zaměřena na výstavbu decentralizovaných zařízení pro zpracování a využití obnovitelných zdrojů energie s cílem energetické soběstačnosti venkova.

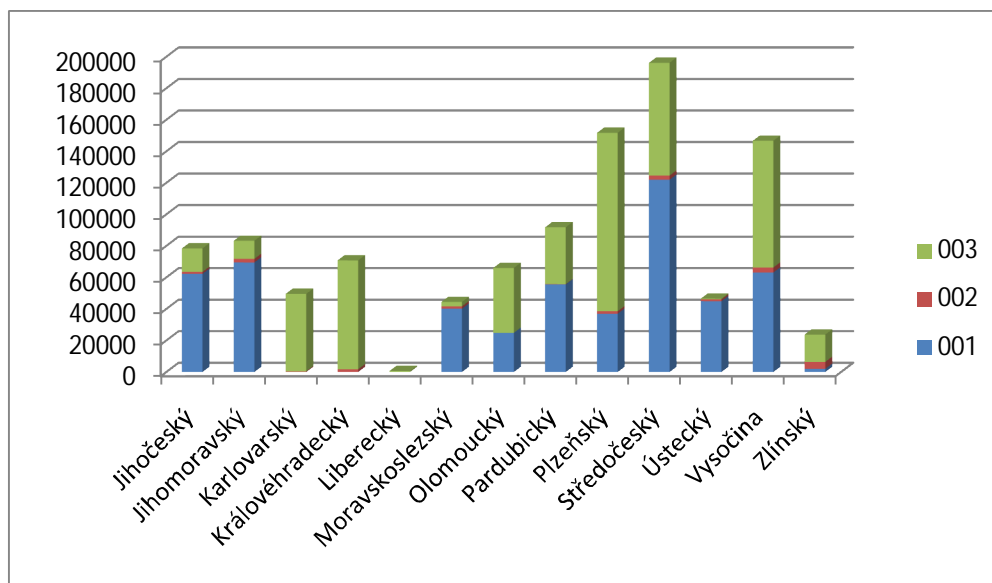
Příjemcem podpory je v tomto případě fyzická nebo právnická osoba (příp. jejich skupiny), které vykonávají zemědělskou činnost v zemědělském podniku.

Míra podpory na toto podopatření se pohybuje v rozmezí 50 – 60 % v závislosti na velikosti podniku a období, ve kterém je dotace poskytnuta.

Výzvy v rámci tohoto opatření probíhaly doposud ve třech kolech, přičemž během 1. a 3. kola příjmu žádostí byla v absolutních číslech schválena téměř stejně vysoká suma finančních prostředků (1. kolo celkem 522 140 tis. Kč, ve 3. kole 508 399 tis. Kč). Oproti tomu byly v rámci druhé výzvy schváleny dotace jen ve výši 20 273 tis. Kč. Krajské rozložení alokace dotací znázorňuje graf č. 5.24, z kterého je patrné, že v některých krajích a kolech nebyly schváleny a přiděleny žádné dotace.

Je tomu tak v rámci prvního kola u kraje Karlovarského, Královéhradeckého a Libereckého a v druhém kole u kraje Olomouckého a Libereckého. Liberecký kraj doposud alokoval i nesrovnatelně méně dotačních prostředků oproti ostatním krajům (celkem 727 tis. Kč).

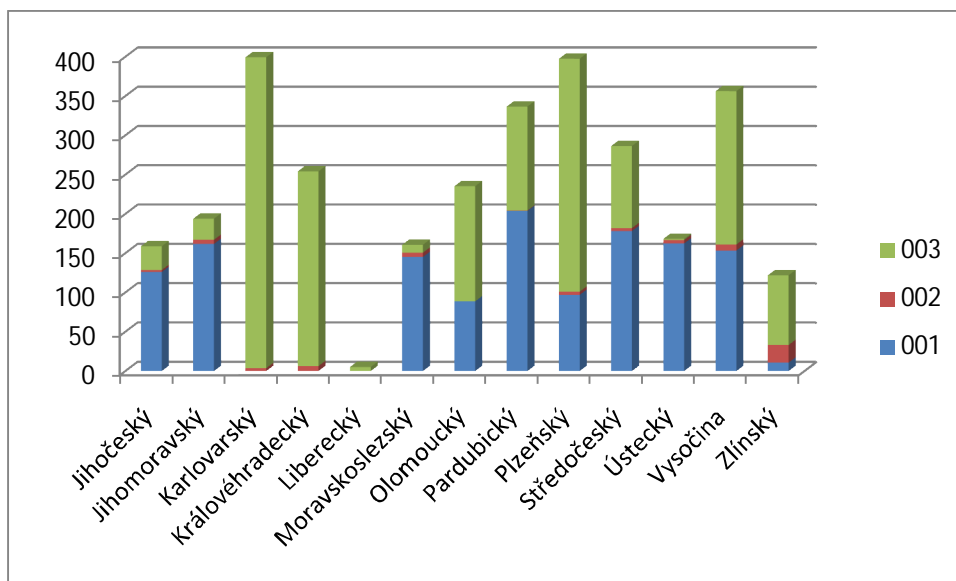
Graf č. 5.24: Diverzifikace činností nezemědělské povahy dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Přestože až doposud bylo v rámci jednotlivých podopatření alokováno téměř vždy nejvíce dotací mezi významné zemědělské regiony, kterými jsou kraje Jihočeský a Jihomoravský, v případě tohoto podopatření toto neplatí a to ani v přepočtu schválených dotací na 1 ha zemědělské půdy krajů tak, jak dokládá graf č. 5.25.

Graf č. 5.25: Diverzifikace činností nezemědělské povahy dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha (v Kč)

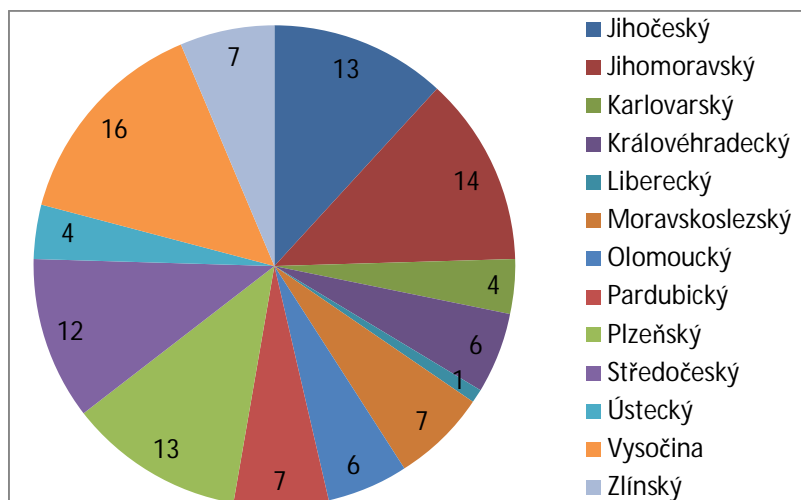

Zdroj: autorka, data SZIF

Na základě tohoto poměrového hlediska bylo nejvíce dotací na 1 ha schváleno pro kraj Karlovarský (706,- Kč/ha), Vysočinu (665,- Kč), Plzeňský kraj (637,- Kč/ha), a kraj Pardubický (537,- Kč/ha). U ostatních regionů se dotace pohybuje pod hranicí 300,- Kč/ha.

Budeme-li hodnotit zájem o toto podopatření ze strany zemědělských podniků je nutno vycházet nejen z výše poskytnutých dotací, ale i z počtu schválených projektových žádostí. V této souvislosti se na první místo dostává kraj Vysočina, který je následován krajem Jihočeským a Jihomoravským. To znamená, že ze strany posledních dvou zmiňovaných krajů byl sice projevěn vyšší zájem o toto podopatření, neboť podnikatelé podali více kvalitně zpracovaných projektů, ale na druhou stranu nežádaly tak vysoké částky na realizaci svých záměrů, jak tomu bylo např. v kraji Pardubickém.

Graf č. 5.26: Počet schválených žádostí v rámci podopatření Diverzifikace činností nezemědělské povahy dle krajů

Zdroj: autor, data SZIF

5.2.4.1.2 Podopatření 3.1.2 - Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje

Podopatření 3.1.2 skýtá podporu za účelem zakládání nových a rozvoje existujících nezemědělských podniků nejmenší velikosti – tzv. mikropodniků³⁵, včetně nových živností v oblasti výroby, zpracování a služeb s tím, že jeho hlavním cílem je vytváření pracovních míst a rozvoj bohaté hospodářské struktury nezemědělských aktivit. Oblastí podpory je zejména drobná výroba a řemesla.

Kategorií příjemců podpory jsou v tomto případě fyzické a právnické osoby (i bez historie), které splňují podmínky pro zařazení do kategorie mikropodniků. V případě, že je žadatelem podnikatel v zemědělství, může být příjemcem podpory pouze u projektů zaměřených na výstavbu decentralizovaných zařízení pro využití obnovitelných zdrojů paliv a energie.

Dotace je poskytována v maximální výši 60 %, resp. v případě NUTS II Jihozápad 56 % za období let 2007 – 2010 a 50 % v letech 2011 – 2013.

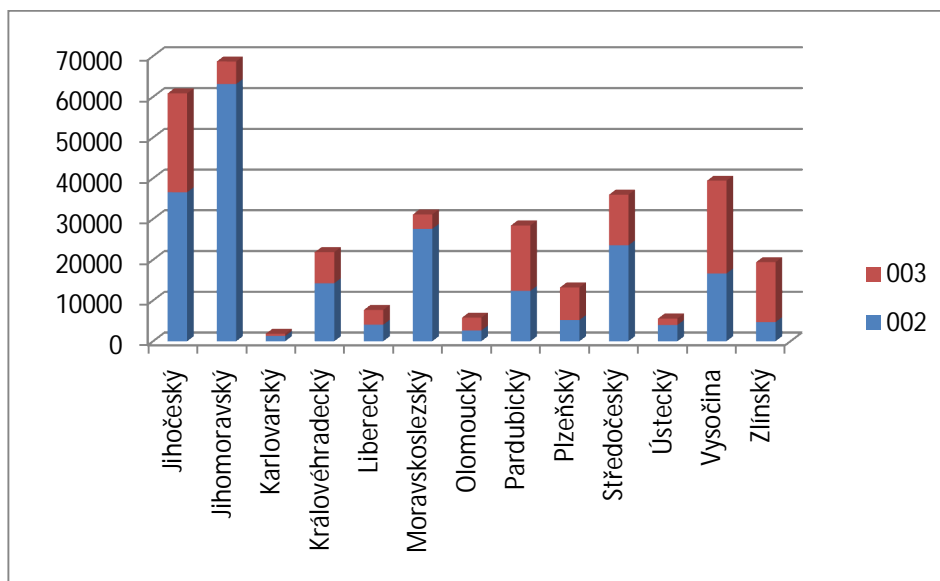
Nejvyšší dotační podpora v rámci tohoto opatření byla doposud alokována v Jihomoravském kraji, který se však v porovnání počtu schválených žádostí umístil až na celkovém pátém místě – viz graf č. 5.27. Druhá nejvyšší finanční podpora, i přes výše uvedený max. dotační strop pro region Jihozápad, plynula do Jihočeského kraje, ve kterém však bylo celkově schváleno i nejvíce projektových žádostí. Vzhledem k této skutečnosti se Jihočeský kraj řadí až na celkové 11. místo

³⁵ Doporučení Komise č. 2003/361/ES, o definici mikropodniků, malých a středních podniků. Mikropodnik je definován jako podnik, který zaměstnává méně než 10 zaměstnanců a jehož roční obrat a/nebo roční celková účetní rozvaha nepřekračují 2 mil. EUR

v rámci průměrné výše poskytnuté dotace na jeden projekt, která v tomto regionu činí 1 791 tis. Kč.

Jak dokládá graf č. 5.27 bylo celkově nejméně finančních prostředků alokováno ve spíše průmyslových oblastech ČR (Karlovarský, Liberecký, Olomoucký a Ústecký kraj).

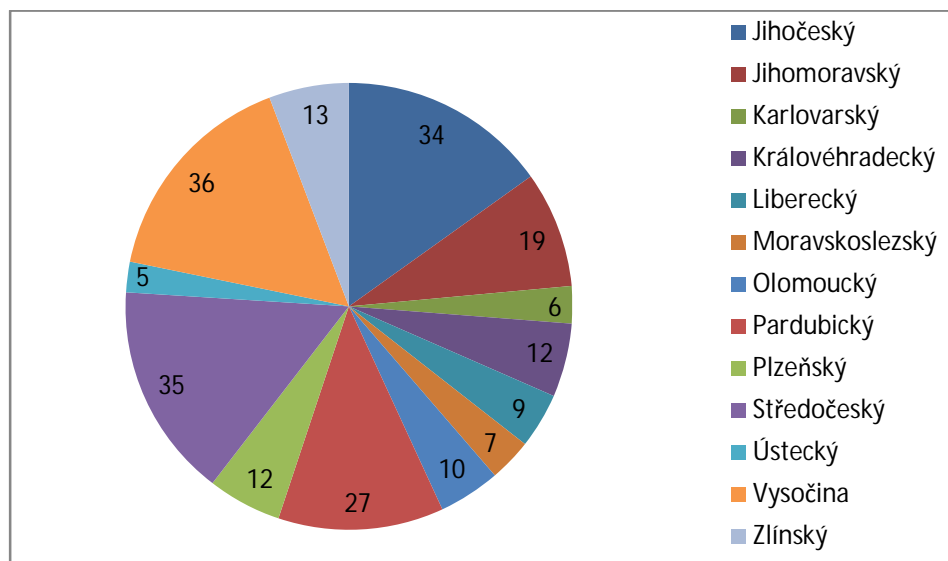
Graf č. 5.27: Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Mezi regiony s nejvyšším počtem schválených projektových žádostí se řadí kraj Vysočina (36 žádostí), Středočeský (35 žádostí), Jihočeský (34 žádostí) a Pardubický kraj (27 žádostí). Naopak v kraji Jihomoravském, který celkově alokoval nejvyšší částku, bylo schváleno oproti již zmíněným krajům jen 19 projektů – viz graf č. 5.28.

Graf č. 5.28: Počet schválených žádostí v rámci podopatření Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje dle krajů

Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.4.1.3 Podopatření 3.1.3 - Podpora cestovního ruchu

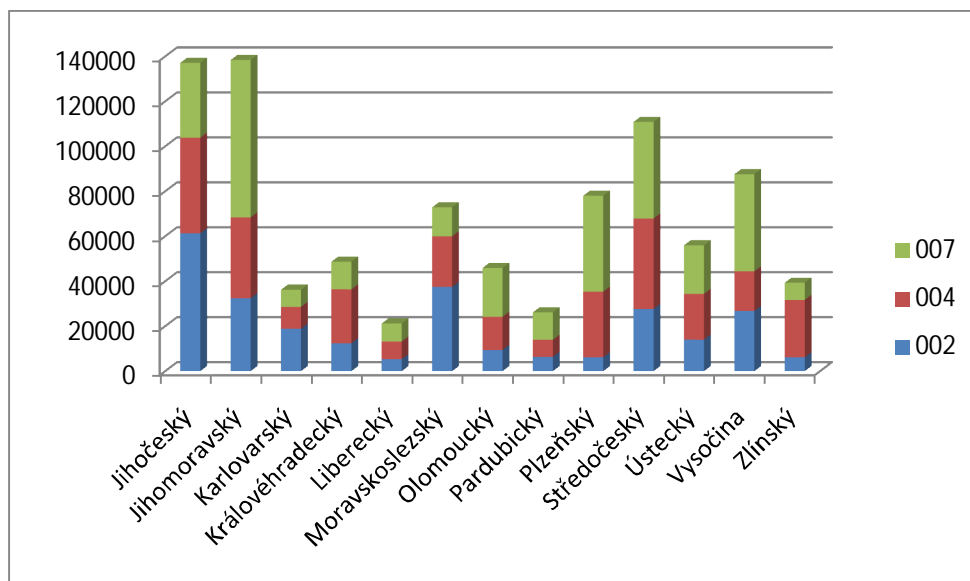
Podopatření se zaměřuje na aktivity v souvislosti s diverzifikací venkovské ekonomiky rozvojem cestovního ruchu, zejména ve spojení s využitím přírodního a kulturního dědictví oblasti.

Příjemcem podpory může být zemědělský podnikatel - fyzická i právnická osoba, nezemědělský podnikatel (pouze pokud činnost zahajuje, nebo má kratší než dvouletou historii) a neziskové organizace (včetně zájmových sdružení a spolků) s právní subjektivitou.

Maximální výše podpory ve formě nevratné dotace se dle velikosti podniku, regionu, záměru a oblasti pohybuje v rozmezí 30 - 90 % nákladů projektu.

I přes zmíněný velký rozsah maximální výše dotace poskytované na projekt bylo celkově 31% všech schválených dotací alokováno pouze do dvou krajů – Jihočeského a Jihomoravského.

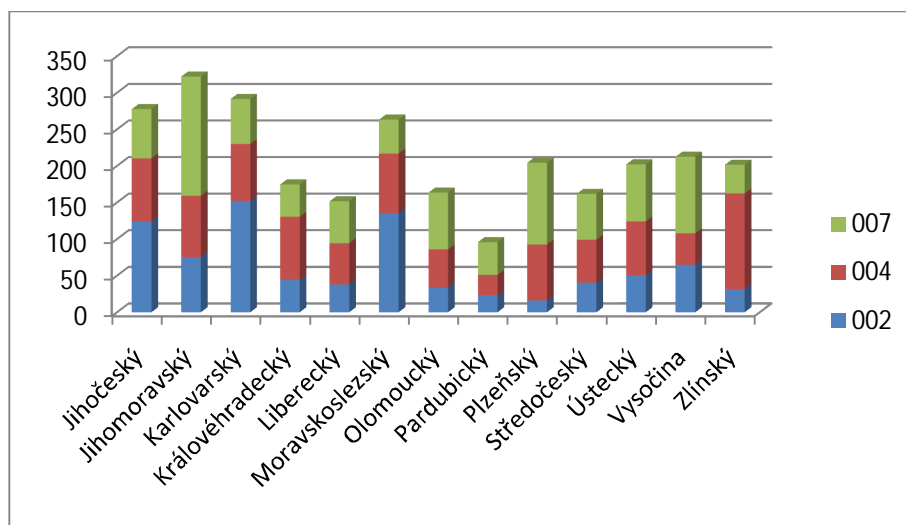
Graf č. 5.29: Podpora cestovního ruchu dle krajů a kol příjmu žádostí
(v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Přepočtem schválených dotací na 1 ha zemědělské půdy dojde k většímu vzájemnému meziregionálnímu vyrovnání, kdy se většina krajů pohybuje na úrovni 150,- – 200,- Kč/ha. Z této úrovně se směrem dolů odchyluje pouze kraj Pardubický (96,- Kč/ha) a směrem nahoru kraje s bohatším cestovním ruchem, tj. kraje Jihočeský (278,- Kč/ha), Jihomoravský (322,- Kč/ha) a Karlovarský (291,- Kč/ha), doplněné o kraj Moravskoslezský (263,- Kč/ha).

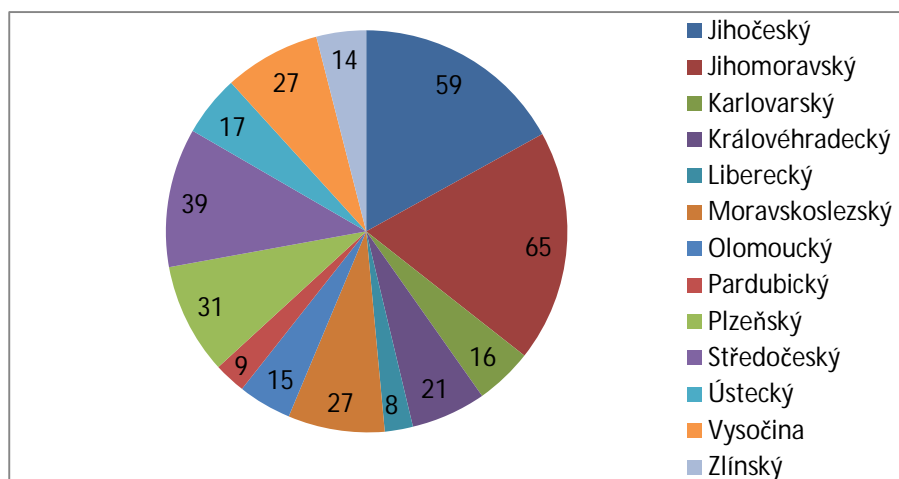
Graf č. 5.30: Podpora cestovního ruchu dle krajů a kol příjmu žádostí
v přepočtu na 1 ha (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Velký zájem o toto podopatření v Jihomoravském (65 žádostí) a Jihočeském kraji (59 žádostí) je možné doložit grafem č. 5.31, který dokládá celkové počty schválených projektových žádostí celkově za všechna tři kola uskutečněných výzev.

Graf č. 5.31: Počet schválených projektových žádostí v podopatření Podpora cestovního ruchu dle krajů

Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.4.2 Opatření 3.2 – Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech

Cílem opatření je vytvořit podmínky růstu ve venkovských oblastech. Zlepšit vybavení a vzhled vesnic a veřejných prostranství (Podopatření 3.2.1 - Obnova a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby) a posílit sounáležitost obyvatel s místním prostředím a dědictvím venkova (Podopatření 3.2.2 - Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova). Dále se toto opatření zaměřuje na zabezpečení rozvoje venkovské infrastruktury s cílem rozvoje malého a středního podnikání, zlepšení životního prostředí venkovských sídel a diverzifikaci ekonomických aktivit.

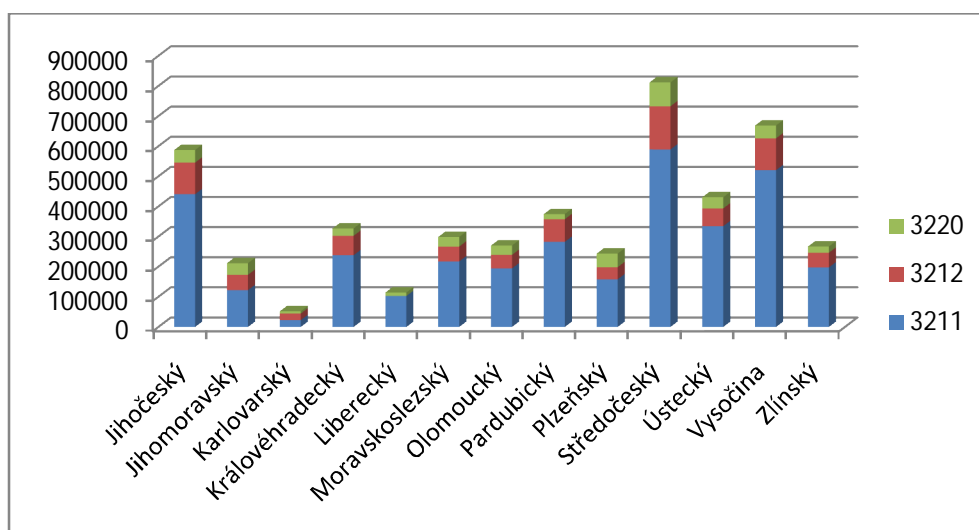
Kategorií příjemců v tomto opatření jsou obce, sdružení obcí, neziskové organizace s právní subjektivitou včetně církví a jejich organizací a zájmová sdružení právnických osob.

Vzhledem k tomu, že v rámci tohoto opatření nejsou vhodnými žadateli FO nebo PO s větší či menší souvztažností k zemědělství, není toto opatření analyzováno do hloubky a je doloženo pouze souhrnnými grafy, které znázorňují vzájemné porovnání jednotlivých krajů ČR z hlediska celkově poskytnuté dotace a v přepočtu na 1 ha plochy regionu.

Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech bylo doposud vzhledem k celkovým schváleným finančním objemům nejúspěšnější ve Středočeském kraji (812 208 tis. Kč), který ostatní kraje jednoznačně převyšuje co do počtu obcí.

Druhé místo s celkovou dotací ve výši 669 213 tis. Kč zaujímá kraj Vysočina, který je následován Jihočeským krajem.

Graf č. 5.32: Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech celkem (v tis. Kč)

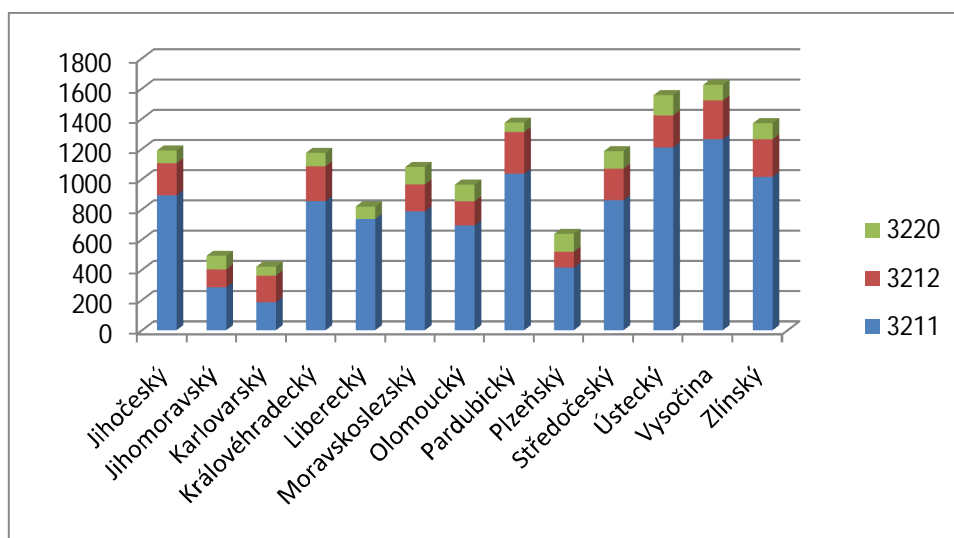
Zdroj: autorka, data SZIF

Nejvíce finančních prostředků v rámci každého kraje bylo schváleno v záměru 3.2.1.1 – Obnova a rozvoj vesnic.

Ke snížení mezikrajských rozdílů, které jsou dány celkovou výší schválených dotací v jednotlivých krajích, dojde přepočtem na 1 ha zemědělské půdy.

Z níže uvedeného grafu č. 5.33 je také patrnější, že ze strany Libereckého kraje nebyl vůbec využit záměr 3.2.1.2 – Občanské vybavení a služby.

Graf č. 5.33: Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech celkem v přepočtu na 1 ha (v Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

5.2.4.2.1 Opatření 3.3 – Opatření týkající se vzdělávání a informování hospodářských subjektů působících v oblastech, na něž se vztahuje osa 3

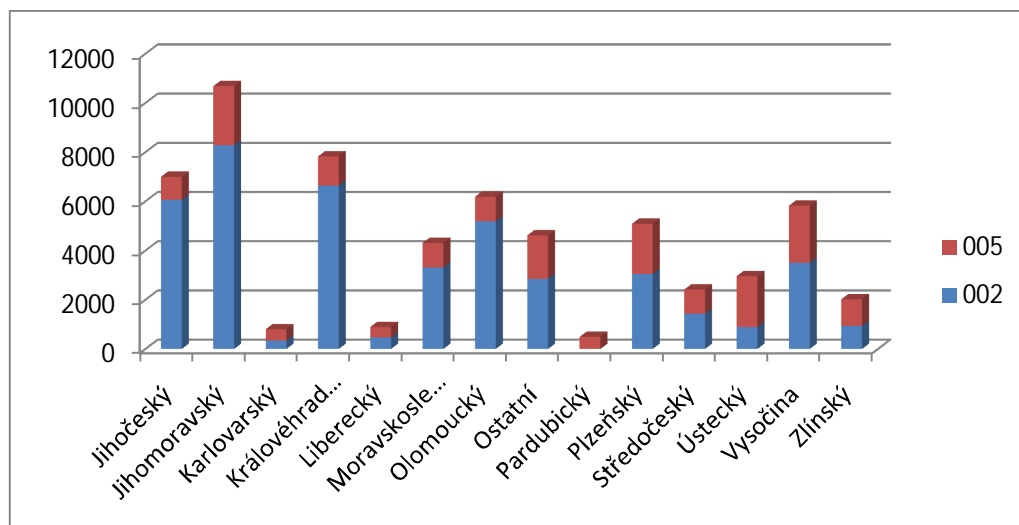
Podpora je určena na vzdělávání a informování hospodářských subjektů, které působí nebo hodlají působit na venkově. Vzdělávání je zaměřeno na možnosti diverzifikace činností nezemědělské povahy v ose 3, zakládání a rozvoj mikropodniků, možnost uplatnění ve venkovském cestovním ruchu, ve službách pro obyvatelstvo a možnostech rozvoje kulturního dědictví venkova.

Kategorií příjemců jsou i v tomto opatření, resp. jeho jediném podopatření 3.3.1 - Vzdělávání a informace, opět obce, sdružení obcí, neziskové organizace s právní subjektivitou. Uživateli dotace jsou však následovně fyzické nebo právnické osoby se zájmem o zahájení nebo rozšíření podnikání nebo působení na venkově v rámci osy 3.

Z následujícího grafu č. 5.34 vyplývá, že v rámci tohoto opatření došlo na meziregionálním poli ke značnému rozštěpení, které si lze vysvětlit jako nezájem některých krajů, resp. jejich obcí o podporu informovanosti místně příslušných hospodářských podniků (v rámci první výzvy toto opatření nebylo dokonce v Pardubickém kraji využito vůbec).

I přes to, že nejvíce obcí je alokováno na území Středočeského kraje, je tento kraj až na celkovém 9. místě vzhledem k celkovým schváleným dotačním prostředkům na toto opatření.

Graf č. 5.34: Vzdělávání a informace dle krajů a kol příjmu žádostí
(v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Naopak největší podpory se dočkají podnikatelé opět na území Jihomoravského, dále Královéhradeckého a Jihočeského kraje.

5.2.5 Osa 4 – LEADER

Hlavním cílem Osy IV je realizovat místní rozvojové strategie (Strategický plán Leader) a spolupráce místních partnerství.

Osa LEADER zahrnuje 3 opatření:

- *Opatření 4.1.1 - Místní akční skupina*

Mezi hlavní cíle tohoto opatření se řadí růst konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a kvality života na venkově a diverzifikace ekonomiky. Konečným příjemcem podpory je v tomto případě tzv. Místní akční skupina Leader – obecně prospěšná společnost podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů; občanské sdružení podle zákona č.83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů; zájmové sdružení právnických osob podle § 20, písm. f) zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.³⁶

³⁶ Místní akční skupinou nemůže být obchodní společnost, svazek obcí a občanské sdružení podle § 829 zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, svazek obcí.

- *Opatření 4.1.2 - Realizace místní rozvojové strategie*

Kategorie příjemců podpory jsou specifikovány ve Strategickém plánu Leader (místní akční skupina specifikuje kategorie příjemců podle podmínek jednotlivých opatření os 1 až 3 s přihlédnutím ke specifikám metody Leader). Příjemce působí na území působnosti MAS.

- *Opatření 4.2.1 - Realizace projektů spolupráce*

Vzhledem k zaměření a kategorii příjemců nebyla tato osa blíže analyzována.

5.2.6 Osa 5 - Technická pomoc

Finanční prostředky čerpané v rámci Technické pomoci jsou určeny na podporu přípravy, řízení, monitoringu, hodnocení, informovanosti a kontroly ve vztahu k PRV a zdokonalování jednotlivých opatření programu.

Příjemcem podpory v této sekci PRV je MZE ČR, resp. jeho řídicí orgán PRV a Státní zemědělský intervenční fond – akreditovaná platební agentura.

Technickou pomoc není možné a ani vhodné v rámci předkládané práce blíže analyzovat.

5.3 Zemědělské podniky provozující nezemědělské činnosti pro rozvoj venkova

Jednou ze stanovených hypotéz předkládané práce byl předpoklad toho, že v rámci Podopatření 3.1.1 – Diverzifikace činností nezemědělské povahy se vzhledem k regionální alokaci a výši schválených dotací projevuje již současný stav počtu a struktury zemědělských podniků s nezemědělskými činnostmi.

Nezemědělské činnosti pro rozvoj venkova pokrývají všechny výdělečné činnosti, které nemají charakter zemědělských prací a pro zpravodajskou jednotku³⁷ mají ekonomický přínos. Činnosti prováděné pouze pro potřebu hospodářství se sem nezařazují.

Jako zdrojová data pro zpracování této kapitoly disertační práce byly použity údaje ze strukturálního šetření Českého statistického úřadu za zemědělství v roce 2007, které je posledním ze tří výběrových šetření mezi celoplošnými strukturálními šetřeními zemědělských subjektů – tzv. Agrocenzy, které se pod záštitou Organizace

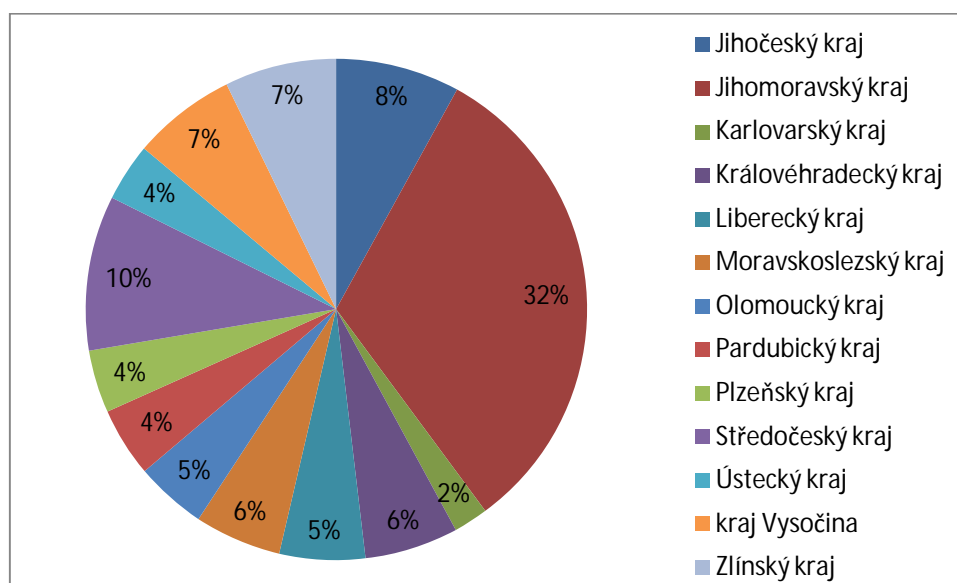
³⁷ Zpravodajskou jednotkou šetření je zemědělský podnik, který je definován jako samostatná ekonomicko – technická jednotka zabývající se zemědělskou výrobou.

spojených národů pro výživu a zemědělství (FAO) konají na přelomu každého desetiletí po celém světě.

Tyto podkladové údaje byly analyzovány ze dvou hledisek. Jedním z nich byla regionální lokace podniků zabývajících se diverzifikací a druhým jejich zájem o daný druh nezemědělské činnosti.

Procentní rozložení všech diverzifikujících podniků vzhledem k jejich místní příslušnosti k danému regionu/kraji ČR je znázorněno v grafu č. 5.35.

Graf č. 5.35: Regionální rozložení diverzifikujících podniků

Zdroj: autorka, data ČSÚ (Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 podle územního členění)

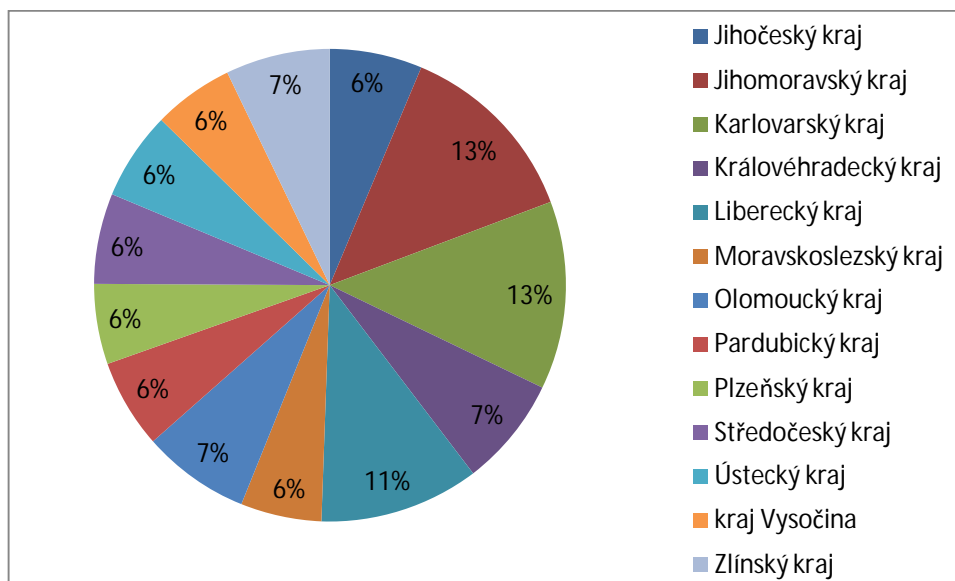
V případě průměrného rozložení by na jeden kraj ČR připadalo cca 7,5 % diverzifikujících podniků. Na základě tohoto předpokladu je tedy možné stanovit pomyslnou hranici na této úrovni a v závislosti na ní dále učit regiony, ve kterých je koncentrace diverzifikujících podniků vyšší, resp. nižší.

Stanovenou úroveň v tomto případě překračuje pouze kraj Jihomoravský, ve kterém se nachází 32 % všech diverzifikujících podniků. Na druhém místě následuje kraj Středočeský s 10 %, třetí a poslední místo nad stanovenou úrovní 7,5 % zaujímá kraj Jihočeský s 8 %.

Regionální rozložení však nelze hodnotit pouze podle procentního zastoupení zemědělských podniků zabývajících se mimozemědělskými činnostmi v daném kraji vůči jejich celkovému počtu, ale je nutné zohlednit i skutečnost počtu veškerých registrovaných, místně příslušných zemědělských podniků.

Po takto stanoveném poměrovém přepočtení dospějeme k tomu, že vzhledem k celkovému počtu zemědělských podniků je 13 % podniků s diverzifikující činností nachází souhlasně v Jihomoravském a Karlovarském kraji. Tyto kraje jsou následovány krajem Libereckým (11 %) a Královéhradeckým, Olomouckým a Zlínským se 7 %. Na zbylé kraje připadá podíl ve výši 6 %.

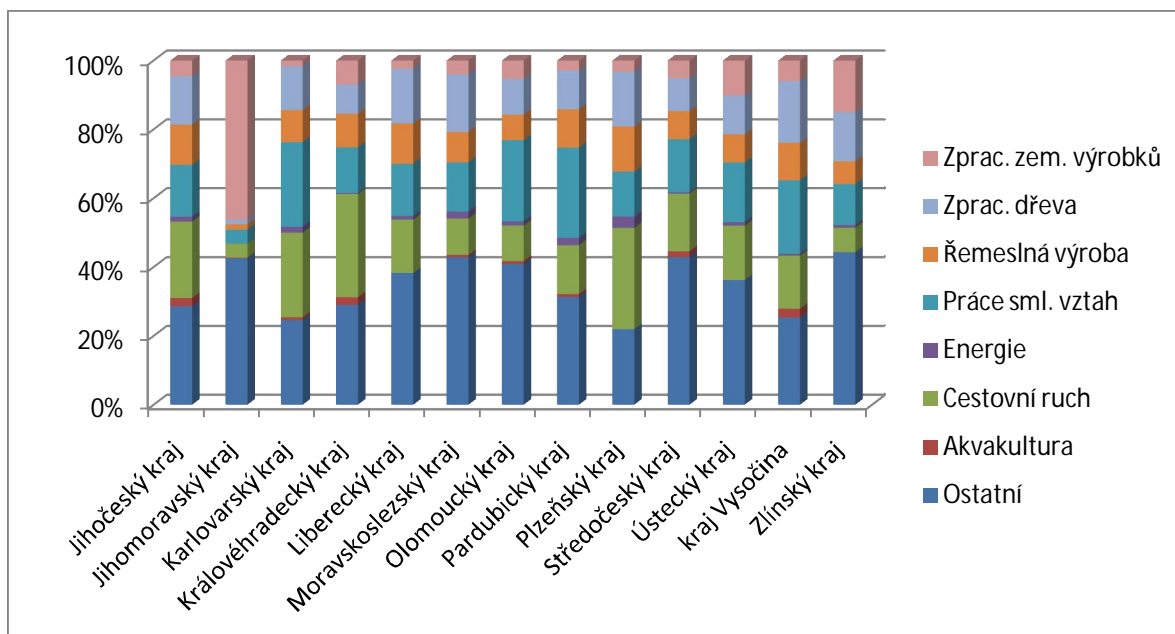
Graf č. 5.36: Regionální rozložení diverzifikujících podniků v přepočtu k celkovému počtu místně příslušných zemědělských podniků

Zdroj: autorka, data ČSÚ (Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 podle územního členění)

K diverzifikaci jsou samozřejmě nejčastěji „nuceny“ takové zemědělské podniky, které se nacházejí v zemědělsky méně významných krajích. Přesto však výjimku v tomto případě tvoří Jihomoravský kraj, u kterého je vysoký podíl diverzifikujících podniků dán především tím, že tyto podniky nejčastěji diverzifikují do oblasti zpracování zemědělských podniků tak, jak dokládá graf č. 5.37.

Graf č. 5.37: Struktura zemědělských podniků v členění dle krajů a oblastí diverzifikace jejich činností (rok 2007)

Zdroj: autorka, data ČSÚ (Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 podle územního členění)

Poznámka:

Výroba elektrické energie z obnovitelných zdrojů je uváděna pouze v případě, že elektrická energie je vyráběna pro trh v technických jednotkách (kJ). Nepatří sem energie vyrobená pro vlastní spotřebu ani prodej energetických surovin (slámy, dřeva) na výrobu energie.

Akvakultura zahrnuje produkci, ryb, raků apod., chovaných v zemědělském podniku.

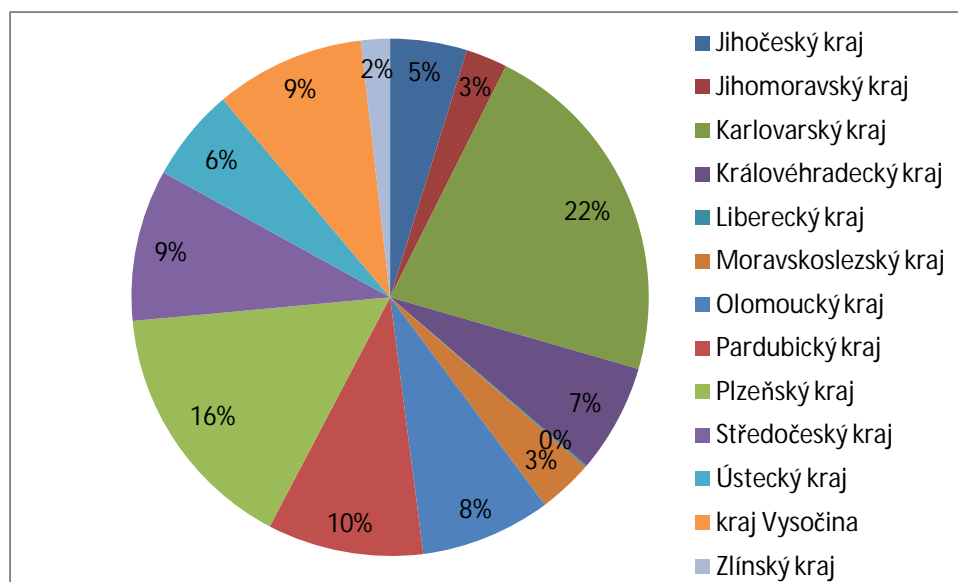
Práce ve smluvním vztahu zahrnují např. odstraňování sněhu, čištění obcí, ochranu životního prostředí apod.

Vyjma Jihomoravského kraje, ve kterém, jak již bylo uvedeno, diverzifikují nejvíce podniky směrem do oblastí zpracování zemědělských výrobků, je ze všech ostatních krajů nejvíce podniků koncentrováno ve sféře cestovního ruchu, následované pracemi ve smluvním vztahu.

Na základě provedené regionální analýzy PRV, resp. jeho podopatření 3.1.3, byly získané údaje o poskytovaných dotacích v rámci tohoto programu dále zpracovávány vzhledem k celkovému počtu zemědělských podniků v příslušných regionech.

Procentní podíl schválených dotací na tyto podniky znázorňuje graf č. 5.38, z kterého vyplývá, že nejvíce finančních prostředků bylo celkově přiděleno podnikům z Karlovarského a Plzeňského kraje.

Graf č. 5.38: Procentní podíl schválených dotací v přepočtu na počet zemědělských podniků daného kraje

Zdroj: autorka, data ČSÚ, SZIF

V rámci Karlovarského kraje dochází tedy k potvrzení stanového předpokladu v úvodu této kapitoly. Karlovarský kraj má jeden z největších podílů diverzifikujících podniků a současně alokoval i nejvyšší procentní podíl schválených dotací v přepočtu na počet zemědělských podniků daného kraje. Plná polovina diverzifikujících podniků se na území Karlovarského kraje věnuje cestovnímu ruchu a pracím ve smluvním vztahu.

Naopak u ostatních regionů s vyšší schválenou dotací (Plzeňský, Pardubický kraj a kraj Vysočina) se tento předpoklad nepotvrdil, neboť v těchto krajích se doposud alokuje nejméně zemědělských podniků s nezemědělskými činnostmi.

Domněnka nebyla potvrzena ani v případě Jihomoravského kraje, ve kterém je sice koncentrováno celkově i přepočteně ke všem zemědělským subjektům nejvíce podniků s diverzifikující činností, ale procentní podíl schválených dotací je v tomto případě jeden z nejnižších.

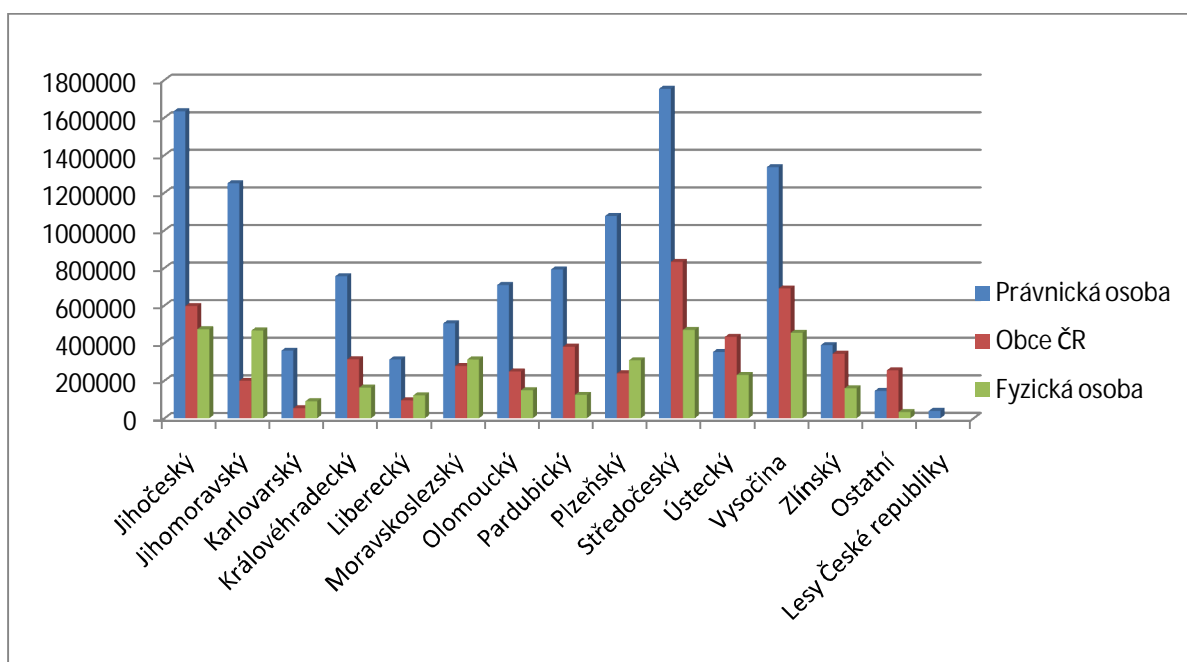
S přihlédnutím i k ostatním krajům lze tedy konstatovat, že současné meziregionální rozložení podniků s nezemědělskými aktivitami nemělo doposud vliv na regionální alokaci a výši schválených dotací v rámci podopatření 3.1.1 PRV.

5.4 Právní formy žadatelů

Na základě sestavené databáze byla shromážděná data setříděna a dále analyzována i dle právních forem žadatelů. Vzhledem k tomu, že ze strany SZIF nebyli ve veřejných podkladových materiálech někteří žadatelé, co se týče právní formy, dostatečně identifikovatelní a nebylo možné ruční dohledání požadovaných informací, byli tito žadatelé od ostatních odděleni a zařazeni pod označení „Ostatní“. V celkovém součtu schválených dotací připadají na tyto žadatele 2,23 % podpory. Od krajů byl dále oddělen státní podnik Lesy ČR, s.p.

Celkovou výši schválené podpory za jednotlivé kraje znázorňuje graf č. 5.39.

Graf č. 5.39: Výše schválené podpory z PRV v členění dle PO, FO a obcí
(v tis. Kč)

Zdroj: autorka, data SZIF

Z grafu je patrné, že nejvíce dotací bylo v celkovém objemu přiznáno právníkům (PO) (celkem 57,24 %). Na obce připadá podíl ve výši 24,89 % a nejméně finančních prostředků bylo doposud alokováno fyzickými osobami (FO) (17,87 %).

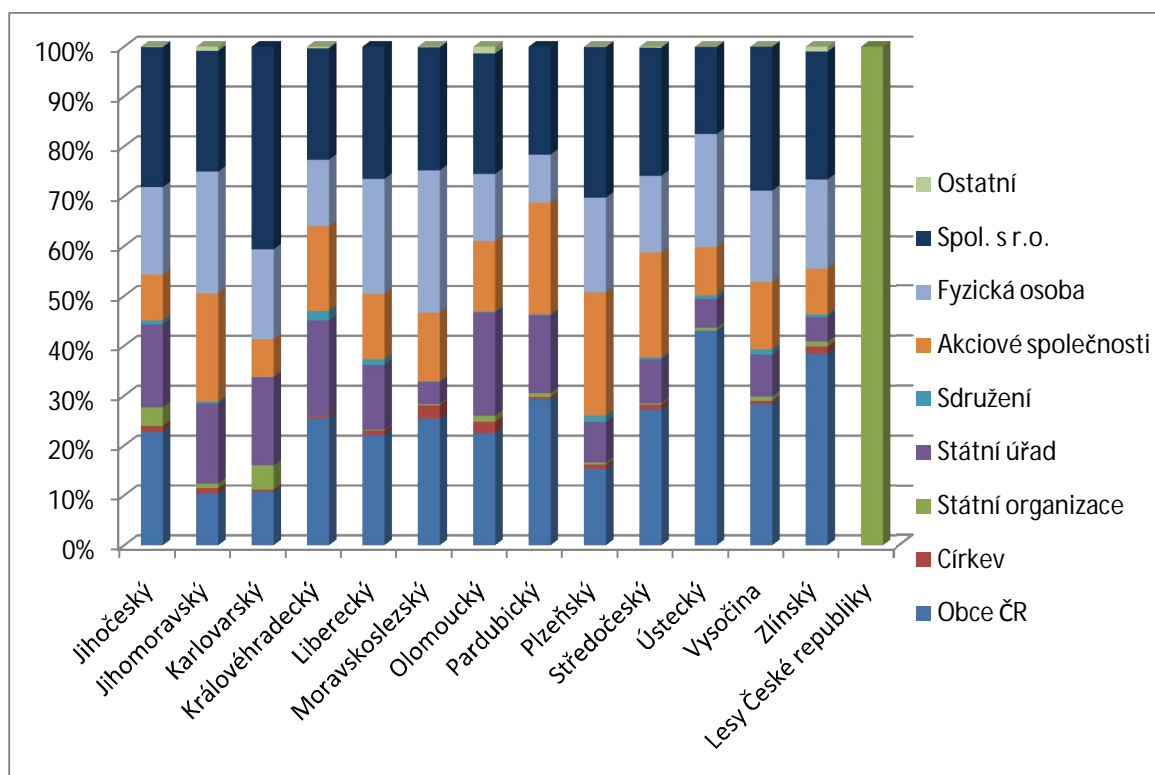
V krajském rozdělení směřuje největší finanční obálka právníkům Středočeského kraje, který je dále následován krajem Jihočeským a Vysočinou. Z pohledu obcí bylo nejvíce dotací zatím přiděleno obcím ve Středočeském kraji,

Vysočině a Jihočeském kraji. V rámci fyzických osob jsou si všechny tři zmiňované kraje rovnocenné.

Naopak nejméně finančních prostředků alokovaly právnické osoby v Libereckém kraji, obce a fyzické osoby v Karlovarském kraji.

Procentní zastoupení jednotlivých právních forem (v podrobnějším členění) na výši celkově schválených dotací v rámci 1. – 7. kola příjmu žádostí PRV v členění dle krajů znázorňuje graf č. 5.40.

Graf č. 5.40: Zastoupení jednotlivých právních forem na výši celkově schválených dotací v rámci 1. – 7. kola příjmu žádostí PRV

Zdroj: autorka, data SZIF

Ze znázorněných skutečností vyplývá, že ze společností v soukromém vlastnictví nejvíce finančních prostředků alokují společnosti s ručením omezeným, které jsou následované fyzickými osobami a akciovými společnostmi.

Na tomto místě je nutné dále zdůraznit, že celých 38,9 % přiznaných dotací se vrací zpět do státní sféry, tj. připadá na státní subjekty.

Jednotlivé grafy, které znázorňují počet podaných žádostí v návaznosti na právní formy žadatelů a kraje ČR jsou pro svůj rozsah uvedeny v příloze. Jedná se o grafy č. 10.1 - č. 10.13.

Z těchto grafů vyplývá, že nejvíce projektových žádostí bylo schváleno fyzickým osobám, které jsou následované společnostmi s r. o. Na třetím místě se umístily obce a za nimi akciové společnosti.

Dalším důležitým ukazatelem pro porovnání právních forem jako celku je přepočet schválených dotací v průměru na jednu žádost. Tyto údaje jsou uvedeny v tabulce č. 5.8.

Tabulka č. 5.8: Průměrná schválená dotace v tis. Kč
na 1 žádost dle právní formy žadatele

Právní forma	Průměrná dotace v tis. Kč
Akciové společnosti	2 669
Církev	2 227
Fyzická osoba	894
Obce ČR	2 928
Ostatní	724
Sdružení	905
Spol. s r.o.	2 042
Státní organizace	4 354
Státní úřad	7 133

Zdroj: autorka, data SZIF

Z pohledu společností v soukromém vlastnictví došlo k potvrzení předpokladu, že ačkoliv fyzické osoby předkládají a je jim schvalováno nejvíce projektových žádostí, objem požadovaných finančních prostředků je v případě těchto žadatelů na nejnižší hranici.

6 SWOT ANALÝZA VENKOVA A NAVRŽENÍ MOŽNÝCH STRAGIÍ PRO JEHO DALŠÍ ROZVOJ

Předešlý text v kapitole č. 5 analyzoval schválené dotační prostředky dle jednotlivých os, opatření a podopatření Programu rozvoje venkova ČR v kontextu s příslušnými regiony, resp. kraji ČR. Pro samotný rozvoj českého venkova je dále vhodné na základě SWOT analýzy definovat silné a slabé stránky, ohrožení a příležitosti, které je v budoucnosti možné v oblasti rozvoje venkova očekávat, a které jsou významné a je třeba jim věnovat pozornost.

V návaznosti na vytvořenou SWOT analýzu je dalším záměrem práce navržení možných strategií a doporučení, která by pomohla eliminovat zjištěná ohrožení a slabé stránky a naopak s pomocí silných stránek podpořila využití příležitostí.

Chce-li jakýkoliv region obstát v silném konkurenčním boji, musí být přesně stanoveno, čeho chce dosáhnout, na co se chce v budoucnosti zaměřit a jaké prostředky může využít. Pouze kvalitně vypracovaná strategie a kvalitní řízení regionu povede k úspěchům v budoucnosti. Vzhledem k charakteru dnešní doby, která se dá hodnotit jako doba s vysoce konkurenčním prostředím a rychle se měnícími interními i externími podmínkami pro hospodaření, je jasné definování koncepce budoucího směřování nutností. Tuto koncepci je možné vyjádřit pomocí jasné a výstižné strategie. V tomto případě byla využita SWOT analýza.

V souvislosti s tím, že každý z výše analyzovaných krajů má rozdílný rozvojový potenciál, který vyplývá z jeho polohy (geografického charakteru), historického vývoje, demografie apod., byla předkládaná SWOT analýza zpracována jako analýza celorepubliková.

6.1 SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY

- Existence strategických, rozvojových a programových dokumentů pro oblast rozvoje venkova, životního prostředí a zemědělství
- Zkušenosti s administrací pomoci EU z minulého programovacího a předvstupního období
- Tradice zemědělské výroby (díky podpoře zemědělství i v regionech s méně příznivými podmínkami pro zemědělství)
- Vysoká atraktivita krajiny a venkovských oblastí za účelem trávení volného času

- Sociální hodnota venkova – zkušenosti lidí žijících v souladu s přírodou na venkově nebo v okolí měst
- Významné přírodní zdroje – vysoký podíl lesních ploch (zejména v horských oblastech) a vodních ploch (jejich víceúčelové využití – např. sportovní rybolov, rekreace)
- Vysoká koncentrace kulturně historických atraktivit s vysokým počtem evidovaných kulturních památek, bohatá kulturní tradice
- Rozmanité přírodní podmínky a vysoká přírodní diverzita
- Velká rozloha území s legislativní ochranou přírody a krajiny (4 národní parky - Šumava, Podyjí, Krkonošský národní park a Českosaské Švýcarsko a 24 chráněných krajinných oblastí)
- Dobrá dostupnost zdrojů vody a elektřiny ve venkovských oblastech
- Vybudovaná síť sekundárního a terciárního vzdělávání

SLABÉ STRÁNKY

- Nedostatek stabilizovaných podnikatelských subjektů ve venkovských oblastech (i mimo zemědělství) a nedostatek zpracovatelských kapacit zemědělských produktů
- Malá nabídka pracovních příležitostí na venkově, s čímž souvisí vyšší míra nezaměstnanosti venkovských obyvatel
- Nevyhovující struktura pracujících v zemědělství – zvyšující se průměrný věk zaměstnanců
- Nedostatek počátečního kapitálu pro diverzifikaci činností podniků
- Zastaralé technické zázemí (stav budov a strojů)
- Chybějící nebo zastaralé technologické vybavení
- Nedostatek krajinných prvků a ekologické stability
- Pokles místní biodiverzity
- Výrazný pokles zájmu o pěstování určitých plodin (např. pšenice, zelenina atd.), čímž dochází k jednostranné zátěži zemědělské půdy
- Vysoký podíl zorněné půdy a přetrvávající velkoplošný způsob hospodaření, což má za následek nižší míru biodiverzity krajiny
- Nedokončené pozemkové úpravy
- Časté tzv. brownfieldy v obcích v místě bývalých zemědělských objektů, objektů občanské vybavenosti a nízký zájem o jejich revitalizaci, což má za následek mj. nepřitažlivou vizuální stránku některých obcí

- Pokles bytové výstavby ve venkovských regionech (mimo tzv. satelitních obcí v zázemí velkých měst)
 - Nedostatečná znalost legislativních podmínek ze strany občanů/podnikatelů
 - Celkově nižší úroveň vzdělanosti venkovských obyvatel
 - Nevyhovující infrastruktura na venkově
 - Špatný stav místních komunikací
 - Nižší stupeň čištění odpadních vod / chybějící kanalizace v menších obcích
 - Špatná dopravní obslužnost a občanská vybavenost v obcích (obchod, lékař, služby sociální péče, asistenční služby, stravování,...)
 - Chybějící prostory pro kulturní činnost či nedostatečná nabídka volnočasových aktivit v menších obcích
 - Nízký stupeň spolupráce mezi místními/regionálními podniky a samosprávou
 - Nižší využívání moderních informačních technologií a malé možnosti celoživotního vzdělávání

PŘÍLEŽITOSTI

- Rozvoj a stimulace rurálního prostoru k poskytování nových pracovních příležitostí / rozvoj malého a středního podnikání (např. v oblasti místního zpracování zemědělské produkce atd.)
 - Zvýšení vzdělanosti a tím i zaměstnanosti venkovských obyvatel
 - Zatraktivnění venkova pro mladou generaci, zmírnění migrace do měst a postupného vylidňování venkova (např. nová bytová výstavba, zlepšení občanské vybavenosti atd.)
 - Podpora podnikání mladých
 - Zkvalitnění dostupnosti venkovských oblastí zlepšením dopravního napojení a obslužnosti
 - Orientace na venkovskou turistiku a příprava jejího zázemí (např. rozvoj ubytovacích, stravovacích služeb), podpora mimoprodukčních funkcí zemědělství k rozvoji měkkých forem cestovního ruchu
 - Podpora ekologického zemědělství směřující k zachování krajinných funkcí
 - Realizace protipovodňových a protierozních opatření
 - Využívání ekologických, resp. obnovitelných zdrojů energie (včetně využívání těchto zdrojů v rámci diverzifikace zemědělských činností)
 - Využívání finančních podpor EU

- Dokončení kvalitních územních a rozvojových plánů s dlouhodobou koncepcí a uplatněním principů trvale udržitelného rozvoje
 - Revitalizace opuštěných a chátrajících objektů v obcích – tzv. brownfieldů
 - Podpora revitalizace památek a udržení povědomí o vlastní historii (obnova charakteristického vzhledu venkovských obcí, kulturně-historických památek a tradic)
 - Podpora modernizace technického a technologického zázemí podnikatelů
 - Rozvoj spolupráce zemědělců s místními „výkonnými“ skupinami (ostatní podnikatelé, místní zájmová sdružení, samospráva, obyvatelé)
 - Rostoucí zájem veřejnosti o ochranu krajiny a rozvoj venkova
 - Růst zájmu veřejnosti o zdravé životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj
 - Využití potenciálu krajiny pro rozvoj nových forem cestovního ruchu – agroturistiky, venkovské turistiky, ekoturistiky a dalších jako alternativního zdroje příjmu podnikatelů na venkově
 - Vytváření místních akčních skupin jako formy spolupráce veřejného i soukromého sektoru
 - Podpora informovanosti občanů a obcí – dostupnost internetu

OHROŽENÍ

- Vysídlování venkova především ze strany mladých perspektivních lidí – stárnutí obyvatelstva rurálního prostoru a narušení sociální stability venkovské populace
 - Snižování pracovních příležitostí na venkově - neatraktivnost venkova pro investory a rozvoj jejich podnikatelských aktivit
 - Špatná technická, dopravní a občanská vybavenost - chybějící infrastruktura na venkově
 - Snižování podílu českých tradičních potravin na domácím trhu na úkor zahraničních produktů
 - Nerespektování zásad trvale udržitelného rozvoje a podmínek ochrany životního prostředí
 - Doposud nedokončený proces pozemkových úprav
 - Růst rozdílů životní úrovně v meziregionálním srovnání
 - Nezájem mladší generace o zemědělské aktivity
 - Úbytek kvalifikované pracovní síly
 - Neprovázanost vzdělávacího systému s trhem práce

- Nezáměr nezaměstnaných občanů o rekvalifikaci a zapojení se do pracovního procesu
 - Centralizace školství do větších měst, čímž dochází k ohrožení existence škol ve venkovských oblastech
 - Nedostatek finančních prostředků na rychlou revitalizaci krajiny po přírodních katastrofách, resp. na preventivní opatření
 - Klimatické podmínky a jejich změny - ohrožení krajiny a půdy erozí, záplavami, suchem a nedostatečná ochrana půdy proti těmto jevům, čímž dochází mj. i k ohrožení majetku obyvatel venkova
 - Úbytek přírodní biodiverzity v důsledku chybného obhospodařování krajiny především díky nevhodným technologickým postupům
 - Velké daňové zatížení podnikatelů

6.2 Autorkou navržené strategie v souvislosti s provedenou SWOT analýzou

Na základě provedené analýzy a zjištěných silných a slabých stránek, příležitostí a ohrožení jsou autorkou navrženy v tabulce č. 6.1 jako strategické alternativy strategie, které by měly svojí realizací zlepšit situaci v oblasti rozvoje venkova.

Strategie jako takové určují rámcové cíle, kterých by mělo být v časovém horizontu dosaženo a stanovují základní cesty a výsledky rozvojového procesu.

Tabulka č. 6.1: SWOT matice s navrženými strategiemi pro rozvoj venkova

	Slabé stránky	Silné stránky
Příležitosti	<i>WO strategie:</i> Rozvoj malých a středních podniků a podpora oblastního zpracování místní produkce	<i>SO strategie:</i> Podpora vzdělanosti a informovanosti venkovského obyvatelstva
Ohrožení	<i>WT strategie:</i> Diverzifikace činností podniků ve venkovských regionech a pobídky pro investory na venkově	<i>ST strategie:</i> Zvýšení přitažlivosti života na venkově pro mladé generace a podpora jejich zájmu o zemědělství a s ním související obory činností

Zdroj: autorka

6.2.1 Rozvoj malých a středních podniků a podpora oblastního zpracování místní produkce

Cíl: Cílem této navržené strategie by měla být příprava a rozvíjení prostředí pro malé a střední podnikání (a to nejen v zemědělství a s ním souvisejících oborech) tak, aby nedocházelo k zaostávání a vysídlování venkovských regionů.

Význam malých a středních podniků jako takových je dán především jejich charakteristickými rysy, kterými jsou flexibilita, potenciál rozvoje a role, kterou zaujímají ve vztahu k zaměstnanosti místního obyvatelstva.

Naopak venkovský prostor v současné době téměř nevytváří nová pracovní místa, protože zájem o zaměstnávání ze strany zemědělských podniků je velmi nízký. Navrženou strategií je proto příprava a rozvíjení vhodného podnikatelského prostředí pro malé a střední podnikatele.

Nejen trh s potravinářskými výrobky je v dnešní době uměle ovládan velkými, téměř monopolními obchodníky. Stejně je to i v případě trhu se zemědělskou produkcí. Na českém trhu proto velmi výrazně chybí organizace zemědělských prvovýrobců, které kdysi bývaly specifické právě pro Českou republiku. Tzv. odbytová družstva ve své době pomohla vytvořit systém odbytu zemědělských produktů a v dnešní době by pro drobné zemědělské podnikatele nemusela představovat jen marketingový nástroj, ale svoji roli by sehrála i při vytváření a rozvíjení nových produktů a výrobků s vysokou přidanou hodnotou a v posilování pozice na trhu, kdy si farmáři sami zajišťují a kontrolují obchodování. Dále by mohla přispívat k trvalé udržitelnosti venkovského rozvoje, rozvíjení konkurenceschopnosti, stanovit sociální, ekonomické a místní cíle. Zajištění tohoto přístupu by následně bylo vhodné ošetřit vhodnou legislativou.

Realizací strategie rozvoje malých a středních podniků a podporou oblastního zpracování místní produkce dojde k podpoře podniků, která ve svém důsledku přispěje ke zlepšení stavu na místním trhu práce, tj. dojde k rozšíření pracovních příležitostí na venkově, čímž se následně sníží míra nezaměstnanosti venkovského obyvatelstva. Rozvoj podnikatelské základny dále může napomoci vyřešit nevyhovující situaci zvyšujícího se průměrného věku zaměstnanců v zemědělství a s ním souvisejících oborech.

Podpora zakládání nových a rozvoj existujících nezemědělských podniků nejmenší velikosti (tzv. mikropodniků), včetně nových živností v oblasti výroby, zpracování a služeb, zejména v oblasti řemesel a služeb pro hospodářství a

obyvatelstvo je až do roku 2013 poskytována na základě předloženého a následně schváleného projektu fyzických nebo právnických osob (i bez historie) z PRV.

I přes tuto skutečnost naráží rozvoj malých a středních podniků, a to nejen těch zemědělských, na celou řadu bariér, které by se daly charakterizovat následovně:

- příliš komplikovaný a nepřehledný legislativní systém
- vysoké daňové zatížení a neprůhledný daňový systém
- nadměrná administrativní zátěž
- vysoké počáteční náklady na podnikání (finanční, časové)
- obtížný přístup k finančním zdrojům, drahé úvěry
- nízká informovanost o jednotlivých možnostech financování z fondů EU
- administrativní náročnost projektových žádostí o podporu z fondů EU
- neprofesionální a neodborný přístup konzultačních firem poskytujících poradenství v oblasti dotací EU
- v případě přidělené dotace z fondů EU požadavek na předfinancování projektu

Na základě uvedených bariér lze pro vytvoření příznivějších podmínek zakládání a fungování malých a středních podniků a podporu oblastního zpracování produkce formulovat následující opatření společně charakterizovaná slovem „ZJEDNODUŠENÍ“:

- zjednodušení legislativy,
- zjednodušení daňového systému a snížení daňového zatížení,
- zjednodušení vyžadované administrativy (zakládání firmy, ohlašovací povinnosti,...),
- zjednodušení přístupu k finančním zdrojům,
- zjednodušení projektových žádostí o dotaci z fondů EU, snížení jejich administrativní náročnosti a zrychlení financování těchto projektů.

Tato opatření je dále možné doplnit o podporu a následnou stabilizaci podnikové struktury s oporou v přehledných právních vztazích.

6.2.2 Diverzifikace činností podniků ve venkovských regionech a pobídky pro investory na venkově

Cíl: Rozvoj rozmanitých činností na venkově, např. zakládáním nezemědělských činností v rámci zemědělských podniků, a vytvoření vhodného prostředí pro investice ve venkovském prostoru.

V současné době se dá předpokládat, že se v budoucnosti nebudou moci drobní zemědělci uživit pouze svou zemědělskou výrobou, ale budou se muset zaměřit i na jiné, byť se zemědělstvím související aktivity a v souvislosti s tím si i rozšířit pro daný obor své znalosti. Tento předpoklad je možné aplikovat i v případě dalších oborů, a proto jednou z cest, jak napomoci podnikům k diverzifikaci jejich činností, je opět cesta zjednodušení administrativního zatížení, legislativních nároků atd.

V případě zemědělců nebylo např. až do května 2009, díky velice přísným veterinárním a hygienickým požadavkům, jejich ortodoxnímu výkladu a přísným kontrolám ze strany úřadů, pro malé zemědělské podniky možné provozovat faremní zpracování svých surovin jako je maso, mléko, vejce a ryby.

Obrat k lepšímu nastal 30. dubna 2009 v souladu s přímo vykonatelnou evropskou legislativou³⁸ schválením Vyhlášky č. 128/2009 Sb. o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty.

Vedle prodeje malých množství vlastních produktů prvovýroby přímo konečnému spotřebiteli a na jejich dodávání do místní maloobchodní prodejny umožňuje evropská legislativa, aby i menší provozy, jako jsou např. rodinné agrofarmy mohly provozovat zpracování a maloobchodní činnost.

I přes uvedené zmírnění veterinárních požadavků na zpracování a prodej potravin je však pro malé podniky finančně velice náročné zajistit obnovu stávajícího a několik let třeba ani nepoužívaného vybavení, či zainvestovat vybavení nové.

Další významnou oblastí diverzifikace je i zaměření se na venkovskou turistiku. Tato turistika představuje možnost, jak si zajistit další dodatečný zdroj příjmů přímo v místě podnikání. Navíc tato forma podnikatelské aktivity s sebou přináší vytvoření nových pracovních míst, která jsou většinou obsazována místními obyvateli, čímž přispívá k místní zaměstnanosti.

³⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy, týkající se bezpečnosti potravin, v platném znění.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin, v platném znění.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004 ze dne 29. dubna 2004, kterým se stanoví zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu, v platném znění.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 854/2004 ze dne 29. dubna 2004, kterým se stanoví zvláštní pravidla pro organizaci úředních kontrol produktů živočišného původu určených k lidské spotřebě, v platném znění.

Prozatímní pomoc pro diverzifikující podnikatele je v současné době poskytována v rámci PRV a jeho opatření k diverzifikaci hospodářství venkova. Program PRV však bude v roce 2013 ukončen, a proto bude především z tohoto důvodu nutné, aby byl nalezen způsob, jakým bude možné diverzifikaci podpořit.

Navrhovaná opatření:

- finanční stimuly v podobě daňových nástrojů,
- finanční stimuly ve formě poskytování zvýhodněných úvěrů,
- cílené národní podpůrné programy,
- rychlé dokončení územně plánovací dokumentace a pozemkových úprav.

6.2.3 Podpora vzdělanosti a informovanosti venkovského obyvatelstva

Cíl: Růst vzdělanosti a informovanosti venkovského obyvatelstva za účelem zvýšení jeho schopnosti pracovního zařazení.

Dalším předpokladem rozvoj venkova a zemědělství je růst a podpora vzdělanosti a to jak samotných podnikatelů na venkově, tak i jejich zaměstnanců a venkovského obyvatelstva.

Předpokladem pro zvyšování vzdělanostní úrovně je otevřený vzdělanostní systém, který umožňuje především celoživotní učení a „neomezený“ přístup k informacím a tím i permanentní přizpůsobování kvalifikace jednotlivců měnícím se podmínkám trhu.

Opatření:

- rozvoj systému celoživotního vzdělávání se zaměřením na získání klíčových kompetencí (práce s PC, cizí jazyky apod.) a schopnosti stále se učit něčemu novému,
- dostupnost rekvalifikačních kurzů,
- podpora rozvoje terciárního vzdělávání,
- vytvoření podmínek pro účast podniků na rozvoji vzdělávacího systému,
- zamezení centralizaci školství do větších měst a zajištění kvalitní výuky i ve venkovských oblastech,
- podpora vzniku místních informačních center.

6.2.4 Zvýšení přitažlivosti života na venkově pro mladé generace a podpora jejich zájmu o zemědělství a s ním související obory činností

Cíl: Podpora a rozvoj zájmu mladé generace o venkov a zemědělství.

Aktuálním problémem venkova a zemědělství je jak vysídlování rurálního prostoru a současné stárnutí jeho obyvatelstva, tak i oslabující zájem mladých lidí o zemědělství a s ním související obory činností. Společně s rostoucí kvalitou technického vybavení zemědělců lze tento jev kvalifikovat jako jednu z příčin ovlivňující soustavný úbytek pracovních sil v zemědělství a souvisejících činnostech, které jsou předpokladem ekonomického růstu venkovských oblastí.

Pro kvalitní život ve venkovském prostředí je nutné zajistit jeho občanům především možnost uspokojování základních potřeb v místě jejich bydliště. Občanská vybavenost a kvalitní základní infrastruktura v obcích je proto významným faktorem, který determinuje kvalitu životních podmínek místních obyvatel.

Dalším předpokladem pro přitažlivost venkova je i odpovídající kvalita základních služeb (zdravotní, sociální péče atd.), včetně možnosti vzdělávání a využívání volnočasových aktivit.

Opatření:

- integrovaným a inovačním přístupem podporovat rozvoj služeb, místní infrastruktury, základní občanské vybavenosti obcí a veřejných statků, kterými je např. ochrana před povodněmi, péče o krajinu, vodní zdroje atd.
- podpora implementace moderních metod plánování pro udržitelný rozvoj venkova (např. kvalitních strategických rozvojových koncepcí, územních plánů a dalších dokumentů pro střednědobé až dlouhodobé plánování),
- podpora rozvoje vzdělávání, jak středoškolského, tak i vysokoškolského (s orientací na zemědělskou sféru),
- vytvoření stimulů pro firmy i školy tak, aby studenti byli v dostatečném kontaktu s reálným pracovním prostředím i během studia,
- podpora mladých zemědělců zvýhodněnými úvěry a poskytovanými zárukami,
- podpora provázanosti politiky rozvoje venkova s venkovskými subjekty, které by mohly tuto politiku a cílení podpor do venkovských regionů zpětně připomínkovat / ovlivňovat.

6.3 Další doporučení

Na základě zkušeností získaných při zpracovávání disertační práce je možné dále stanovit následující doporučení důležitá pro nasměrování dalšího rozvoje a zacílení podpor pro oblast rurálního prostředí a zemědělství v budoucnosti.

- Investice do technologií

Vstupem ČR do EU došlo k prokazatelnému zesílení konkurence, které jsou české podniky vystaveny. Jejich budoucí prosperita je odvislá od posilování výkonnosti a efektivnosti jejich činností a tím i jejich konkurenceschopnosti. Stanovené předpoklady jsou bezesporu doprovázeny i růstem podnikových investic. Podnik investuje, aby realizoval zisk. Investuje, pokud očekává, že uskutečněná reálná investice mu přinese vyšší příjmy, než kolik činily investiční náklady. Strojové vybavení je již ve většině případů hodnoceno jako dostačující, a proto se jako vhodná oblast pro možné budoucí zacílení veřejných podpory / dotací jeví oblast investic do technologií.

V tomto směru jsou v současné době zemědělské podniky podporovány v rámci Programu rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 a jeho opatřením 1.1.1 Modernizace zemědělských podniků. Prioritní oblastí v tomto opatření je však především podpora welfare zvířat a ochrany životního prostředí.

- Podpora místních faremních maloobchodních prodejen mimo farmu / na farmě

Jako další doporučení lze uvést podporu zakládání vlastních maloobchodních prodejen přímo na farmě, příp. mimo ni a to buď samostatně nebo ještě lépe ve spolupráci s dalšími regionálními podnikateli, čímž by též došlo k rozšíření nabízeného sortimentu.

- Ochrana místních produktů regionální ochrannou známkou

Další možnou strategií k odlišení faremní produkce od běžných, na trhu dostupných potravin, by se mohla stát podpora tzv. regionálně originálních výrobků. V tomto případě je možné navrhnout, aby produktům, vyrobeným v rámci určitého regionu a splňujícím právní předpisy (viz např. Vyhláška 128/2009 Sb. o přizpůsobení veterinárních a hygienických požadavků pro některé potravinářské podniky, v nichž se zachází se živočišnými produkty), bylo možné udělit danému regionu místní ochrannou známku. Způsob označení výrobků by tak byl založen na

podobném principu, na kterém dochází k označování výrobků ekologického zemědělství. V tomto případě by však známka označovala region původu zboží a zákazník by byl na první pohled informován, že produkt, který si vybral, byl vyroben v ČR, v regionu XY a na základně místního faremního zpracování.

- Dodržování údržby a ochrany krajiny

Nepopiratelnou úlohou zemědělství, především ze strany multifunkčního pohledu, je údržba a zachování krajiny.

V současné době a to především díky technickému pokroku (nové silné zemědělské stroje) a určité setrvačnosti v chování zemědělců (jejich zaměstnanců) dochází však naopak k netoleranci některých a ve svém smyslu logických krajinných prvků. Příkladem takového jednání může být např. rozorávání mezí, příkopů u silnic apod.

Řešení tohoto všudy přítomného problému s sebou přináší např. zákonné požadavky na hospodaření a dobré zemědělské a environmentální podmínky (Cross compliance). Záleží však na úřednících, jakým způsobem a s jakou mírou zodpovědnosti budou činnost zemědělců kontrolovat, neboť tento problém mohl být řešen i na základě ostatních doposud platných legislativních norem.

- Využívání ekologických / obnovitelných zdrojů energie

V roce 2004 se Česká republika svým vstupem do EU zavázala, že bude schopna do roku 2010 pokrýt výrobu elektřiny ve výši 8% z obnovitelných zdrojů. Odborníci se shodují, že splnění tohoto cíle se neobejde bez podpory rozvoje biomasy, která je nejperspektivnější zdrojem pro výrobu elektřiny i tepla a v jejím případě nedochází k problémům s nestabilitou dodávek, jako je tomu např. u energie větrné, sluneční, nebo vodní.

Přijmutím „projektu biomasy“ by se zemědělci mohli ve své podstatě stát částečně energeticky soběstační, což by samozřejmě mělo vliv i na jejich hospodářské výsledky.

Podnikatelé aplikující ve své praxi systém zpracování biomasy nebo jakýkoliv další způsob získávání energie z ekologických / obnovitelných zdrojů by proto měli být podporováni i budoucnosti.

- Podpora chovu hospodářských zvířat

S předchozím bodem částečně souvisí i problematika podpor chovu hospodářských zvířat (zajištění vstupů do procesu zpracování biomasy z ekonomického hlediska).

V současné době je spíše upřednostňována především rostlinná produkce a tudíž nastává stav, kdy již velký počet zemědělců zaměřuje svoji činnost výhradně tímto směrem. Ubývá počet zemědělců, kteří se věnují chovu hospodářských zvířat, což má v konečné fázi vliv i na samotnou přírodu. Současně se snižováním živočišné produkce dochází i k omezení používání statkových hnojiv a většina půdy je vyživována uměle. V návaznosti na toto jednání je snižována půdní biodiverzita.

Podpora chovu hospodářských zvířat a to nejen skotu na pastvinách je proto další vhodnou oblastí k zacílení podpor v budoucích letech.

- Zaměření se na regionální pojetí zemědělství

Dalším návrhovým bodem je podpora zemědělců zabývajících se alespoň částečně pěstováním oblastně historicky daných plodin (okopaniny x technické plodiny) a odrůd a chovem tradičních krajových hospodářských zvířat.

Zemědělská podpora je díky Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu a jeho jednotlivým regionálním odborům poskytována regionálním, operativnějším způsobem, a proto by realizace výše uvedené myšlenky byla bez větších potíží možná.

- Podpora zamezení povodňových stavů

Z hlediska budoucího vývoje zacílení jednotlivých podpor plynoucích do zemědělství je nutná úvaha nad otázkou jakým způsobem napomoci zamezení povodňových stavů, jejichž frekvence se značným přispěním nevhodných technologických postupů užívaných nejen v zemědělství v posledních letech neustále narůstá.

Pozornost by se proto měla upínat na zajištění environmentálních mimoprodukčních funkcí zemědělství, mezi které se řadí funkce protierozní, půdoochranná, vodochranná, přírodoochranná a krajínovorná.

6.4 Vymezení nejdůležitějších faktorů pro rozvoj venkova

V návaznosti na provedenou SWOT analýzu je možné při vymezení možných zdrojů a rezerv pro rozvoj venkova stanovit nejdůležitější kritéria, která zkoumanou oblast ovlivňují. K tomuto byl využit tzv. Fullerův trojúhelník.

Ze SWOT analýzy byly vybrány pokaždé 3 faktory, které byly následně dle subjektivního hodnocení autorky očíslovány. V číslování bylo postupováno analogicky od prvního faktoru ze silných stránek k poslednímu faktoru z ohrožení. Seřazeným faktorům byla následně přiřazena důležitost pomocí čísel 1, 3, 5 a 7. S narůstající číselnou hodnotou roste i důležitost daného faktoru.

Faktor	Důležitost
1. Existence strategických, rozvojových a programových dokumentů	7
2. Zkušenosti s administrací pomocí EU z minulých programovacích období	5
3. Tradice zemědělské výroby	3
4. Nedostatek stabilizovaných podnikatelských subjektů na venkově	7
5. Malá nabídka pracovních příležitostí na venkově – vysoká nezaměstnanost	5
6. Nevyhovující struktura pracujících v zemědělství	3
7. Rozvoj a stimulace rurálního prostoru k poskytování nových pracovních příležitostí / rozvoj malého a středního podnikání	7
8. Zvýšení vzdělanosti a tím i zaměstnanosti venkovských obyvatel	5
9. Zatraktivnění venkova pro mladou generaci	5
10. Vysídlování venkova a stárnutí obyvatelstva rurálního prostoru	7
11. Snižování pracovních příležitostí na venkově - neatraktivnost venkovského prostoru pro investory a rozvoj jejich podnikatelských aktivit	5
12. Špatná technická, dopravní a občanská vybavenost – chybějící infrastruktura na venkově	5

Vzájemné srovnání jednotlivých faktorů dokládá obrázek č. 6.1. Faktory, které ze vzájemného srovnání vyšly jako důležitější, jsou zvýrazněny tučně a podtržením.

Obrázek č. 6.1: Fullerův trojúhelník

$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{7}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{9}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{11}$	$\frac{1}{12}$
	$\frac{2}{3}$	2	$\frac{2}{5}$	$\frac{2}{6}$	2	$\frac{2}{8}$	$\frac{2}{9}$	2	$\frac{2}{11}$	$\frac{2}{12}$
		$\frac{3}{4}$	3	$\frac{3}{6}$	3	$\frac{3}{8}$	$\frac{3}{9}$	3	$\frac{3}{11}$	$\frac{3}{12}$
			$\frac{4}{5}$	$\frac{4}{6}$	$\frac{4}{7}$	$\frac{4}{8}$	$\frac{4}{9}$	$\frac{4}{10}$	$\frac{4}{11}$	$\frac{4}{12}$
				$\frac{5}{6}$	5	$\frac{5}{8}$	$\frac{5}{9}$	$\frac{5}{10}$	$\frac{5}{11}$	$\frac{5}{12}$
					$\frac{6}{7}$	6	$\frac{6}{9}$	$\frac{6}{10}$	$\frac{6}{11}$	$\frac{6}{12}$
						$\frac{7}{8}$	$\frac{7}{9}$	$\frac{7}{10}$	$\frac{7}{11}$	$\frac{7}{12}$
							$\frac{8}{9}$	$\frac{8}{10}$	$\frac{8}{11}$	$\frac{8}{12}$
								$\frac{9}{10}$	$\frac{9}{11}$	$\frac{9}{12}$
									$\frac{10}{11}$	$\frac{10}{12}$
										$\frac{11}{12}$

Zdroj: autorka

Posledním krokem, který následuje po sestavení trojúhelníku, je vynásobení přidělené důležitosti s četností jednotlivých faktorů.

Faktor	Důležitost	Četnost	Počet bodů	Pořadí
1.	7	11	<u>77</u>	1
2.	5	7	<u>35</u>	5
3.	3	1	3	11
4.	7	10	<u>70</u>	2
5.	5	6	30	6
6.	3	0	0	12
7.	7	9	<u>63</u>	3
8.	5	5	25	7
9.	5	4	20	8
10.	7	8	<u>56</u>	4
11.	5	3	15	9
12.	5	2	10	10

Mezi pět nejdůležitějších faktorů, které byly pomocí párového srovnání určeny, patří:

- Existence strategických, rozvojových a programových dokumentů – *silná stránka*,
- Zkušenosti s administrací pomoci EU z minulých programovacích období – *silná stránka*,
- Nedostatek stabilizovaných podnikatelských subjektů na venkově – *slabá stránka*,
- Rozvoj a stimulace rurálního prostoru k poskytování nových pracovních příležitostí / rozvoj malého a středního podnikání - *příležitost*,
- Vysídlování venkova a stárnutí obyvatelstva rurálního prostoru – *ohrožení*.

Jako nejvýznamnější faktor provedeného srovnání byl vyhodnocen faktor existence strategických, rozvojových a programových dokumentů (silná stránka). Na základě těchto dokumentů jsou zajištěny významné finanční zdroje na podporu rozvoje venkova z fondů EU. Bez těchto zdrojů by bylo financování venkova omezeno pouze na finanční podpory v gesci jednotlivých ministerstev ČR, čímž by došlo ke značnému omezení poskytovaných podpor.

Na existenci strategických, rozvojových a programových dokumentů navazuje druhý nejsilnější faktor, kterým jsou zkušenosti s administrací pomoci EU z minulých programovacích období, tj. z tzv. předvstupního období a zkráceného programovacího období let 2004 – 2006. Na základě zkušeností z minulých let je možné vyvarovat se v současné době chyb, které by vedly k neschválení projektových žádostí a nemožnosti dosáhnout na podpory z fondů EU.

Jako třetí faktor byl vyhodnocen nedostatek stabilizovaných podnikatelských subjektů na venkově, na který bezprostředně navazuje další z faktorů - rozvoj a stimulace rurálního prostoru k poskytování nových pracovních příležitostí / rozvoj malého a středního podnikání. Tyto faktory byly již dotčeny v rámci doporučených WO a WT strategií v kapitolách č. 6.2.1 a 6.2.2.

Posledním, tj. pátým uvedeným faktorem je vysídlování venkova a stárnutí obyvatelstva rurálního prostoru, s čímž souvisí i oslabující zájem ze strany mladých lidí o život na venkově (kromě přilehlých vesnic k městským aglomeracím) a zaměstnání v zemědělství. Možná opatření, jak těmto skutečnostem zabránit byla uvedena v kapitole č. 6.2.4.

7 ZÁVĚR

Hlavním cílem disertační práce bylo provedení analýzy poskytovaných finančních podpor plynoucích do oblasti zemědělství dle jednotlivých programovacích období a fondů EU a postoje ČR (tj. předvstupní období, zkrácené programovací období let 2004 – 2006 a aktuální programovací období 2007 – 2013) s tím, že detailní analýze je podroben v současné době probíhající programový dokument Program rozvoje venkova České republiky 2007 – 2013.

Tento cíl byl doplněn o dva dílčí cíle, kterými bylo sestavení SWOT analýzy rozvoje venkova a návrh strategií a doporučení pro podpory v oblasti jeho rozvoje v budoucnosti. Všechny stanovené cíle práce byly dosaženy.

Poskytování finančních podpor plynoucích do oblastí zemědělství dle jednotlivých programovacích období.

Předvstupní období

Z předvstupních nástrojů pomoci EU kandidátským zemím téma zemědělství a rurálního rozvoje zahrnoval program SAPARD, který zásadním způsobem pomohl překlenout období příprav České republiky, jako kandidátské země, na čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie a usnadnil jí vstup a napojení do struktur Evropských společenství. Česká republika využila tohoto předvstupního nástroje v maximální možné míře a dokonce zajistila celkové čerpání finančních zdrojů nad rámec stanovený Víceletou finanční dohodou.

Uzavírání smluv bylo ukončeno 31. prosince 2003. Do této doby se uskutečnilo sedm kol příjmu žádostí, ve kterých bylo žadateli předloženo více než 3000 projektů. Následně bylo uzavřeno celkem 1692 smluv na částku 4,5 mld. Kč. V rámci programu došlo k přezávazkování ve výši 15 % oproti původní alokaci finančních prostředků.

Přínosem dotačních prostředků, které ČR získala, byly především proplacené rekonstrukce a modernizace provozů živočišné výroby, modernizace skladovacích technologií, plnění hygienických a veterinárních standardů, pomoc při obnově vlastnických vztahů a budování protierozní ochrany v rámci pozemkových úpravy, rozvoj agroturistiky a pomoc při zachování kulturního dědictví na českém venkově.

Zkrácené programovací období 2004 - 2006

Ve zkráceném rozpočtovém období let 2004 – 2006 se ČR z evropských fondů podařilo získat částku 1,64 mld. EUR, tj. cca 42 mld. Kč. Tato částka představuje 98 % všech prostředků, které byly pro ČR k dispozici.

V rámci dvou nejvýznamnějších programových dokumentů pro zemědělství (OP „Zemědělství“ a HRDP) bylo v letech 2004 – 2008 vyplaceno 20,325 mld. Kč, což znamená, že zhruba polovina veškerých disponibilních finančních prostředků byla díky uvedeným programům vyplacena na podporu zemědělského sektoru a rozvoje venkova.

Na základě OP „Zemědělství“, který byl zaměřen na zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova, podporu zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů a podporu lesního a vodního hospodářství, bylo celkem přijato 4 977 žádostí (proplaceno 3 344), přičemž nejvíce projektů připadlo na opatření 1.1. a opatření 2.1.

Druhý z dokumentů, tj. HRDP, jehož hlavní prioritou byl trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a jeho přírodních zdrojů, napomohl českým zemědělcům za období své platnosti alokovat celkovou částku 19 656 104 252 Kč (z toho z EAGGF cca 15,725 mld Kč). Mezi opatření s celkově největším podílem na vyplacených prostředcích plánu se řadila agroenvironmentální opatření a podpora méně příznivých oblastí a oblastí s environmentálními omezeními.

Mezi tři nejvýznamnější regiony, ve kterých bylo v rámci těchto dvou opatření vyplaceno nejvíce finančních prostředků, se řadí Jihočeský, Středočeský a Plzeňský kraj. Průměrná výše poskytnutých podpor v rámci regionů činila pro LFA 567 348 tis. Kč a u AEO se pohybovala ve výši 1 088 422 tis. Kč.

Z ostatních opatření HRDP, byl největší zájem mezi kraji ČR vykazován v rámci opatření Zakládání skupin výrobců. Toto opatření poskytlo největší dotace v kraji Jihomoravském. Na druhé místo je potom možné společně zařadit kraj Vysočina, Středočeský a Olomoucký kraj, jejichž finanční podpora dosahuje průměru ve výši 53 120 tis. Kč.

V rámci opatření Předčasné ukončení zemědělské činnosti a Lesnictví směřovalo nejvíce finančních prostředků do Středočeského kraje a na Vysočinu. PUZČ bylo dále analyzováno z hlediska růstového trendu vyplácených dotací na toto opatření v jednotlivých letech. Stagnace je v průběhu let patrná pouze u 3 krajů, kterými jsou kraje Olomoucký, Liberecký a Karlovarský. V ostatních případech je tendence rostoucí.

Aktuální programovací období 2007 - 2013

V rámci aktuálního programovacího období byl detailně zkoumán PRV, který je programovým dokumentem pro čerpání finančních podpor z fondu EAFRD. Na tento program byly navázány i stanovené hypotézy v úvodu práce.

Celkem byly stanoveny tři hypotézy, přičemž k potvrzení došlo pouze u dvou.

Potvrzené hypotézy:

- *Z dlouhodobého historického hlediska, především díky centrálnímu plánování z dob před rokem 1989, je možné ČR charakterizovat v oblasti investic jako výrazně soudržnou. Za tohoto předpokladu mohou dotace napomoci k odchýlení určitého regionu, což by znamenalo jeho odlišný směr od vývoje ostatních krajů.*

Vzhledem k provedené analýze PRV je možné stanovenou hypotézu potvrdit. Důkazem pro toto tvrzení je např. meziregionální vývoj v rámci poskytovaných dotací podopatření č. 1.1.1.1.

Na základě tohoto podopatření dochází k výrazným rozdílům v alokacích podpor mezi jednotlivými regiony (v přepočtu na 1 ha plochy) s tím, že od průměru se směrem nahoru nejvíce odchyľují kraje Jihočeský, Plzeňský, Středočeský a kraj Vysočina a naopak zaostávají kraje Jihomoravský, Ústecký a Zlínský.

- *Na meziregionální rozložení přiznaných dotací z PRV má vliv složení žadatelských subjektů vzhledem k jejich právní formě podnikání.*

Nejvíce dotací bylo v celkovém objemu přiznáno právnickým osobám (celkem 57,24 %) a na fyzické osoby připadá podíl ve výši 17,87 %. Dle konkrétní právní formy subjektu alokují nejvíce finančních prostředků společnosti s ručením omezeným, které jsou následované fyzickými osobami a akciovými společnostmi.

Naopak nejvíce projektových žádostí bylo schváleno fyzickým osobám, které jsou následované společnostmi s r. o. Akciové společnosti se celkově umístily až na čtvrtém místě, protože se před ně svým počtem projektových žádostí zařadily ještě obce.

Z pohledu společností v soukromém vlastnictví došlo k potvrzení předpokladu, že ačkoliv fyzické osoby předkládají a je jim schvalováno nejvíce projektových žádostí, jejich peněžní výše se pohybuje oproti ostatním žadatelům na nejnižší hranici.

Nepotvrzená hypotéza:

- *V rámci Podopatření 3.1.1 PRV (Diverzifikace činností nezemědělské povahy) se vzhledem k regionálním alokacím a výši schválených dotací projevuje již současný stav počtu a struktury zemědělských podniků s nezemědělskými činnostmi, tj. diverzifikujících podniků.*

Vzhledem k celkovému počtu zemědělských podniků diverzifikují nejčastěji podniky, které se nacházejí v zemědělsky méně významných krajích. Výjimku v tomto případě tvoří Jihomoravský kraj, u kterého je vysoký podíl diverzifikujících podniků dán především tím, že tyto podniky nejčastěji diverzifikují do oblasti zpracování zemědělských podniků.

V rámci všech analyzovaných krajů došlo k jednoznačnému potvrzení uvedené hypotézy pouze v případě Karlovarského kraje, který má jeden z největších podílů diverzifikujících podniků a současně alokoval i nejvyšší procentní podíl schválených dotací v přepočtu na počet zemědělských podniků daného kraje. Plná polovina diverzifikujících podniků se na území Karlovarského kraje věnuje cestovnímu ruchu a pracím ve smluvním vztahu.

Naopak u ostatních regionů a to hlavně u regionů s vyšší schválenou dotací (Plzeňský, Pardubický kraj a kraj Vysočina) se tento předpoklad nepotvrdil, neboť v těchto krajích se doposud alokuje nejméně zemědělských podniků s nezemědělskými činnostmi.

Domněnka nebyla potvrzena ani v případě Jihomoravského kraje, ve kterém je sice koncentrováno celkově i přepočteně ke všem zemědělským subjektům nejvíce podniků s diverzifikující činností, ale procentní podíl schválených dotací je v tomto případě jeden z nejnižších.

S přihlédnutím i k ostatním krajům lze tedy konstatovat, že současné meziregionální rozložení podniků s nezemědělskými aktivitami nemělo doposud vliv na regionální alokaci a výši schválených dotací v rámci podopatření 3.1.1 PRV.

SWOT analýza rozvoje venkova a navržení možných strategií a doporučení.

Pomocí SWOT analýzy byla určena celá řada významných faktorů. Celkem bylo stanoveno 11 silných a 22 slabých stránek, 20 příležitostí a 16 ohrožení. Mezi nejvýznamnější silné stránky je možné zařadit např. existenci strategických, rozvojových a programových dokumentů pro oblast rozvoje venkova, zemědělství a životního prostředí, zkušenosti s administrací pomoci EU z předešlých programovacích období, společně s tradicí zemědělské výroby a vysokou atraktivitou

krajiny a venkovských oblastí za účelem trávení volného času. Naopak za slabiny je možné považovat nedostatek stabilizovaných podnikatelských subjektů a pracovních příležitostí na venkově, s čímž souvisí vyšší míra nezaměstnanosti. Z uvedených slabých stránek vyplývá, že mezi významné příležitosti je možné zařadit podpory rozvoje a stimulace rurálního prostoru k poskytování nových pracovních příležitostí, rozvoj malého a středního podnikání, ale i např. zvýšení vzdělanosti a tím i zaměstnanosti venkovských obyvatel. Mezi významná ohrožení se naopak řadí vysídlování venkova především ze strany mladých perspektivních lidí a stárnutí obyvatelstva rurálního prostoru, čímž dochází k narušení sociální stability venkovské populace.

Navrženými strategiemi k odbourání problémů a využití silných stránek a příležitostí je rozvoj malých a středních podniků a podpora oblastního zpracování místní produkce, diverzifikace činností podniků ve venkovských regionech a pobídky pro investory na venkově, podpora vzdělanosti a informovanosti venkovského obyvatelstva a zvýšení přitažlivosti života na venkově pro mladé generace a podpora jejich zájmu o zemědělství a s ním související obory činností.

Zemědělství zůstává i nadále nejen nejdůležitější hospodářskou činností a největším uživatelem půdy ve venkovském prostoru, ale je také klíčovým prvkem, který ovlivňuje kvalitu potravin, krajiny a životního prostředí a zajišťuje udržení konkurenceschopnosti venkovských oblastí. Proto by měla být v evropském prostoru i nadále věnována zemědělství (Společné zemědělské politice) minimálně tak velká pozornost, jako nadále.

Společnou vizí by proto mělo být zajištění takového rozvoje zemědělství, který by uvedl do souladu účelový rozměr produkčních a mimoprodukčních funkcí zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství se zřetelem na charakter přírodních a sociálně ekonomických podmínek a přispěl k obnovení rovnováhy mezi objemem produkce a kapacitou trhu, k ekologické, kulturní a architektonické ochraně venkovského prostoru a zajistil jeho stabilitu.

Tyto záměry jsou v souladu s nosnými principy evropského zemědělství, které preferuje výrobní metody šetrné k životnímu prostředí, udržování krajiny a rozvoj aktivit venkova s udržením pracovních příležitostí.

8 SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ INFORMACÍ

1. ALTIERI M. A. *Biodiversity and Pest Management in Agroecosystems*. New York : Haworth Press, 1994. ISBN 1-56022-037-6.
2. BEČVÁŘOVÁ V. *Zemědělská politika*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2001. ISBN 80-7157-514-3.
3. BOHÁČKOVÁ I., JENÍČEK, V., SVATOŠ, M. *Evropská integrace*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2003. ISBN 978-80-213-0983-8.
4. BROUWER F. *Sustaining agriculture and the rural environment, Governance, Policy and Multifunctionality*. Cornwall : MPG Books Ltd, Bodmin, 2004. ISBN 1 84376 256 0.
5. ČSÚ *Informace o regionech, městech a obcích*. - Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/publikace_regiony>, 2009.
6. ČÚZK *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů Katastru nemovitostí České republiky*. Praha: 2010. ISBN 978-80-86918-60-0.
7. DOLEŽAL J., MÁCHAL, P., LACKO, B. a kol. *Projektový management podle IPMA*. Praha : Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2848-3.
8. DOUCHA T. *Dopady zemědělské politiky po vstupu do EU na multifunkčnost*. Praha : VÚZE, 2005. - Sv. In Aktuální ekonomická problematika zemědělských podniků III., s. 14-21.
9. EHS *Směrnice Rady 91/676/EHS ze dne 12. prosince 1991 o ochraně vod před znečištěním způsobeném dusičnany ze zemědělských zdrojů*. 1991.
10. EVROPSKÁ KOMISE *Obecná zpráva o činnosti Evropské unie 2005*. Lucemburk : Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006. ISBN 92-79-00598-7.
11. EVROPSKÁ KOMISE *Politika rozvoje venkova v období 2007-2013. Struktura politiky rozvoje venkova*, 2008. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_cs.htm>.
12. FARSHAD A. Z., ZINCK, J. A. *Seeking agricultural sustainability. Agriculture, Ecosystems and Environment*, 47, 1993.
13. FIALA, P., JABLONSKÝ, J., MAŇAS, M.: *Vícekritériální rozhodování*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997. ISBN 80-7079-748-7.
14. FISCHLER F. *Das europäische Agrarmodell auf dem Prüfstand der WTO*. Verona : CEA Congress, 1999. Sv. SPEECH/99/117.

15. FISCHLER F. *European Agricultural Model in the Global Economy*. Leuven : University of Leuven, 2002. Sv. Second International Conference on Globalisation.
16. FISCHLER F. *Europe's agricultural policy in the Global Economy*. Washington : Center for Strategic and International Studies, 2003.
17. FISCHLER F. *Challenges of Enlargement for the Agricultural Sector*. Sofie : AGRIBUSINESS FORUM, 2000.
18. FISCHLER F. *Introductory Statement and Concluding statement*. Paříž : Paris conference "WTO negotiations and the developing countries", 2000.
19. FISCHLER F. *Trends in Agricultural Policy: Opportunities for a closer Transatlantic relationship*. Brussel : The American European Community Association Conference Luncheon , 2001.
20. FOTR, J. a kol.: *Manažerské rozhodování, postupy, metody, nástroje*. Praha: Ekopress,s.r.o, 2006. ISBN 80-86929-15-9.
21. GARZON I. *Multifunctionality of agriculture in the European Union*. Berkley : UC-Berkley conference on Agri-Environment Policies, 2005. Dostupné z: <http://igov.berkeley.edu/presentations/index.html>.
22. HENDL, J.: *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-123-9.
23. HILDEBRAND P. E. *Agronomy's role in sustainable agriculture: Integrated farming systems*. J. Prod. Agric., 1990. - Sv. 3.
24. HINDLS, R., HRONOVÁ, S., NOVÁK, I.: *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-013-9.
25. HRABÁNKOVÁ M. – BRANDOVÁ, K. *Podpory rozvoje venkova z EAGGF podle nařízení rady 1257/1999 ES*. Praha : Institut výchovy a vzdělávání MZE ČR, 2001. ISBN 80-7105-222-1.
26. HRABÁNKOVÁ M. *Strukturální fondy*. Praha : Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1999. ISBN 80-7105-193-4.
27. HRABÁNKOVÁ M., ROLÍNEK, L., ŘEHOŘ, P. *Vliv socioekonomických faktorů na zvyšování potenciálu horských a podhorských oblastí*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 2008.
28. HUDEČKOVÁ H., LOŠŤÁK, M., ŠEVČÍKOVÁ, A. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2006. ISBN 80-213-1413-3.
29. JAKUBÍKOVÁ D. *Strategický marketing*. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2690-8.

30. Kender, Jan. *Péče o krajinu : (Krajinotvorné programy Ministerstva životního prostředí)*. Jan Keder (ed.). Praha : Ministerstvo životního prostředí, 2004. 191 s.: foto, tb.+ CD. ISBN 80-903482-0-3.
31. KRAUS J., DYKOVÁ, E. *Bulletin VÚZE*. Praha : Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, 2007. - Sv. č. 3.
32. KROME M., LeVAN S., ZODROW, D. *Building Better Rural Places*. USDA, 2004.
33. LACKO-BARTOŠOVÁ M. a kol. *Udržitelné a ekologické poľnohospodárstvo*. Nitra : SPU Nitra, 2005. ISBN 80-8069-556-3.
34. LAPKA M., CUDLÍNOVÁ, E. *Úvod do krajinné ekologie pro rozvoj venkova*. České Budějovice: Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2008. ISBN: 978-80-7394-077-5.
35. Makovička Z. *Podpory z fondu EAGGF v letech 2000 - 2006*. Zemědělský týdeník. Praha, 2003. - Sv. 49.
36. MICHAELI R. *Competitive Intelligence, Strategische Wettbewerbsvorteile erzielen durch systematische Konkurrenz-, Markt- und Technologieanalysen*. Heidelberg : Springer, 2006. ISBN 3-540-03081-6.
37. MIKULA P. *Agroturistika v nápadech*. Praha : Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1995. ISBN 80-7105-099-7
38. MZE ČR. *Výroční hodnotící zpráva programu HRDP ČR za rok 2008*. Praha : MZE ČR, 2009. ISBN 978-80-7084-854-8.
39. MZE ČR. *Zemědělství 2004* [on-line]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/eagri/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocní-a-hodnotící-zpravy/publikace-zemedelstvi/zemedelstvi-2004.html>
40. MZE ČR. *Zemědělství 2005*. Praha : Ministerstvo zemědělství, 2006. ISBN 80-7084-545-7.
41. MZE ČR. *Zemědělství 2006* [on-line]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/eagri/pub/ca/22/7f/17433_1758_Zem_2006.pdf, 2007.
42. MZE ČR. *Zemědělství 2007* [on line]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/eagri/pub/7d/ea/cc/17427_1751_Zemedelstvi_2007.pdf
43. MZE ČR. *Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013*. Praha: MZE ČR, 2007. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/eagri/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/programove-dokumenty/program-rozvoje-venkova-cr-2.html>
44. MZE ČR. *Struktura dotačních zdrojů* [on line] - [cit. 4.1.2010] Dostupné z: <http://eagri.cz/public/eagri/dotace/>

45. NĚMČANSKÝ M. *Agroturistika*. Karviná : Slezská univerzita Opava, Obchodně-podnikatelská fakulta, 1996. ISBN 80-85879-36-0.
46. OECD. *Prüfbericht zur Politik für ländliche Räume: Deutschland*. Paříž: OECD, 2007.
47. OECD. *Agricultural and environmental policy integration*. Paříž : OECD, 1993.
48. PÁSKOVÁ M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch - výkladový slovník*. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. ISBN 80-7041-355-7
49. PĚLUCHA M. a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007 - 2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha : IREAS, Institut pro strukturální politiku, 2006. ISBN: 80-86684-42-3.
50. PENK J. *Mimoprodukční funkce zemědělství a ochrana krajiny*. Praha : Institut výchovy a vzdělávání Ministerstva zemědělství ČR, 2001. ISBN 80-71052-24-8.
51. ROLDÁNOVÁ Z. *Aktuality o programu Sapard* [on-line]. [cit. 2.9.2009] Dostupné z: http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fsapard%2F1246723013359.pdf.
52. SAMSONOVÁ P., ŠARAPATKA, B., URBAN, J. *Přínos ekologického zemědělství pro kvalitu podzemních a povrchových vod*. Olomouc : Pro-Bio Šumperk a Bioinstitut O.P.S., 2005. ISBN 80-7084-493-0.
53. SAMUELSON P.A., NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. Praha : nakl. Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.
54. SATTLER F., FRIEDMANN, G., SCHMIDT, R. *Umstellung auf den Ökolandbau*. Ulmer : 2004.
55. SCHULTZ T. P., STRAUSS, J. *Handbook of development economics*. Amsterdam : Elsevier B. V., 2008. ISBN 978-0-444-53100-1.
56. SRPOVÁ J., ŘEHOŘ, V. a kol. *Základy podnikání*. Praha : Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3339-5.
57. STRÍBRNÁ M. *Venkovská turistika a agroturistika*. Praha : Profi Press, 2005. Sv. ISBN 80-86726-14-2.
58. SVATOŠ M. a kol. *Agrární politika: Vybraná témata*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2001. ISBN 80-213-0760-9.
59. SVATOŠ M. a kol. *Ekonomika agrárního sektoru*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, 2001. ISBN 80-213-0803-6.
60. SVATOŠ M. a kol. *Ekonomika zemědělství a evropská integrace*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 1999. ISBN 80-213-0439-1.

61. SVATOŠOVÁ L., BOHÁČKOVÁ, I., HRABÁNKOVÁ, M. *Regionální rozvoj z pozice strukturální politiky*. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-749-2.
62. ŠROLLER J. a kol. *Pěstíelské soustavy v marginálních oblastech*. Praha: ÚZPI, 2001. ISBN 7271-076-1.
63. TICHÁ I., HRON, J. *Strategické řízení*. Praha : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2002. ISBN 80-213-0922-9.
64. VÁCHAL J., MOUDRÝ, J. *Projektování trvale udržitelných systémů hospodaření*. České Budějovice : Jihočeská univerzita Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, 2002. ISBN 80-7040-536-8 .
65. VANĚK D. *Evropský model zemědělství*. Zemědělec č. 19, 2007. s. 28-29.
66. VANĚK D. *Multifunkčnost zemědělství a velikost podniků*, Informační bulletin Svazu marginálních oblastí (SMO) č. 28. - Horní Police : Svaz marginálních oblastí, 2009. s. 3 - 7.
67. VANĚČEK D. *Agroturistika*. České Budějovice : Jihočeská univerzita Českých Budějovicích, 1997. ISBN 80-7040-222-9.
68. VILAMOVÁ Š. *Čerpáme finanční zdroje Evropské unie*. Praha : Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1194-X.
69. WILSON G. A. *Multifunctional agriculture, A transition theory perspective*. - Trowbridge : Cromwell Press, 2007. ISBN: 978-1-84593-256-5.
70. ZBÍRALOVÁ J. *Fondy Evropské unie v novém programovacím období 2007-2013 a malé a střední podniky v oblasti zemědělství*, Sborník z Mezinárodní vědecké konference Firma a konkurenční prostředí 2007. - Brno : Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2007. s.169. ISBN 978-80-86633-84-8

9 PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK A POJMŮ

ACCESS - program na podporu nevládních neziskových organizací

AEO - Agroenvironmentální opatření

APA – Agrární platební agentura

ARES – Administrativní registr ekonomických subjektů

CADSES – Program pro nadnárodní spolupráci zemí prostoru CADSES

CBC PHARE – Program přeshraniční spolupráce

CF – Fond soudržnosti / Kohezní fond (Cohesion Fund)

Cross Compliance – Kontrola podmíněnosti, Křížová kontrola

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EAFRD - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development)

EAGF - Evropský zemědělský garanční fond (European Agricultural Guarantee Fund)

EAGGF - Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)

EC - Evropská komise (European Commission)

EFF – Evropský rybářský fond (European Fisheries Fund)

EHS – Evropské hospodářské společenství

EMZ - Evropský model zemědělství

EQUAL - Komunitární program na podporu rovných příležitostí

ERDF - Evropský fond regionálního rozvoje (European Regional Development Funds)

ES – Evropské společenství

ESF – Evropský sociální fond (European Social Fund)

ESPN - Monitorovací síť pro evropské územní plánování

ESZ – Evropská strategie zaměstnanosti

EU – Evropská unie

EUR – Společná evropská měna

EUROSTAT – Evropský statistický úřad

EZ – Ekologické zemědělství

EZP – Evidence zemědělského podnikatele

FADN – Zemědělská účetní datová síť (Farm Accountancy Data Network)

FIFG - Finanční nástroj pro řízení rybolovu (Financial Instrument for Fisheries Guidance)

FO - Fyzická osoba

GATT - Všeobecná dohoda na clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)

HDP - Hrubý domácí produkt

HRDP - Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan)

HSS - Hospodářská a sociální soudržnost

CHKO - Chráněná krajinná oblast

IACS - Integrovaný administrativní a kontrolní systém (Integrated Administration and Control System)

ISPA - Instrument for Structural Policies Pre-Accession

IZR - Integrovaný zemědělský registr

IZR - Integrovaný zemědělský registr

JPD - Jednotný programový dokument

LEADER - Iniciativa Společenství pro rozvoj venkova

LFA - Méně příznivé oblasti (Less Favoured Areas)

LPIS - Registr půdy (Land Parcel Identification System)

MAS - Místní akční skupina

MMR - Ministerstvo pro místní rozvoj

MZE - Ministerstvo zemědělství

NATURA 2000 - Soustava chráněných území evropského významu

NP - Národní park

NR - Nařízení Rady

NRP - Národní rozvojový plán

NSRR - Národní strategický referenční rámec

NUTS - Statistické územní jednotky Evropské unie (Nomenclature des Unites Territoriales Statistique / Nomenclature of Units for Territorial Statistics)

OCR - Optické rozpoznávání textu (Optical Character Recognition)

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development)

OP - Operační program

OP RVMZ - Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“

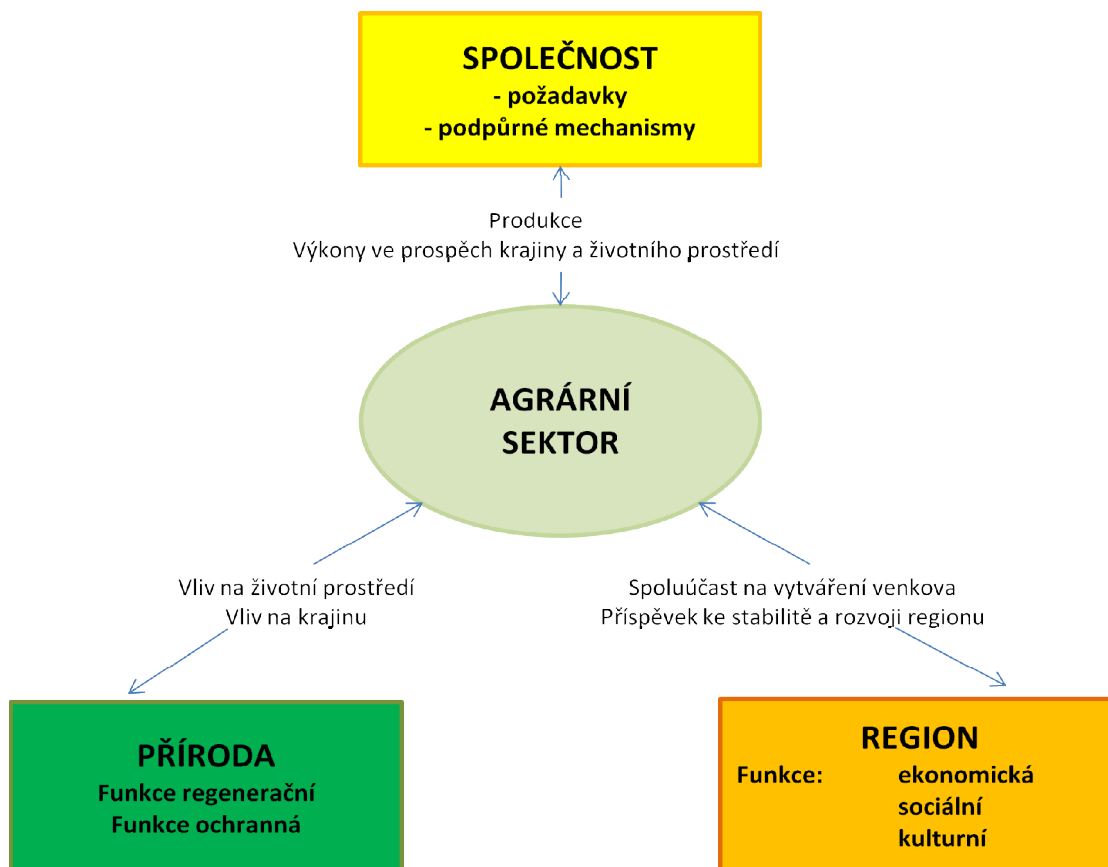
PCO - Platební a certifikační orgán

PD - Programový doplněk

PGRLF – Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
PHARE – Podpůrný program EU pro transformující se státy (Poland and Hungary Assistance to the Restructuring of the Economy)
PO - Právnícká osoba
PRV - Program rozvoje venkova
PSC – Poštovní směrovací číslo
PUZČ - Předčasné ukončení zemědělské činnosti
RDP – Program rozvoje venkova (Rural development program)
RO SZIF - Regionální odbor Státního zemědělského intervenčního fondu
ROP – Regionální operační program
ŘO – Řídící orgán
SAPARD – Speciální akční program pro předvstupní pomoc v oblasti zemědělství a rozvoje venkova (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)
SAPS – Jednotná platba na plochu (Single Area Payment Scheme)
SEUROP - Systému klasifikace jatečně upravených těl skotu
SF – Strukturální fondy
SOP – Sektorový operační program
SPS – Jednotná platba na podnik (Single Payment Scheme)
S-ROP – Společný regionální operační program
STATE AID – Národní podpory ČR
SWOT – Analýza silných a slabých stránek, příležitostí a rizik (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats)
SZIF – Státní zemědělský intervenční fond
SZP – Společná zemědělská politika
SZR – Společný zemědělský registr
TRDI - Přejídný finanční nástroj rozvoje venkova (Transitional rural development instrument)
TTP - Trvalý travní porost
VBA - Visual Basic for Application
VÚSC - Vyšší územní samosprávný celek
ZSV - Zakládání skupin výrobců

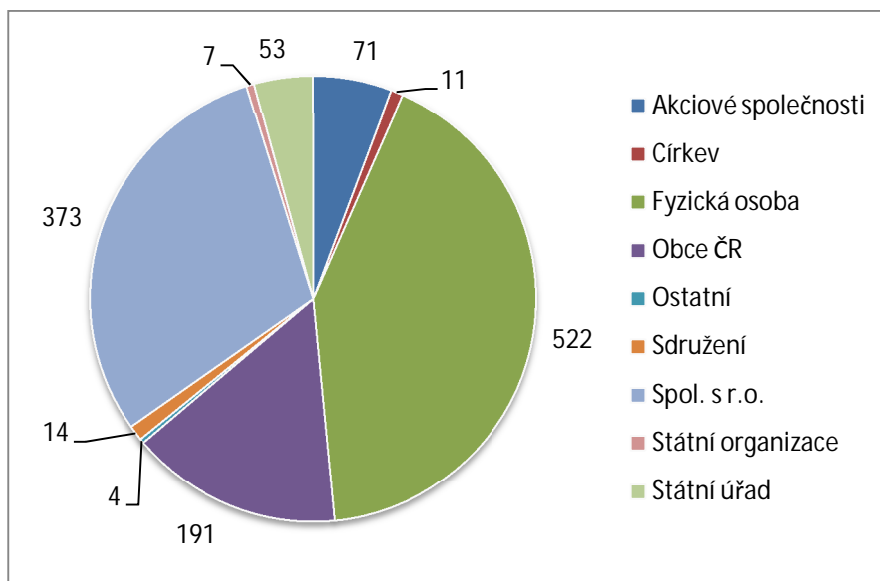
10 PŘÍLOHY

Obrázek č. 10.1: Funkční profil zemědělství

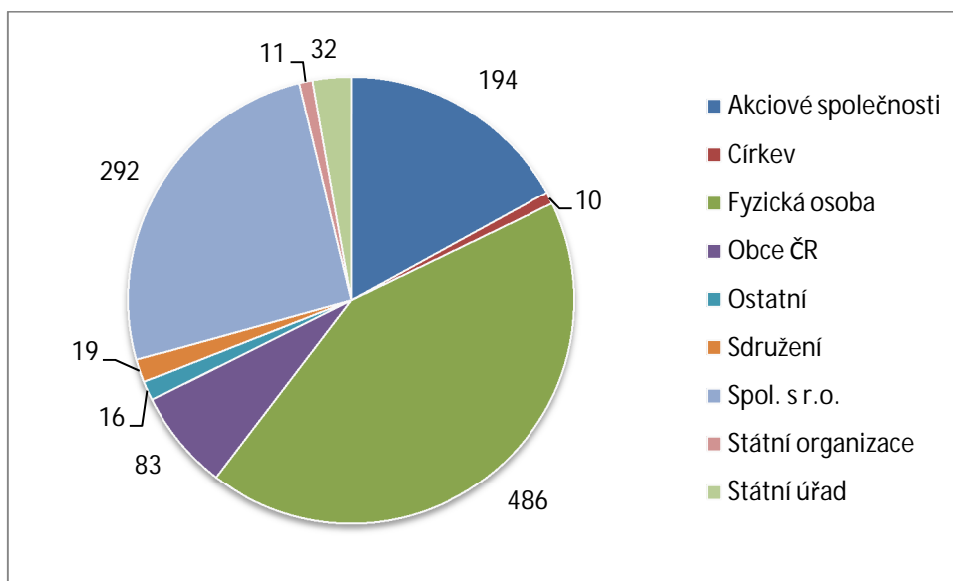
Zdroj: SVATOŠOVÁ, 2005

Graf č. 10.1: Počet schválených žádostí dle právní formy v Jihočeském kraji

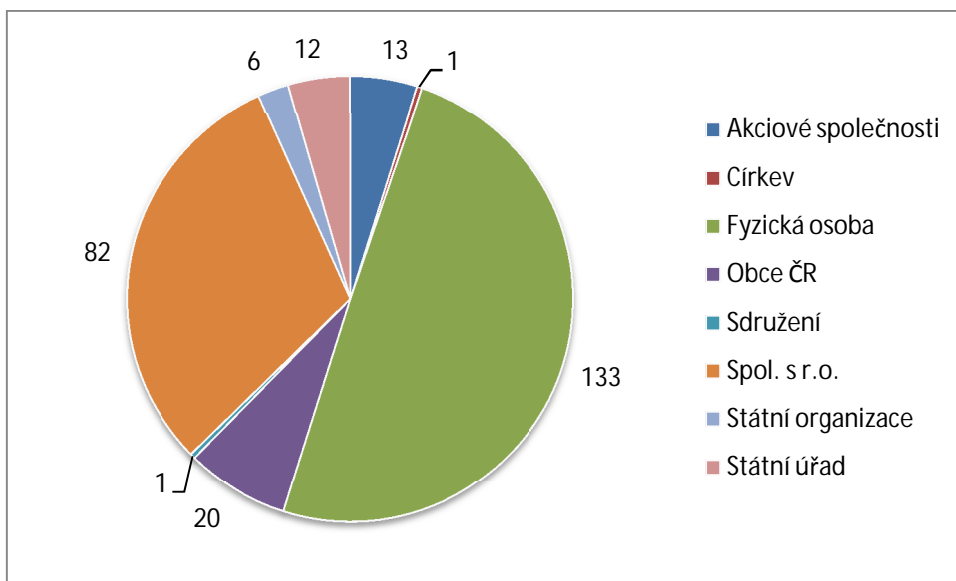
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.2: Počet schválených žádostí dle právní formy v Jihomoravském kraji

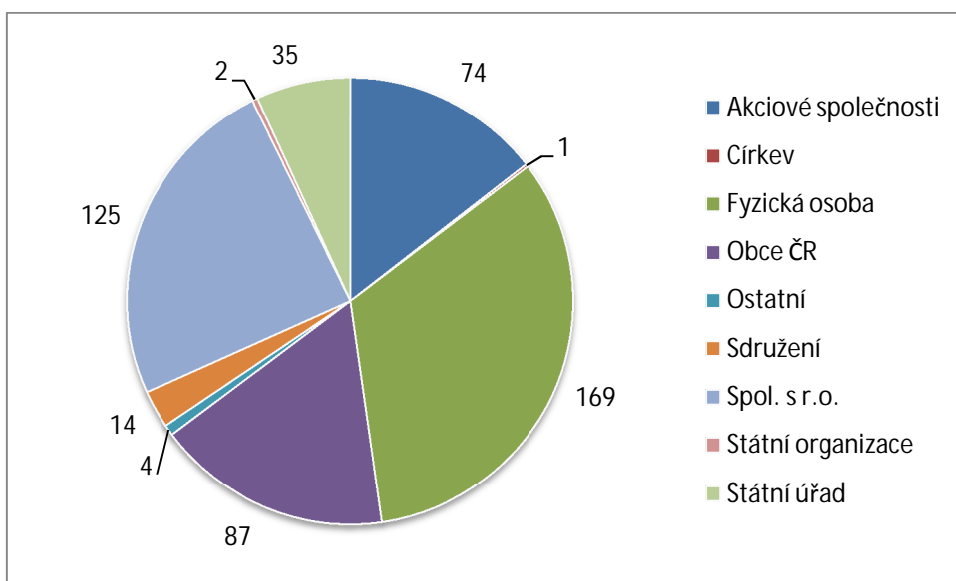
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.3: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Karlovarském kraji

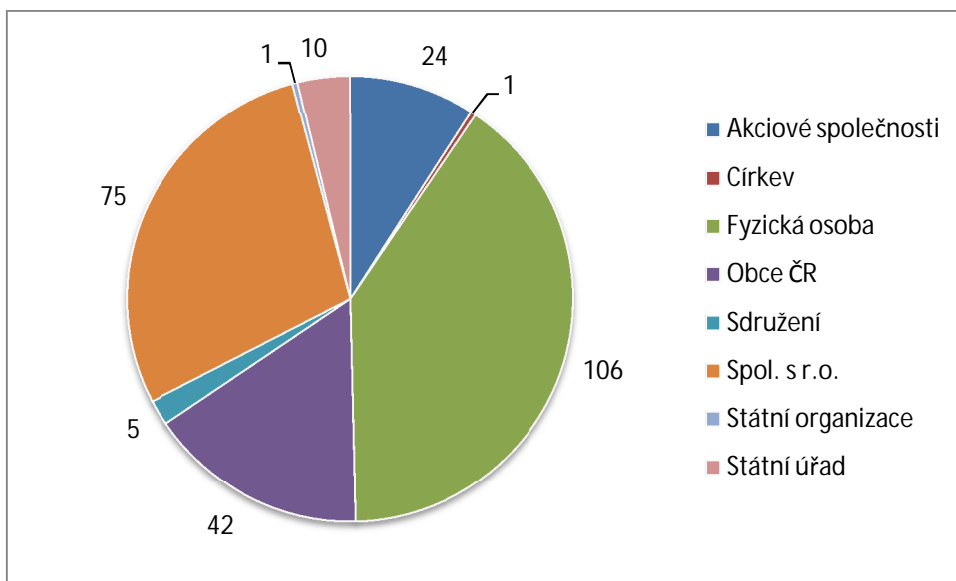
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.4: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Královéhradeckém kraji

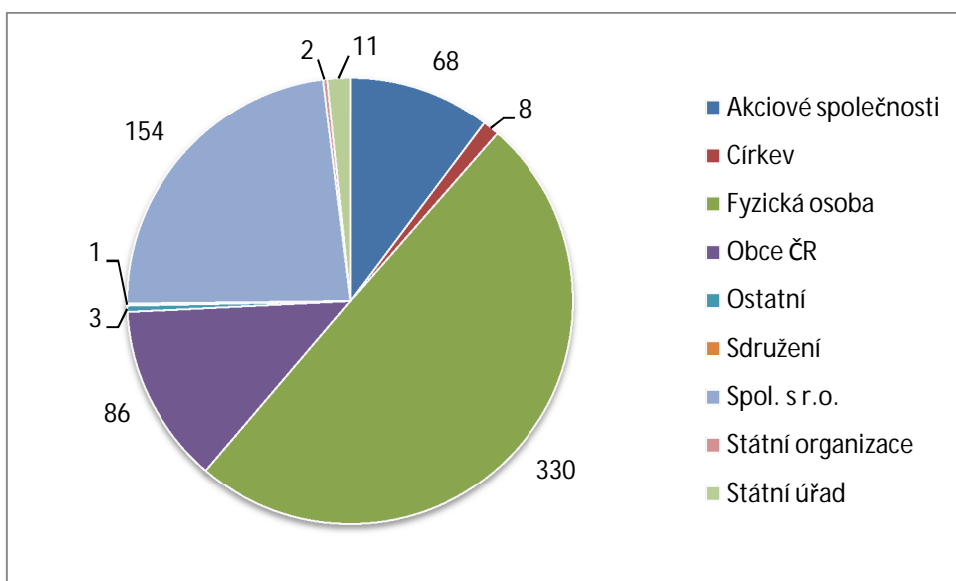
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.5: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Libereckém kraji

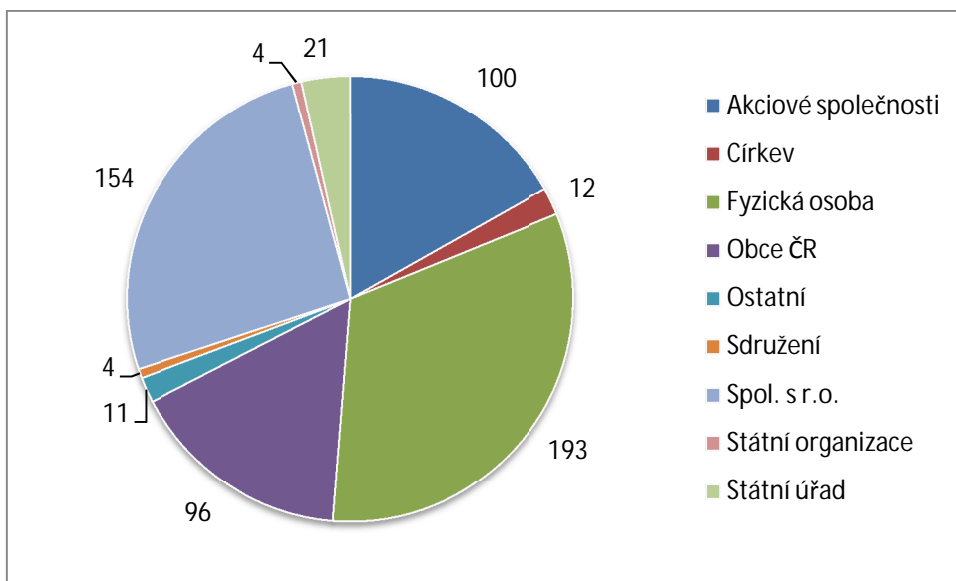
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.6: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Moravskoslezském kraji

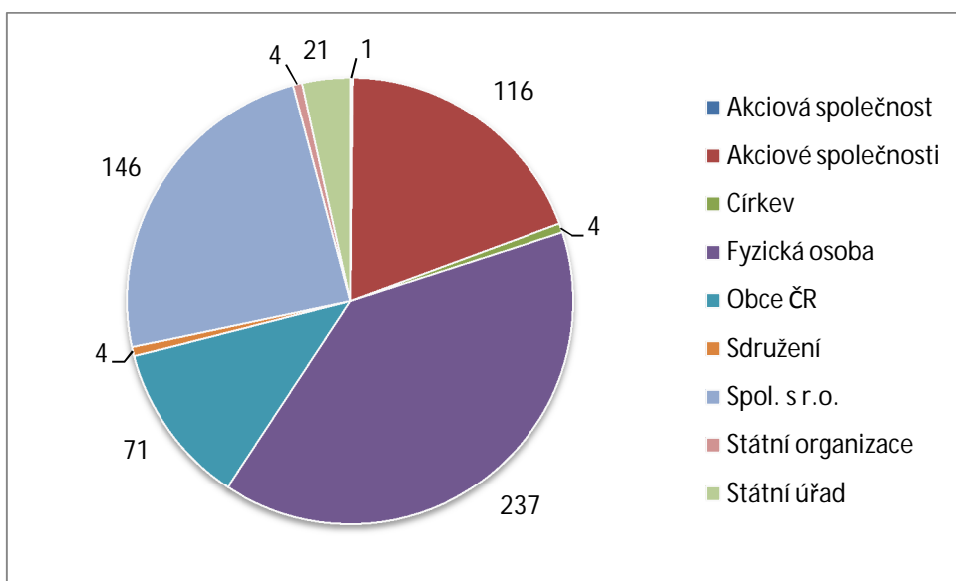
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.7: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Olomouckém kraji

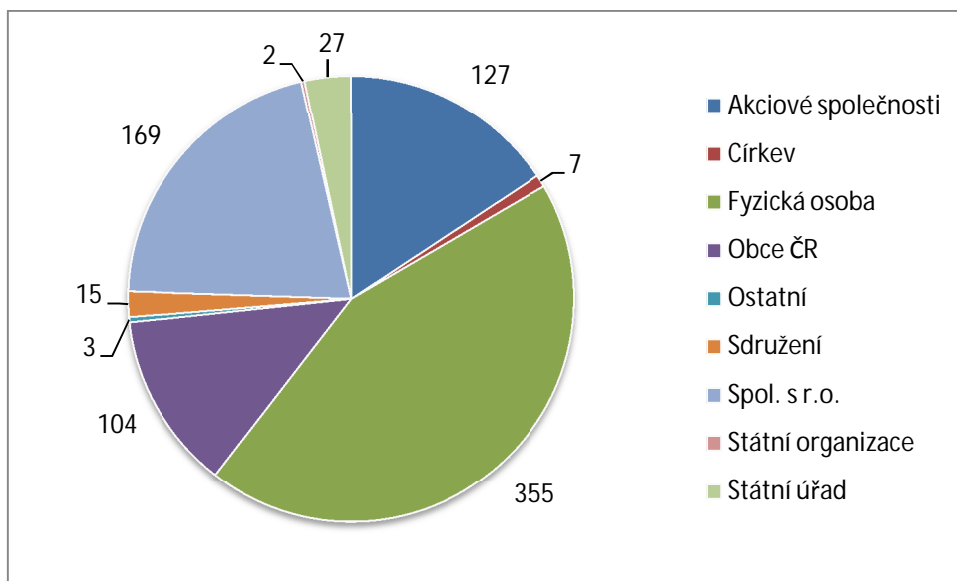
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.8: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Pardubickém kraji

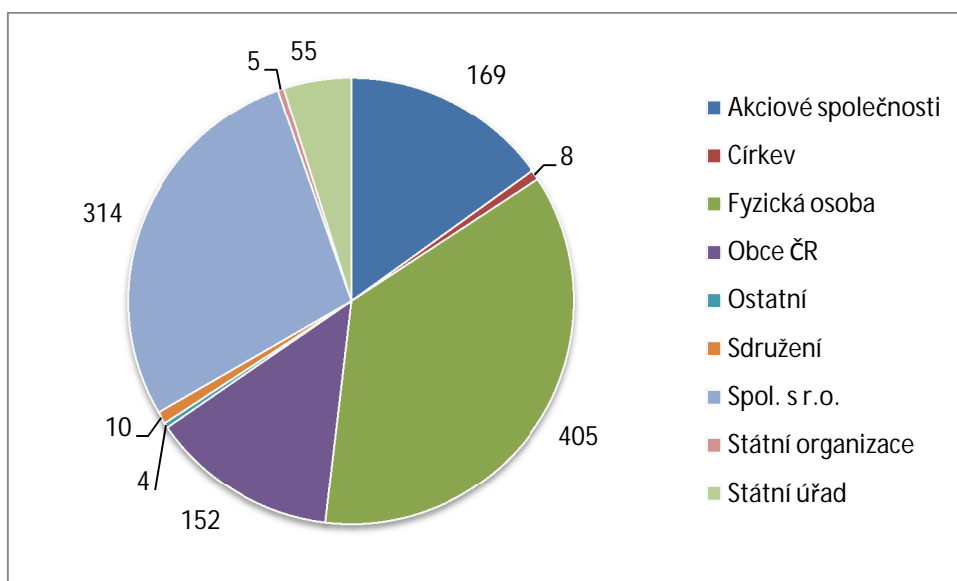
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.9: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Plzeňském kraji

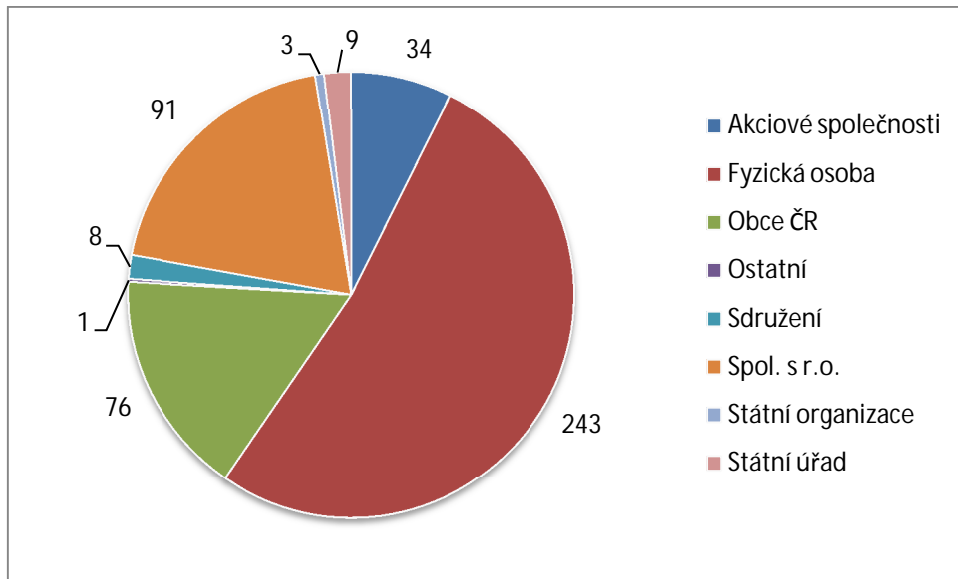
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.10: Počet schválených žádostí dle právní formy
ve Středočeském kraji

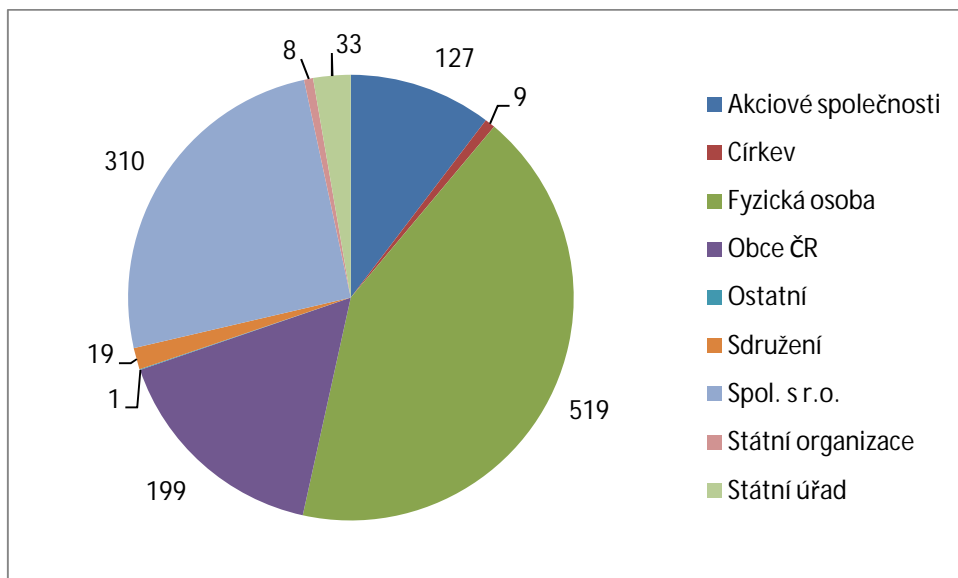
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.11: Počet schválených žádostí dle právní formy
v Ústeckém kraji

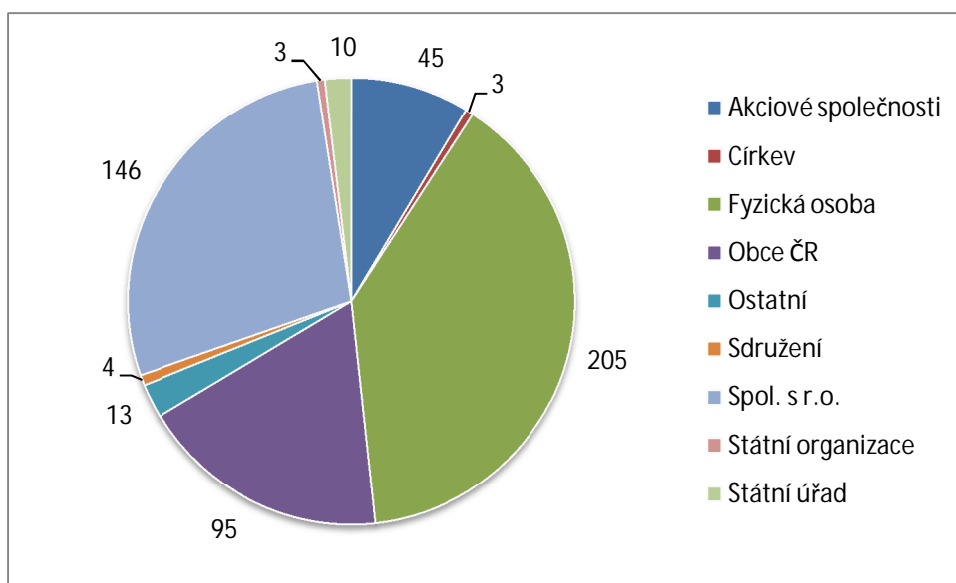
Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.12: Počet schválených žádostí dle právní formy
v kraji Vysočina

Zdroj: autorka, data SZIF

Graf č. 10.13: Počet schválených žádostí dle právní formy ve Zlínském kraji

Zdroj: autorka, data SZIF

11 SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 3.1: Přehled finanční účasti SF na podpoře cílů EU v období 2000 – 2006.....	32
Tabulka č. 3.2: Přehled finanční účasti SF na podpoře cílů EU v období 2007 – 2013.....	39
Tabulka č. 4.1: Odvody ČR do rozpočtu EU 2004 - 2006, v mil. EUR	46
Tabulka č. 4.2: Výdaje EU plynoucí do ČR v letech 2004 - 2006, v mil. EUR.....	47
Tabulka č. 4.3: Finanční alokace OP „Zemědělství“ v letech 2004 – 2006 (v EUR) .	50
Tabulka č. 4.4: Přehled proplacených projektů OP „Zemědělství“ za období 2004 – 2007 (v Kč)	51
Tabulka č. 4.5: Skutečné čerpání finančních prostředků na opatření HRDP v letech 2004 - 2006 (v tis. Kč)	54
Tabulka č. 4.6: Čerpání finančních prostředků dle opatření HRDP v letech 2004 - 2008	54
Tabulka č. 4.7: Rozložení příjmů ČR z rozpočtu EU (v %).....	59
Tabulka č. 4.8: Finanční alokace Společné zemědělské politiky pro ČR v letech 2007 – 2013 (v mil. EUR).....	61
Tabulka č. 4.9: Finanční limity EAFRD dle os (v %)	62
Tabulka č. 4.10: Návaznost PRV ČR na programové dokumenty období 2004 – 2006.....	63
Tabulka č. 4.11: Finanční plán PRV ČR v letech 2007 - 2013 dle os.....	63
Tabulka č. 5.1: Základní charakteristiky krajů k 1.1.2009.....	67
Tabulka č. 5.2: Členění půdy v krajském srovnání k 31.12.2009	68
Tabulka č. 5.3: Velikostní struktura zemědělských podniků podle krajů v roce 2008	70
Tabulka č. 5.4: Převažující zaměření podniků fyzických osob dle krajů ČR (2007). 72	
Tabulka č. 5.5: Převažující zaměření podniků právnických osob dle krajů ČR (2007)	73
Tabulka č. 5.6: Seznam největších příjemců dotací v rámci opatření 1.3 (dotace v tis. Kč)	90
Tabulka č. 5.7: Poskytnuté dotace na projektová opatření osy 2 – celkově dle krajů	97

Tabulka č. 5.8: Průměrná schválená dotace v tis. Kč na 1 žádost dle právní formy žadatele	118
Tabulka č. 6.1: SWOT matice s navrženými strategiemi pro rozvoj venkova	123

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 3.1: Plánovaný podíl výdajů EAGGF v letech 2000 - 2006.....	34
Graf č. 4.1: Zemědělství jako procento celkového rozpočtu EU	44
Graf č. 4.2: Hospodářské výsledky zemědělství ČR	48
Graf č. 4.3: Alokace finančních prostředků EAGGF pro ČR.....	49
Graf č. 4.4: Podíl opatření HRDP na celkových vyplacených prostředcích plánu v letech 2004 - 2006	55
Graf č. 4.5: HRDP – AEO, LFA dle krajů ČR (v tis. Kč)	56
Graf č. 4.6: HRDP – Lesnictví, PUZČ, ZSV dle krajů ČR (v tis. Kč)	57
Graf č. 4.7: Vývoj vyplacených dotací na opatření PUZČ	57
Graf č. 4.8: Podíl výdajových kapitol na rozpočtu EU (2007-2013).....	58
Graf č. 4.9: Celková podpora rurálního rozvoje EU 2006 - 2013.....	60
Graf č. 4.10: Hlavní opatření rozvoje venkova 2007-2013	60
Graf č. 4.11: Podíl jednotlivých os PRV 2007 - 2013	64
Graf č. 5.1: Zemědělská půda ČR k 31.12.2009	69
Graf č. 5.2: Objem schválených dotací PRV za 1. – 7. kolo v tis. Kč	75
Graf č. 5.3: Celková výše podpory schválených žádostí v rámci PRV dle jednotlivých kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha zem. půdy kumulovaně (v Kč)..	76
Graf č. 5.4: Celková výše podpory schválených žádostí v rámci PRV dle jednotlivých kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha zem. půdy (v Kč)	77
Graf č. 5.5: Počet schválených žádostí dle krajů a jednotlivých kol příjmu žádostí	78
Graf č. 5.6: Celkový pohled na rozložení souhrnné výše dotací v rámci PRV za 1. – 7. kolo příjmu žádostí	789
Graf č. 5.7: Celkový pohled na rozložení počtu schválených projektových žádostí v rámci PRV za 1. – 7. kolo příjmu žádostí.....	780
Graf č. 5.8: Modernizace zemědělských podniků dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)	82
Graf č. 5.9: Modernizace zemědělských podniků dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha zem. půdy (v Kč).....	83
Graf č. 5.10: Modernizace zemědělských podniků - počet schválených žádostí dle krajů a kol příjmu žádostí	83

Graf č. 5.11: Investice do lesů dle krajů a podopatření – souhrnně za kola příjmů žádostí 1 - 7 (v tis. Kč).....	85
Graf č. 5.12: Přidávání hodnoty zemědělských a potravinářských produktů dle krajů a záměrů – souhrnně za 1. – 7. kol příjmů žádostí (v tis. Kč)	86
Graf č. 5.13: Přidání hodnoty zemědělských a potravinářských produktů dle krajů a záměrů v přepočtu na 1 ha – souhrnně za 1. – 7. kola (v Kč)	87
Graf č. 5.14: Pozemkové úpravy dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč).....	88
Graf č. 5.15: Zahájení činnosti mladých zem. - počet schválených žádostí o dotaci dle krajů a kol příjmu žádostí	91
Graf č. 5.16: Zahájení činnosti mladých zemědělců dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč)	92
Graf č. 5.17: Využívání poradenských služeb dle krajů a kol příjmu žádostí	93
Graf č. 5.18: Využívání poradenských služeb dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha (v Kč).....	94
Graf č. 5.19: Osa 2 dle krajů a opatření (v tis. Kč)	95
Graf č. 5.20: Počet schválených žádostí v ose 2 dle krajů a opatření.....	96
Graf č. 5.21: Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova celkem (v tis. Kč).....	98
Graf č. 5.22: Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova celkem v přepočtu na 1 ha (v Kč)	99
Graf č. 5.23: Počet schválených projektových žádostí v rámci opatření k diverzifikaci hospodářství venkova dle jednotlivých krajů ČR a podopatření	100
Graf č. 5.24: Diverzifikace činností nezemědělské povahy dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč).....	101
Graf č. 5.25: Diverzifikace činností nezemědělské povahy dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha (v Kč)	102
Graf č. 5.26: Počet schválených žádostí v rámci podopatření Diverzifikace činností nezemědělské povahy dle krajů.....	103
Graf č. 5.27: Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje dle krajů a kol příjmu žádostí (v tis. Kč).....	104
Graf č. 5.28: Počet schválených žádostí v rámci podopatření Podpora zakládání podniků a jejich rozvoje dle krajů	105
Graf č. 5.29: Podpora cestovního ruchu dle krajů a kol příjmu žádostí.....	106
Graf č. 5.30: Podpora cestovního ruchu dle krajů a kol příjmu žádostí v přepočtu na 1 ha (v Kč)	106
Graf č. 5.31: Počet schválených projektových žádostí v podopatření Podpora cestovního ruchu dle krajů.....	107

Graf č. 5.32: Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech celkem (v tis. Kč)	108
Graf č. 5.33: Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech celkem v přepočtu na 1 ha (v Kč).....	109
Graf č. 5.34: Vzdělávání a informace dle krajů a kol příjmu žádostí.....	110
Graf č. 5.35: Regionální rozložení diverzifikujících podniků.....	112
Graf č. 5.36: Regionální rozložení diverzifikujících podniků v přepočtu k celkovému počtu místně příslušných zemědělských podniků.....	113
Graf č. 5.37: Struktura zemědělských podniků v členění dle krajů a oblastí diverzifikace jejich činností (rok 2007).....	114
Graf č. 5.38: Procentní podíl schválených dotací v přepočtu na počet zemědělských podniků daného kraje	115
Graf č. 5.39: Výše schválené podpory z PRV v členění dle PO, FO a obcí.....	116
Graf č. 5.40: Zastoupení jednotlivých právních forem na výši celkově schválených dotací v rámci 1. – 7. kola příjmu žádostí PRV.....	117
Graf č. 10.1: Počet schválených žádostí dle právní formy v Jihočeském kraji	149
Graf č. 10.2: Počet schválených žádostí dle právní formy v Jihomoravském kraji.....	149
Graf č. 10.3: Počet schválených žádostí dle právní formy v Karlovarském kraji ..	150
Graf č. 10.4: Počet schválených žádostí dle právní formy v Královéhradeckém kraji	150
Graf č. 10.5: Počet schválených žádostí dle právní formy v Libereckém kraji.....	151
Graf č. 10.6: Počet schválených žádostí dle právní formy v Moravskoslezském kraji	151
Graf č. 10.7: Počet schválených žádostí dle právní formy v Olomouckém kraji...	152
Graf č. 10.8: Počet schválených žádostí dle právní formy v Pardubickém kraji	152
Graf č. 10.9: Počet schválených žádostí dle právní formy v Plzeňském kraji.....	153
Graf č. 10.10: Počet schválených žádostí dle právní formy ve Středočeském kraji	153
Graf č. 10.11: Počet schválených žádostí dle právní formy v Ústeckém kraji	154
Graf č. 10.12: Počet schválených žádostí dle právní formy v kraji Vysočina	154
Graf č. 10.13: Počet schválených žádostí dle právní formy ve Zlínském kraji	155

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 2.1: SWOT analýza.....	10
Obrázek č. 2.2: Obecné schéma Fullerova trojúhelníku	11
Obrázek č. 3.1: Prostor multifunkčního zemědělství a venkova	19
Obrázek č. 3.2: Přejít od konvenčního zemědělství k multifunkčnímu	20
Obrázek č. 3.3: Multifunkční koncept ekologického zemědělství.....	21
Obrázek č. 4.1: Programování a legislativa politiky rozvoje venkova.....	62
Obrázek č. 6.1: Fullerův trojúhelník	133
Obrázek č. 10.1: Funkční profil zemědělství	148